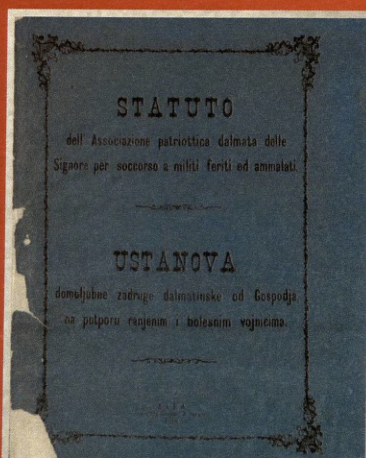
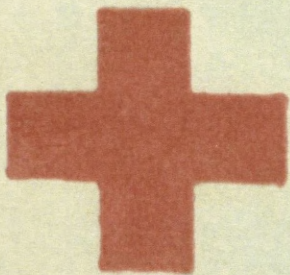

BAŠTINA HUMANOSTI U ZADRU

145 GODINA HRVATSKOGA
CRVENOG KRIŽA

Baština humanosti u Zadru
145 godina Hrvatskoga Crvenog križa

Ilustracije na koricama:

Crno-bijela fotografija grofice Amelie Lantana rođene Borelli (Narodni muzej Zadar, MZG 2570, Burato, T.)

Josip Lantana (Znanstvena knjižnica Zadar, Fototeka, sign. 1198, anonimni majstor, S. L., nedatirano)

Naslovnica Statuta (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 19478, Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar),, Statuto dell'Associazione patriottica dalmata delle Signore per soccorso a militi feriti ed ammalati = Ustanova domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima, Zara: Tipografia Vitaliani & Janković, 1878.)

Pečat udruge Patriotischer Frauen-Hilfsverein fuer Dalmatien. Amelia Lantana. Spisi iz ostavštine (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Ms 1018)

Prikaz Elizabetina ordena 2. reda koji je dobila Amelia Lantana rođ. Borelli. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Ms 1018, Amelia Lantana. Spisi iz ostavštine, Pravilnik o Elizabetinom redu i medalji)

BAŠTINA HUMANOSTI U ZADRU

145 GODINA HRVATSKOGA CRVENOG KRIŽA

Zadar, 2023.

Knjižno blago Znanstvene knjižnice Zadar
Katalog 19

Nakladnici

Znanstvena knjižnica Zadar
Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar

Za nakladnike

Marijana Senkić-Klapan
Šime Lisica

Autori izložbe i teksta

Tomislav Blažević
Marijana Senkić-Klapan
Mihaela Šimat

Fotografije

David Lonić

Likovni postav

Hrvoje Perica

Tehnička realizacija

Milan Marinković, Ivan Klapan, Mihovil
Zrilić, David Lonić, Darko Marić, djelatnici i
volonteri Gradskoga društva Crvenoga križa
Zadar

Uređivački odbor

Josip Matassi, Šime Lisica, Marina Pinjagić
Telak, Renata Peroš, Marijana Senkić-Klapan

Recenzent

Luka Knez

Lektorica

Marina Marijačić

Prijevod sažetka na engleski jezik

Maja Antonić Vrbota

Prijevod sažetka na talijanski jezik

Mirela Kalcina

Grafička obrada, prijelom i tisak

FG grafika d.o.o., Zadar

Naklada

300 primjeraka

Postav izložbe

Kneževa palača u Zadru (II Palače / II
Palaces), 25. listopada - 8. studenoga 2023.

ISBN 978-953-7256-51-7 (Znanstvena
knjižnica Zadar)

ISBN 978-953-50781-1-1 (Gradsko društvo
Crvenog križa Zadar)

Sva prava pridržana

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Znanstvene knjižnice Zadar pod brojem
170208019

Organizatori:

Pokrovitelji:

Izložba je postavljena u prigodi obilježavanja 145. godišnjice utemeljenja prve organizacije Crvenoga križa u Hrvatskoj koja je registrirana u Zadru, 70. godišnjice dobrovoljnoga darivanja krvi, 30. godišnjice priznanja Hrvatskoga Crvenog križa kao samostalnoga nacionalnog društva u sklopu Međunarodnoga pokreta Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca, 15. obljetnice potpisivanja Ženevske konvencije, 195. obljetnice rođenja Jeana Henryja Dunanta te u sklopu manifestacije Dani europske baštine 2023.

SADRŽAJ

Uvodnik	6
Baština humanosti u Zadru: 145 godina Hrvatskoga Crvenog križa	10
Osnutak Međunarodnoga pokreta Crvenoga križa	11
Utjecaj medicine 19. stoljeća u Dalmaciji na početke formiranja društva Crvenoga križa u Zadru	14
Uloga bračnoga para Lantana u promicanju humanosti	30
Djelovanje Crvenoga križa u Zadru u vrijeme Prvoga svjetskog rata	41
Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od kraja Prvoga svjetskog rata do kraja Drugoga svjetskog rata	57
Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od kraja Drugoga svjetskog rata do Domovinskoga rata	67
Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od Domovinskoga rata do današnjih dana	78
Sažetak	97
Abstract	100
Riassunto	103
Izvori	107
Literatura	109

DANI
EUROPSKE
BAŠTINE

2023.

Ova je izložba dio nacionalnoga programa svečanoga obilježavanja 145. godišnjice Hrvatskoga Crvenog križa koje je pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora.

Humanost povezuje ljude i u čovjeku budi empatiju

Crveni križ na području današnje Republike Hrvatske osnovan je u Zadru 1878. godine kada je zadarska "Ustanova domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima", 22. listopada, prva dobila suglasnost tadašnjih vlasti za svoje humanitarno djelovanje koje je provodila u skladu s međunarodno prihvaćenim odlukama iz 1863. godine. Kako je narod ovih prostora uvijek bio solidaran s onima u nevolji, Hrvatski je Crveni križ tijekom svoje povijesti djelovao u sklopu Crvenoga križa Austro-Ugarske Monarhije, Crvenoga križa Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca te kasnije Kraljevine Jugoslavije. U vrijeme Drugoga svjetskog rata Hrvatski Crveni križ djelovao je kao samostalno društvo u ratnim uvjetima, ali bez međunarodno priznatoga statusa, nakon čega djeluje kao republičko društvo Crvenoga križa unutar Jugoslavenskoga Crvenog križa. Prijelomni trenutak za Hrvatski Crveni križ dogodio se u listopadu 1991. godine kada je donesena odluka o istupanju Crvenoga križa Hrvatske iz sastava Jugoslavenskoga Crvenog križa, od kada Hrvatski Crveni križ djeluje kao samostalno nacionalno društvo, čemu je uslijedilo i međunarodno priznanje od strane Međunarodnoga odbora Crvenoga križa i Međunarodne federacije društava Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca.

Tijekom 145 godina djelovanja Hrvatski Crveni križ bio je jedan od ključnih aktera u značajnim povijesnim događanjima. Njegov prinos u Domovinskome ratu mjeri se u osiguranoj i pruženoj humanitarnoj pomoći za više od 750 tisuća korisnika, rasvjetljavanju sudbina više od 16 tisuća nestalih osoba tijekom Domovinskoga rata i prikupljanju više od milijun doza krvi za povećane potrebe zdravstva. Značajan je prinos Hrvatski Crveni križ dao i posljednjih godina tijekom odgovora na migrantsku krizu, poplave, potrese, pandemiju COVID-19 i brojnih drugih kriznih situacija, zahvaljujući potpori brojnih članova, volontera

i zaposlenika društava Hrvatskoga Crvenog križa, među kojima i onih Gradskoga društva Crvenoga križa Zadar, koji je trak svjetlosti na putu humanosti Hrvatskoga Crvenog križa.

Svoju 145. obljetnicu osnutka, 70. godišnjicu dobrovoljnoga davanja krvi u Republici Hrvatskoj i 30. godišnjicu priznanja kao samostalnoga nacionalnog društva, Hrvatski Crveni križ dočekuje kao moderna i najveća humanitarna organizacija u Republici Hrvatskoj što držimo velikim civilizacijskim dosegom te se nadamo i ovom iznimnom izložbom pozicionirati Hrvatski Crveni križ u javnome prostoru, gdje mu je i mjesto.

Marina Pinjagić Telak,

zamjenica izvršnoga predsjednika Hrvatskoga Crvenog križa

Šime Lisica,

ravnatelj Gradskoga društva Crvenoga križa Zadar

Predgovor

Izložbom *Baština humanosti u Zadru: 145 godina Hrvatskoga Crvenog križa* predstavljamo djelovanje najveće humanitarne organizacije u Republici Hrvatskoj koja svoje početke djelovanja bilježi u Zadru. Udruga „Ustanova domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima“ utemeljena je u Zadru 22. listopada 1878. godine kao prvo hrvatsko humanitarno društvo, koje je djelovalo u skladu s međunarodno prihvaćenim odlukama Crvenog križa, osnovanoga 1863. godine.

8 | Zadar je kao stoljetno političko središte Dalmacije oduvijek bio i važno središte hrvatske pismenosti i kulture. Bogato povijesno pamćenje grada i Dalmacije sačuvano je u fondu jedne od najznačajnijih hrvatskih knjižnica – Znanstvene knjižnice Zadar. Knjižnica je osnovana 1855. godine, a svečano je otvorena 18. kolovoza 1857. godine. Dobila je naziv Biblioteca Comunale Paravia prema prvome donatoru i osnivaču Pietru Alessandru Paraviji (1797. – 1857.), sveučilišnome profesoru u Torinu, rodnom Zadraninu. Prigodom posjeta Zadru 1850. godine Paravia je odlučio rodnomu gradu darovati svoju bogatu zbirku knjiga koja je trebala poslužiti kao jezgra buduće javne knjižnice. Po njegovoj želji Gradska općina namijenila je Knjižnici prostor u Gradskoj loži na središnjemu zadarskom trgu.

Danas se Knjižnica nalazi u zgradi austrijske vojarne iz 1845. godine, koja se pruža uz bedeme i lučicu Fošu. Kao knjižnica općeznanstvenoga tipa ona posjeduje literaturu iz svih područja ljudskoga znanja te je jednako zanimljiva učenicima i studentima, kao i znanstvenim djelatnicima. Posebnu vrijednost fonda predstavljaju zbirke pergamena, rukopisa, inkunabula, rijetkosti i zemljopisnih karata i atlasa. U zbirci časopisa i novina osobito značajno mjesto ima stara dalmatinska periodika. Osim spomenutih posebnih zbirki, Knjižnica posjeduje i zbirke muzikalija, fotografija, razglednica i magistrarskih i doktorskih radova. U fondu se nalaze i oglasi iz mletačke, prve austrijske, francuske i druge austrijske uprave, te iz kasnijega vremena.

Znanstvena knjižnica Zadar u fondu rijetkih knjiga čuva brojne

BAŠTINA HUMANOSTI U ZADRU: 145 GODINA HRVATSKOGA CRVENOG KRIŽA

**Od Ustanove domoljubne zadruge dalmatinske od
Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima
do Gradskog društva Crvenog križa Zadar pod
okriljem Hrvatskoga Crvenog križa**

Povodom 145. godišnjice osnutka Hrvatskoga Crvenog križa, 70 godina od kada Hrvatski Crveni križ sa svojim društvima Crvenoga križa promovira, organizira i provodi akcije prikupljanja potrebnih doza krvi, 30 godina od priznanja Hrvatskoga Crvenog križa kao samostalnoga nacionalnog društva u sklopu Međunarodnoga pokreta Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca, 159. obljetnice potpisivanja Ženevske konvencije i 195. obljetnice rođenja Henryja Dunanta te u sklopu manifestacije Dani europske baštine 2023., pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija RH. Ova izložba dio je nacionalnog programa svečanog obilježavanja 145. godišnjice Hrvatskog Crvenog križa koji je pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora. Znanstvena knjižnica Zadar uz Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar, Hrvatski Crveni križ i Narodni muzej Zadar organizira izložbu *Baština humanosti u Zadru: 145 godina Hrvatskog Crvenog križa*. Navedena izložba popraćena je ovim katalogom koji su izdali Znanstvena knjižnica Zadar i Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar.

1. Osnutak Međunarodnoga pokreta Crvenoga križa

Međunarodna organizacija Crvenoga križa osnovana je 1863. zahvaljujući švicarskome trgovačkom zastupniku i poduzetniku Henryju Dunantu (Slika 1), koji se 24. lipnja 1859. našao u Italiji kod sela Solferino s namjerom da razgovara s francuskim carem Napoleonom III. Toga

Slika 1: **Portret Henryja Dunanta** (Arhiva Gradskoga društva Crvenog križa Zadar)

dana dogodila se poznata bitka između sardinijske i francuske vojske protiv austrijske vojske. Na bojnome je polju ostalo oko 40.000 ranjenika, bez hrane, bez vode i liječničke pomoći. Tadašnji vojni sanitet nije bio sposoban pružiti pomoć tolikome broju ranjenika pa Dunant okuplja ljude iz obližnjih mjesta i organizira prvu pomoć ranjenicima, bez obzira na to kojoj zaraćenoj strani pripadaju. Nakon toga prizora koji mu se urezao u srce odlučio je nakon povratka u Ženevu osnovati međunarodnu organizaciju koja bi djelovala i pomagala ranjenima i bolesnima u

ratovima. Ta događanja bila su povod da napiše ratne memoare koji su objelodanjeni u knjizi pod naslovom *Un souvenir de Solferino* (Uspomena na Solferino) u Ženevi 1862. godine. Njegove ideje o formiranju dobrovoljnih društava za pružanje pomoći ranjenicima u ratu ostvarilo je jedno humano društvo u Ženevi. Ovo dobrotvorno društvo izabralo je svojih pet članova s Dunantom u „Odbor petorice“ koji su 1863. formirali prvo društvo Crvenoga križa u Ženevi. „Odbor petorice“ sazvao je 26. listopada 1863. godine međunarodnu konferenciju s delegatima

iz šesnaest država. Tada je usvojen statut i program rada Crvenoga križa. Prva konvencija Crvenoga križa o pravima ranjenika, bolesnika i sanitetskoga osoblja u ratovima održana je 24. kolovoza 1864. u Ženevi, koju je odmah potpisalo šesnaest država te je tako Crveni križ postao međunarodnom humanom organizacijom.¹

Osim Henryja Dunanta želimo ovdje svakako spomenuti i Florence Nightingale (Slika 2), rođenu 1820. godine u Firenci. Bila je bolničarka, statističarka i utemeljiteljica modernoga sestrinstva. Florence Nightingale najpoznatija je po svojoj ulozi u Krimskome ratu (1853. – 1856.) koji je i postao njezina glavna točka rada nakon objavljenih statistika o smrtnosti i stanju ranjenika. Obučavala je medicinske sestre na terenu tijekom Krimskoga rata gdje je organizirala zdravstvenu njegu za ranjene vojnike. Svojim je radom postala poznata kao „Dama sa svjetiljkom“ zbog požrtvornosti i bliskosti s ranjenicima. Potaknuta svojim iskustvima iz rata, ali i sviješću o važnosti pružanja pomoći ranjenicima te nužnoj edukaciji zdravstvenih djelatnika, osnovala je školu za medicinske sestre u bolnici St. Thomas u Londonu i time utemeljila moderno sestrinstvo.

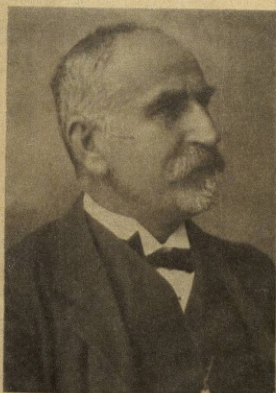
Henry Dunant, osnivač Crvenoga križa, zapisao je o Florence: *“Mada mene znaju kao osnivača Crvenoga križa i začetnika Ženevske konvencije, sva čast glede Konvencije pripada jednoj Engleskinji. Ono što me nadahnulo da tijekom rata 1859. odem u Italiju, bilo je djelo gđice Florence Nightingale na Krimu.”*²

Slika 2: **Portret Florence Nightingale** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 221959-d, Brown P., *Florence Nightingale: predana britanska začetnica i pobornica suvremene službe medicinskih sestara*, Zagreb: 3P&T, 1995.)

1 Jelić, R., Prvo društvo Crvenoga križa u Hrvatskoj osnovano 1878. godine: U povodu 100. godišnjice, *Zadarska revija*, 27 (5–6), 1979., str. 543–544.

2 Usp. Brown, P., *Florence Nightingale: predana britanska začetnica i pobornica suvremene službe medicinskih sestara*, Zagreb: 3P&T, 1995., str. 24, 35, 58.

B. Peričić

Dr. B. Peričić

Njega Bolesnika

Prva pomoć u nezgodama

Sa 50 slika.

II. Prepravljeno izdanje.

SPLIT, 1936.

Narodna Tiskara „Novo Doba“

Slika 3: Iz drugoga izdanja priručnika, prvo izdanje ovoga naslova izišlo je 1914. godine nakon tečajeva koje je dr. Peričić održao za medicinske sestre u zadarskoj Pokrajinskoj bolnici. Knjiga koja govori o brizi za bolesnike, na kraju donosi napomene o njezi bolesnika koje je napisala Florence Nightingale. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 48812-c, Peričić, B. *Njega bolesnika i prva pomoć u nezgodama*: sa 50 slika, Split: Narodna Tiskara (Novo Doba), 1936.)

13

XIV. Nekoliko napomena o njegovanju bolesnika.

Napisala: Miss Florence Nightingale*)

Jedno od prvih pravila uredne njege bolesnika jest: ne budi nikada bolesnika, ni hotimice ni nehotice. Jesi li ga zbudio iz prva sna, sigurno je da neće brzo opet zaspati; čudnovato je, ali razumljivo, da bolesnik, kojega si probudio poslije višesatnoga spavanja, lakše opet zaspe od onoga, koji se probudio već poslije malo minuta.

Zdravo čeljade, koje se u danu naspavalo, neće po noći dobro spavati; sa bolesnicima je obratno: što više spavaju, to im se više spava.

Uprav je okrutno šaptati u sobi bolesnika, jer on obično ne može a da se ne napire slušati.

Suljati se na prstima nogu i prečinjati glas stvari su odurne bolesniku; daleko milije mu je čuti prirodan pa bio i hrapav glas, nego li tih, prečinjen glas, koji ga može uprav nervoznim učiniti.

Imade dvorilja, koje ne mogu zatvoriti vrata bez bubanja, ili koje ih bez potrebe često otvaraju, jer nije prije promislile na sve što trebaju i mogu usput

*) Slavna Engleskinja, koja se osobito edlikovala svojim umnim, požrtvornim radom oko bolesnika u krimakome ratu i s imenom koje u uskoj je vezi razvitak njege bolesnika u prošleme vijeku. Iz njezine lijepe knjige o njegovanju bolesnika Billroth navodi ovo nekoliko zgodnih napomena u svojoj sličnoj knjizi, odakle ih ja prenosim.

Jegyek és írás magyarázata

[illegible]

Revisiting

Hör-Jahresk.				
(Vor-Jahre)	Mr.	Mely (Tina) /	F.	Engerle
(Jahre)	N.	Nagy (Vend)	Eng.	Engerle
(Jahre)	N.	Nemet / Denzsch	Fk.	Feldt
(Jahre)	N.	Nem / Joly	N.S.	Nelch
(Jahre)	N.	Nelch (Nolch)		

Maßstab 1:1.500.000

Wien und Umgebung

Rudolf

Umgebung von Rovereto

DAS ROTE KREUZ A VÉRÉS KEDVESZT

in der
ÖSTERREICHISCH-UNGARISCHEN MONARCHIE

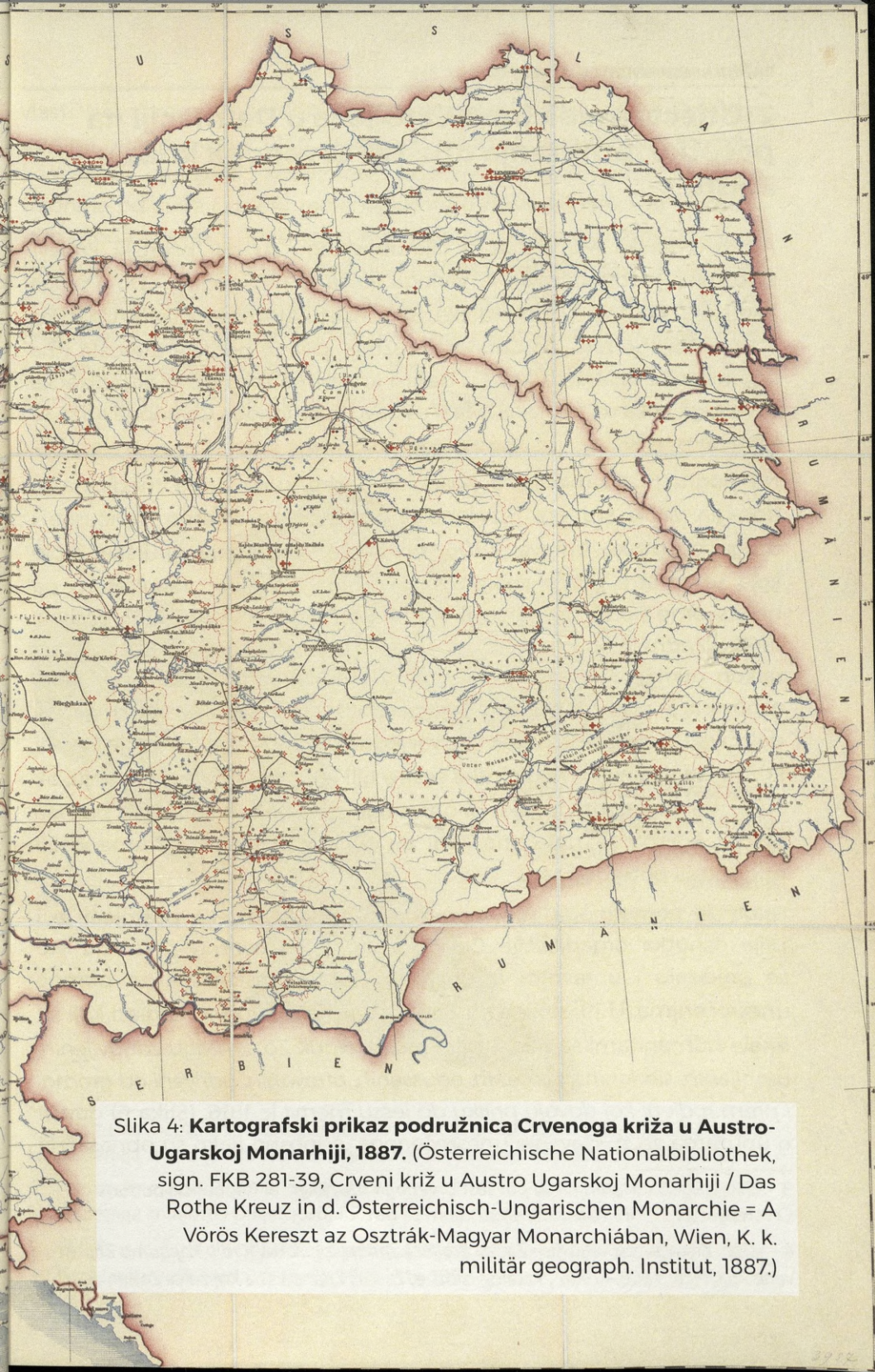
Zusammengestellt und herausgegeben
von
CAMILLO REISZBERG
k. k. Hauptmann des Ruhestandes,
Belegierter der österreichischen Gesellschaft
vom Rothem Kreuze

0: SZTRAK-MAGYAR MONARCHIÁBAN.

Összeállítás és kiadja
GEISZBERG CAMILLÓ
 az é. k. nyugalmasan,
 az országban minden keresztény
 megelégedéssel

1887

Ausgeführt im k.k. militär geograph. Institute in Wien.

Slika 4: **Kartografski prikaz podružnica Crvenoga križa u Austro-Ugarskoj Monarhiji, 1887.** (Österreichische Nationalbibliothek, sign. FKB 281-39, Crveni križ u Austro Ugarskoj Monarhiji / Das Rothe Kreuz in d. Österreichisch-Ungarischen Monarchie = A Vörös Kereszt az Osztrák-Magyar Monarchiában, Wien, K. k. militär geograph. Institut, 1887.)

2. Utjecaj medicine 19. stoljeća u Dalmaciji na početke formiranja društva Crvenoga križa u Zadru

Austro-Ugarska Monarhija, u čijemu sklopu su bili hrvatski krajevi, pristupila je organizaciji Crvenoga križa 1866. godine. Do Prvoga svjetskog rata Kraljevina Hrvatska i Slavonija bila je dio Kraljevine Ugarske, a Dalmacija je bila dio Carevine Austrije. Ova je podjela utjecala i na organizaciju Crvenoga križa u našim krajevima tako da je organizacija Crvenoga križa u Dalmaciji bila u sastavu austrijskoga Crvenoga križa sa sjedištem u Beču.³

Na području Dalmacije, a posebice Zadra, u to doba medicina je dosegla visoki stupanj razvijenosti, posebno za vrijeme francuske i druge austrijske uprave (1806. otvorenje Medicinsko-kirurške škole koja se smatra prvim medicinskim i farmaceutskim fakultetom na hrvatskome području, osnutak Primaljske škole u Zadru 1821. godine; 1847. u Zadru je obavljena prva operacija u eterskoj narkozi pet mjeseci nakon otkrića narkoze, koja je bila demonstrirana u Bostonu; 1868. osnovano je prvo Liječničko društvo u Dalmaciji)⁴. Navedeni su događaji dali čvrsti temelj za osnutak i razvoj jedne organizacije kao što je Crveni križ jer su liječnici i medicinske sestre bili vrlo aktivni u pomaganju, ali i educiranju volontera kako bi oni mogli što kvalitetnije davati pomoć onima kojima je potrebna. Oni su svojim znanjem i humanošću pridonosili potrebitima.

Briga za nemoćnoga, ranjenog i ugroženoga čovjeka postojala je i prije osnutka organizacije Crvenoga križa na ovom području što se pokazalo i u raznim izdanjima, uputama tiskanima za pomoć unesrećenima. U 19. stoljeću u Zadru su tiskane brošure i oglasi koji su imale humanitarni sadržaj i cilj. Brošura *Nauk Za sahranu zadavljenih, utopljenih, sledenih, obiscenih, odussenih, otrovanih, udriveni od groma, i prem rodjeni koi davaju priliku da jessu mertvi* iz 1816. (Slika 6) govori o uputama za spašavanje unesrećenoga, odnosno kako su obnašatelji

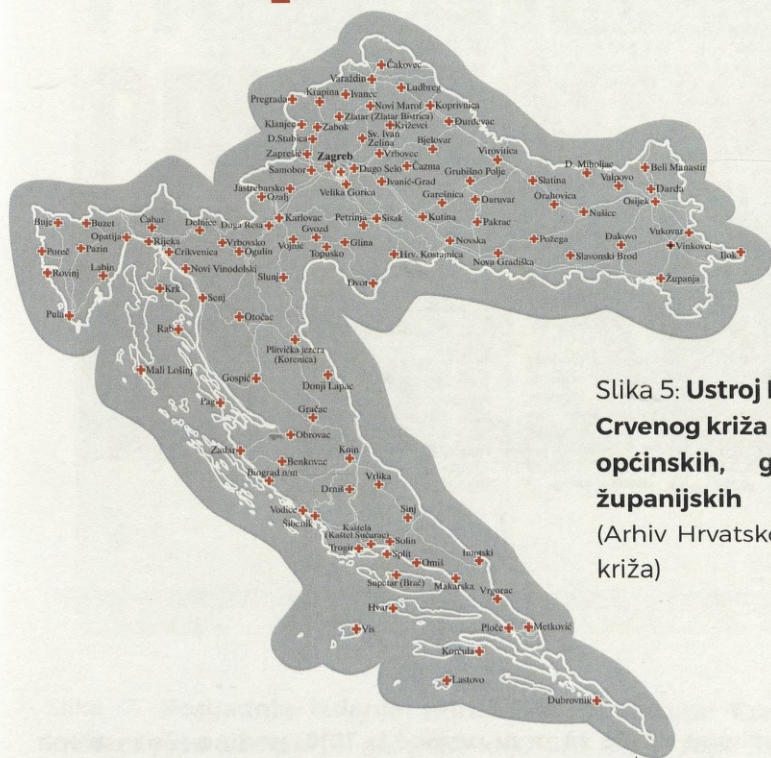
3 Stojčević, S., *Materijali za povijest Crvenog križa*, Zagreb: Republički odbor Crvenog križa SR Hrvatske, 1971., str. 8.

4 Usp. Znanstvena knjižnica Zadar. *Stoljeće zadarskog zdravstva u knjigama Znanstvene knjižnice: 1806.–1906.*, katalog izložbe, Zadar: Znanstvena knjižnica Zadar, 2010.

vlasti bili spremni nagraditi onoga tko spasi utopljenika.⁵ Dvadeset godina nakon, poslije 1836. godine, u tiskanoj brošuri *Nauk za oxiviti zadusene, utopljene, smerznute, obisene, ili zadavljene, otrovane, udarene od strile i stopro rodjene sumnjivo mertv[e]* (Slika 8) iznesena je metoda pomoći unesrećenome, koja se i danas smatra dobrom.⁶ Bile su pisane za pojedince koji nisu liječnici. Namjesništvo je nastavilo s davanjem sličnih uputa pod naslovom *Naputak za osobe koje nisu liekari, koj saderži pomoć koja se dati ima u slučajevima prividne smerti i u nagloj pogibeli života* iz 1858. koje su bile također upute za prvu pomoć, samo u proširenome izdanju.⁷ (Slika 10)

HRVATSKI CRVENI KRIŽ

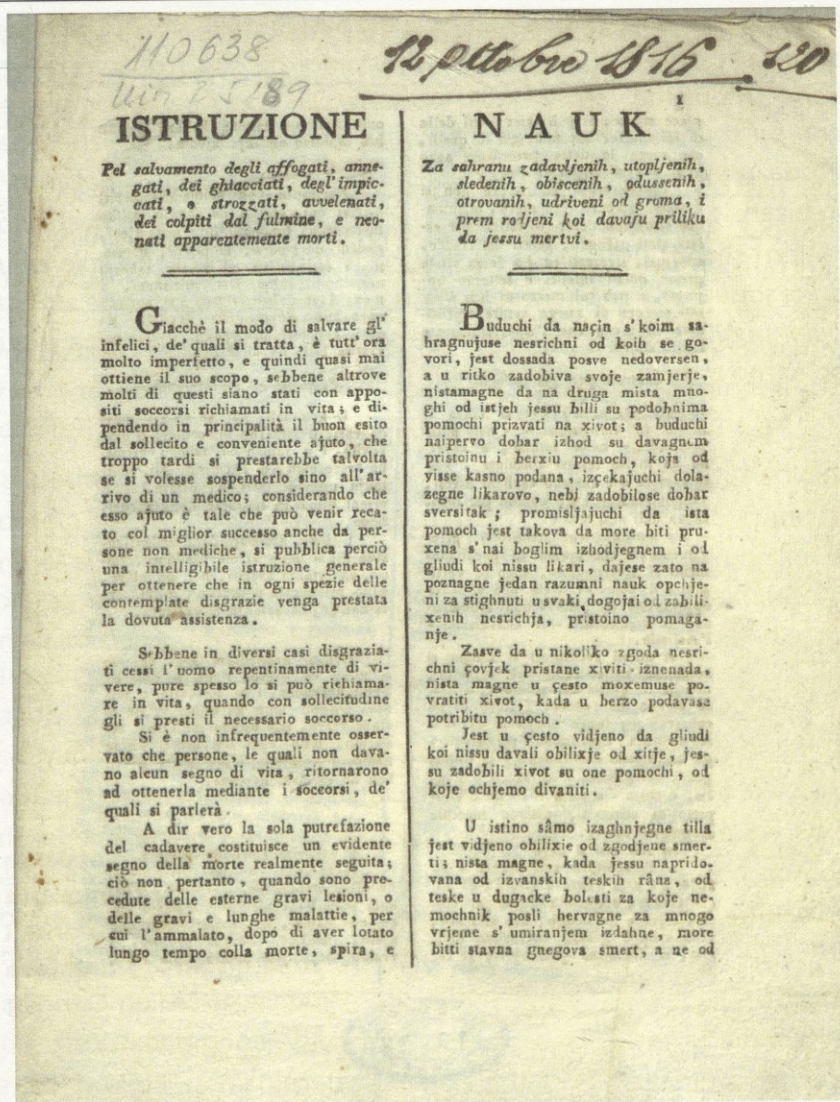

Slika 5: Ustroj Hrvatskoga Crvenog križa s prikazom općinskih, gradskih i županijskih društava (Arhiv Hrvatskog Crvenog križa)

5 *Hrvatska medicinska bibliografija*, Dio 1., Sv. 1: 1470.–1875., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1955., str. 195.

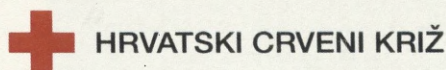
6 *Hrvatska medicinska bibliografija*, Dio 1., Sv. 1: 1470.–1875., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1955., str. 204.

7 Maštrović, Ž., Stota obljetnica osnivanja Crvenog križa u Hrvatskoj: 1878. – Zadar – 1978., *Medica Jadertina*, 10, (3–4), 1978., str. 137.

Slika 6: **Službene upute za prvu pomoć iz 1816. godine** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.B 5189, Istruzione Pel salvamento degli affogati, annegati, dei ghiacciati, degl'impiccati, e strozzati, avvelenati, dei colpiti dal fulmine, e neonati apparentemente morti = Nauk Za sahranu zadavljenih, utopljenih, sledenih, obiscenih, odussenih, otrovanih, udriveni od groma, i prem rođeni koi davaju priliku da jessu mertvi, Zadar: Dai Torchj di Antonio Luigi Battara Stampatore Governiale, 1816.)

NAKLADNIK HRVATSKOG IZDANJA

PRIJEVOD 10. REVIDIRANOG IZDANJA

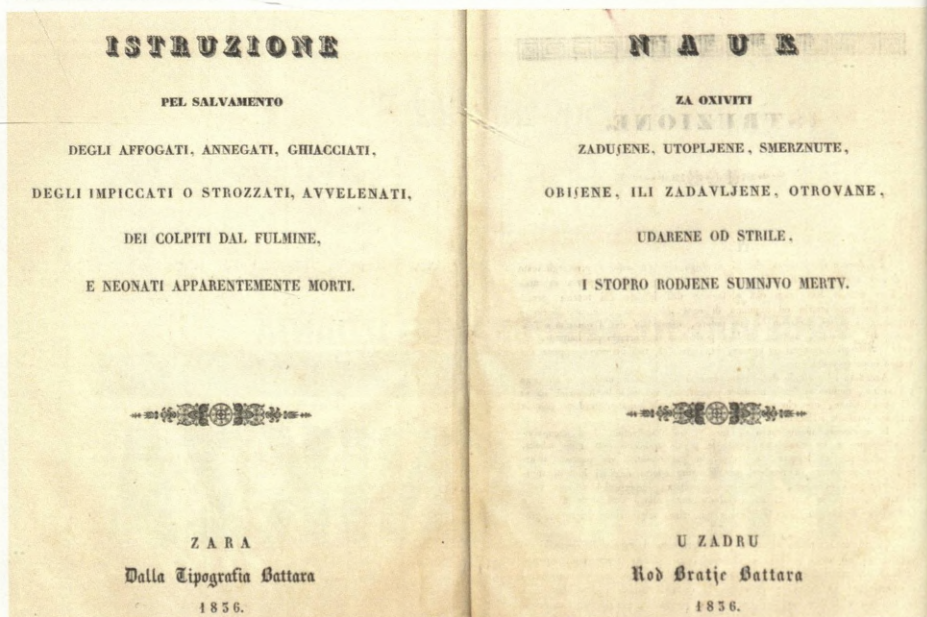
PRIRUČNIK ZA PRVU POMOĆ

19

Slika 7: **Posljednje izdanje priručnika Hrvatskoga Crvenog križa za prvu pomoć.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 355127-d Zagreb, Austin, M., Crawford, R., Klaassen, B., *Priručnik za prvu pomoć: odobreni priručnik udruga St John Ambulance, St Andrew's First Aid i Britanskog Crvenog križa*, Zagreb: Hrvatski Crveni križ, 2017.)

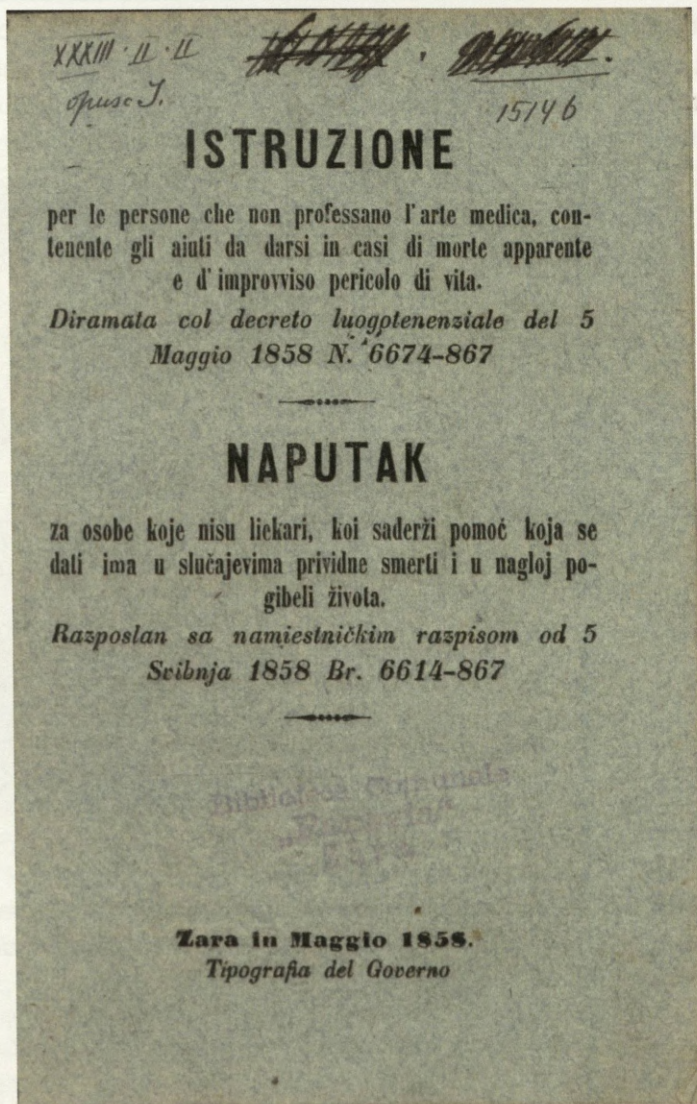

20

Slika 8: **Dvojezične upute za prvu pomoć iz 1836. godine** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.B 1131, *Nauk za oxiviti zadusene, utopljene, smerznute, obisene, ili zadavljene, otrovane, udarene od strile i stopro rodjene sumnjvo mertv[e] = Istruzione pel salvamento degli affogati, annegati, ghiacciati, degli impiccati o strozzati, avvelenati, dei colpiti dal fulmine e neonati apparentemente morti, Žadar: kod Bratje Battara, 1836.)*

Slika 9: **Brošura povodom 135 godina humanitarnoga djelovanja u Hrvatskoj - fotografija službe spašavanja** (Arhiv Hrvatski Crveni križ)

Slika 10: **Dvojezične upute o prvoj pomoći** iz 1858. godine (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.D 1043, *Istruzione per le persone che non professano l'arte medica, contenente gli aiuti da darsi in casi di morte apparente e d'improvviso pericolo di vita: diramata col decreto luogotenenziale del 5 maggio 1858 n. 6674-867* = *Naputak za osobe koje nisu liekari, koi saderži pomoć koja se dati ima u slučajevima prividne smerti i u nagloj pogibeli života : razposlan sa namiestničkim razpisom od 5. Svibnja 1858. Br. 6614-867.*, Zara: Tipografia del Governo, 1858.)

Nakon prve konvencije Crvenoga križa o pravima ranjenika, bolesnika sanitetskoga osoblja u ratovima 1864. godine daljnjim međunarodnim aktima proširila se briga na zarobljenike, skupljanje podataka o njima

22

Slika 11: **Karta Dalmacije iz vremena druge austrijske uprave**, (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 15837-30, Petermann, R. E., *Fuehrer durch Dalmatien* Wien: A. Hoelder, 1899.)

Slika 12: **Panorama Zadra - pogled s kopna** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 23440-B, Burato T., *Albo della ducale citta di Zara*, Zara: Tipografia Vitaliani & Janković succ. Battara, 1875.)

logorima, umrlima i nestalima, o razmjeni zarobljenika, napose ranjenika i izbjeglica. Posebna se potreba za osnutkom organizacije Crvenoga križa ukazala 1875. godine, odnosno početkom bosanskoga i hercegovačkoga ustanka, kada na prostore Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u značajnome broju pristižu izbjeglice iz Bosne i Hercegovine. U tom smislu formirani su odbori za pomaganje bjeguncima, koji su sigurnost, zaštitu i liječničku pomoć nastojali pronaći izvan sukobom zahvaćenih područja. Takvi su odbori bili formirani u Zadru.⁸

Poziv za pomoć u Dalmaciji uputio je Juraj Biankini, urednik zadarskoga *Narodnog lista*, poznati rodoljub i političar. On je u *Narodnome listu* 17. srpnja 1875. objavio članak pod naslovom „Pomozimo jednokrvnoj braći“. U pozivu se traži pomoć u prikupljanju „dobrovoljnih prinesaka za stradajuću našu braću iz Hercegovine“. Nekoliko dana nakon poziva, 19. srpnja 1875., u Hrvatskoj čitaonici u Zadru osnovan je Odbor za pripomoć bjeguncima čiji su osnivači bili: Josip pl. Lantana, Kažimir Ljubić, dr. Jovo Medović, Ivan Franković i Ćiro Žeželj. Kasnije su se počeli osnivati takvi odbori i u drugim mjestima Dalmacije, ali i među našim iseljenicima u inozemstvu. Pomoć se prikupljala sa svih strana, a *Narodni je list* redovito objavljivao popise darovatelja s iznosima.⁹

8 Usp. Peričić, Š., Odjek bosansko-hercegovačkoga ustanka (1875–1878) u zadarskom „Narodnom listu“, *Posebna izdanja knjiga, knjiga 30, Odjeljenje društvenih nauka knjiga 4*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1977., str. 393–399.

9 Jelić, R., Prvo društvo Crvenoga križa u Hrvatskoj osnovano 1878. godine: U povodu 100. godišnjice, *Zadarska revija*, 27 (5–6), 1979., str. 544.

U Zadru se na inicijativu Marije Klaić, supruge Mihe Klaića¹⁰, osnovao „Odbor za pribjeglu i ranjenu braću iz Bosne i Hercegovine.“ Za razliku od muških odbora koji su prikupljali novac, ženski su odbori prikupljali odjevne predmete, posteljinu i druge humanitarne potrepštine.

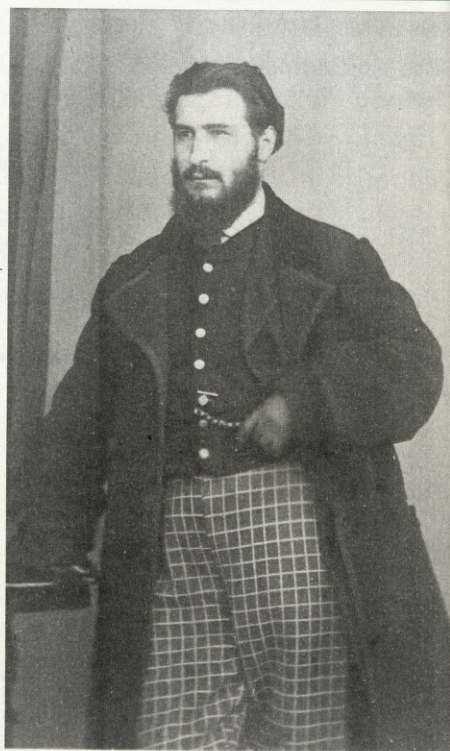
Do formiranja Crvenoga križa u Dalmaciji tada još nije došlo. Kada je temeljem odredaba Berlinskog kongresa austro-ugarska vojska 1878. okupirala Bosnu i Hercegovinu, inicijativa za osnivanje „gospodjinskih odbora“ je krenula od carice i kraljice Elizabete koja je svim ženama u Austro-Ugarskoj Monarhiji uputila poziv da osnivaju „Domoljubne zadruge

24

10 Miho Klaić (1829.–1896.), hrvatski političar, vrlo aktivan u preporodnim idejama na području Zadra i Dalmacije.

Slika 14: Portret Gabrijela Rodića, namjesnika Dalmacije (1870.-1881.)

(Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 9928-C, Garimberti, C., *Diario storico del viaggio di S.M.I. e R. Ap. Francesco Giuseppe I. Imperatore d'Austria, Re d'Ungheria, a Trieste, Gorizia, Venezia, in Istria, in Dalmazia ed a Fiume nei mesi di aprile e maggio del 1875*, Zara: Tip. edit. Vitaliani & Janković, 1877.)

Slika 13: **Josip Lantana** (Znanstvena knjižnica Zadar, Fototeka, sign. Fototeka 1198)

GABRIELE barone de RODIĆ
Consigliere Intimo, Generale di Artiglieria
e Luogotenente di S. M. I. e R. Apostolica in Dalmazia
1875.

Siamo lieti di pubblicare il seguente nobilissimo e pietoso

Invito.

A compiere una nobile e generosa missione, la valorosa Armata Austro-Ungarica passò non ha guari i confini dell'Impero, per ricondurre l'ordine e la pace nelle Provincie a noi contermini.

Essa vi incontrò il selvaggio fanatismo, e per lo fertili pianure della Bosnia e sugli aspri monti dell'Erzegovina, scorre il sangue dei prodi militi, che cadono vittima del tradimento e delle imboscate.

Lo Stato non manca al Suo compito nel lenire le miserie di questi infelici; ma l'opera Sua isolata e sola è sproporzionata agli imponenti bisogni di giorno in giorno crescenti.

Comitati patriottici da ogni parte del vasto Impero vi associano la loro efficace cooperazione e con nobile slancio gareggiano ovunque a lenire le sorti dei valorosi militi feriti ed ammalati.

Lo squisito sentimento di pietà, che regna nel cuor tenero della Donna, non può restare indifferente e muto dinanzi a tanti strazi e patimenti.

Chi più delle madri, spose e sorelle di quei prodi, chi più di esse può sentire le loro sofferenze?

Chi più di esse anela a dividerle, se fosse possibile?

E non potendo toglierle, chi più di esse prova potente il bisogno di alleviarle?

La Donna Dalmata mai fu seconda ad alcuna per altezza di sentire, per caritatevole pietà, per slancio patriottico e per potenza di sacrificio.

Le sottoscritte perciò, rispondendo al generosissimo eccitamento di Sua Sacra Maestà I. R. A. la graziosissima nostra Imperatrice, interpreti d'altrove dei nobili sentimenti di tutte le Signore della Provincia, si costituirono in Comitato per promuovere anche in Dalmazia l'istituzione di un'Associazione patriottica di Signore, allo scopo di raccogliere

soccorsi a favore dei feriti ed ammalati militi, e fanno perciò appello ai sentimenti umanitari e generosi di tutte le Signore Dalmate, affinché vogliano unirsi alle sottoscritte e formar parte della suddetta Associazione.

Fra quei valorosi che con tanta abnegazione ed eroismo versano il proprio sangue per tenere avvinta la vittoria al Glorioso Vessillo Imperiale e tutelare l'onore e gl'interessi della Monarchia, vi sono

anche figli, sposi e fratelli, di madri, spose e sorelle Dalmate.

Nel difficile compito li conforti almeno il pensiero dell'affetto che li accompagna, e sappiano quei prodi che figlio di tale affetto è il soccorso che per loro le sottoscritte fiduciosamente cercano ed invocano.

Dal Comitato delle Signore

pel soccorso dei militi feriti ed ammalati.

Zara, 20 settembre 1878.

La Presidentessa

Baronessa AGATA de RODIĆ.

Albani Anna — Androvich Carolina — Beden Maria — Böhm Elena — de Begna contessa Vincenza — de Borelli contessa Antonietta — de Borelli contessa Mina — Cerrone Marina — de Curinardi Luigia — Dede-Mirovich contessa Elena — Degiovanni Elisabetta — Ergoyaz Andrina — de Fanfagna contessa Giuseppina — Filippi Maria — Fortis Anna — Ivanics Emma — Ivecvich Elena — Jurković Elisabetta — Kluić Maria — de Lantana Amelia — Luxardo Carlotta — Medovici Regina — Messa Giuseppina — Nicolich Angiolina — de Pattoni Evelyn — de Pellegrini Teresa — de Sternio Erminia — de Sternio Adelaide — de Seifert Nicoletta — de Trigari Cecilia — de Tomassich Angiolina — de Tomisch Teodolinda — de Vojnović contessa Caterina — Vusio Caterina — de Zanchi Carlotta.

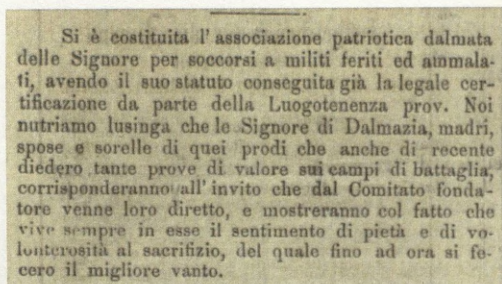
Slika 15: **Jedan od niza poziva ženama da se priključe u Odbor gospodja za pripomoć ranjenih i bolesnih vojnika.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B 20, „Invito.“ *Katolička Dalmacija* = *La Dalmazia Cattolica*, god. 9, br. 73, 27. rujna 1878., str. 1.)

od gospođa radi pomoći vojacima i ranjenim u bojovima po Bosni i Hercegovini“. U Zadru je formiran jedan takav odbor s Amelijom (Ljubicom) pl. Lantana rođ. Borelli na čelu. Odbor je na sjednici od 20. rujna 1878., koja se održala u dvorani Filharmonijskoga društva u Zadru zaključio da će zamoliti barunicu Agatu Rodić, suprugu tadašnjega namjesnika Dalmacije Gabrijela (Gavra) Rodića (Slika 14), da se primi predsjedništva. Novoosnovani odbor pod nazivom „Odbor gospodja za pripomoć ranjenih i bolesnih vojnika“ poslao je poziv (Slika 15) putem novina ženama da se priključe odboru.¹¹

11 Usp. Maštrović, Ž., Osnivanje prvog društva Crvenog križa u Hrvatskoj (Zadar 1878.) s osvrtom na humanitarne akcije u Dalmaciji 1866. i 1875. godine, *Radovi Zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 29–30, 1983., str. 211–215.

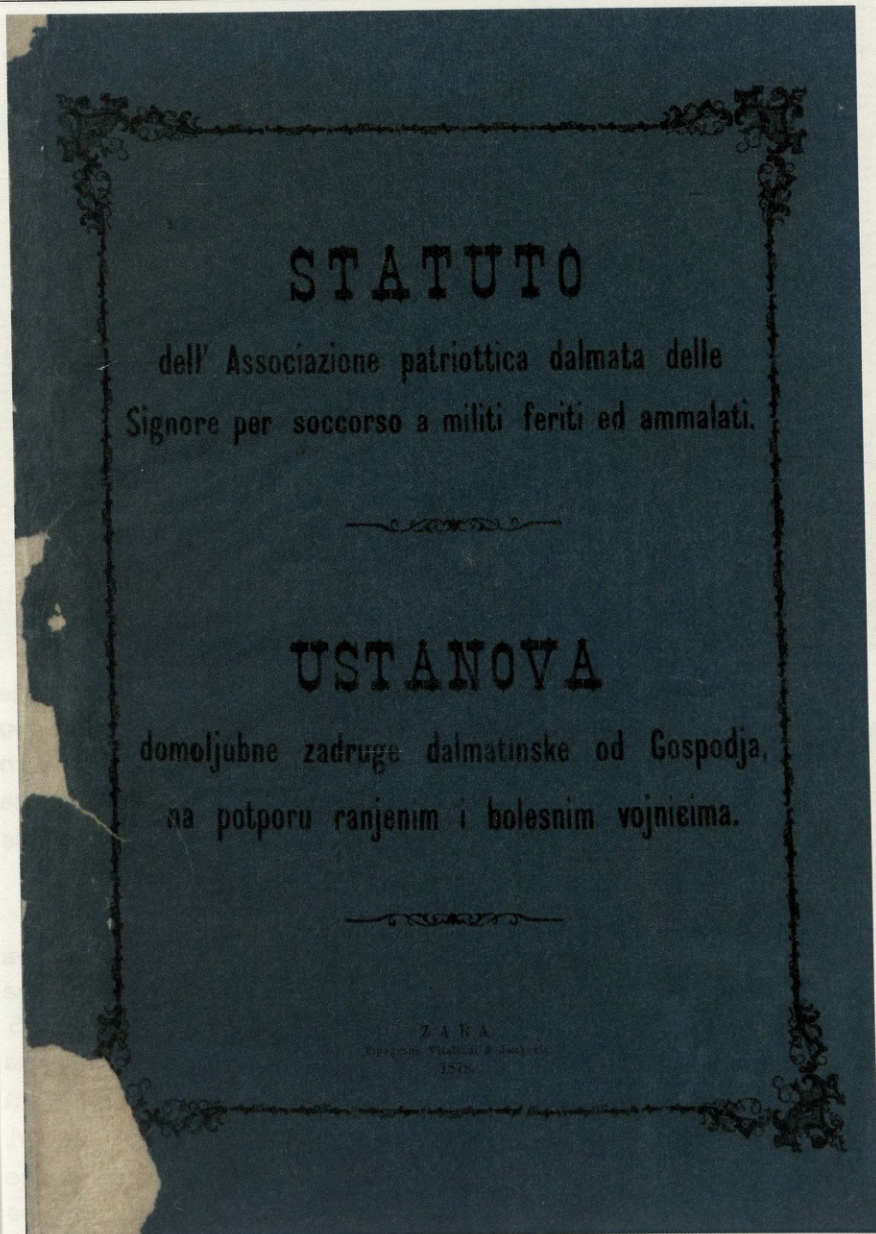
Slika 16: **Razglednica s motivom gradskih dama u šetnji zadarskom Kalelargom.** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka razglednica)

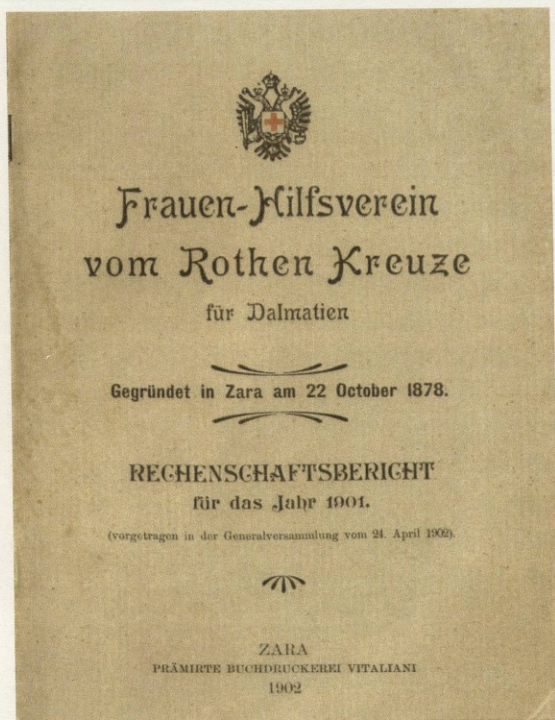
Slika 18: Novinski članak o osnutku prvoga društva „Ustanova domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima“, koje je potvrđeno od tadašnje austrijske vlasti. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B 20, „Notizie varie,“ *Katolička Dalmacija* = *La Dalmazia Cattolica*, god. 9, br. 97, 23. prosinca 1878., str. 3.)

Spajanjem Odbora za
prijateljstvu i ranjenu braću
iz Bosne i Hercegovine
te Odbora gospodja za
pripomoć ranjenih i bolesnih
vojnika formirano je prvo
društvo Crvenoga križa
u Hrvatskoj 22. listopada
1878. pod nazivom
Domoljubna potporna
zadruga Gospojinska u
Dalmaciji sa sjedištem
u Zadru. Na osnivačkoj
skupštini sastavljena su
pravila, odnosno statut, po
kojima će društvo djelovati
i koja su potvrđena 22.
studenoga 1878. od strane
Namjesništva Dalmacije.
Osim vojnika, prema kojima
je bio usmjeren najveći dio
humanitarne pomoći, novim
su se pravilima proširile
skupine koje imaju pravo
primati usluge zaštite i
brige pa se u tom smislu
humanitarna aktivnost
proširila i na udovice i djecu
vojnika, ali i na one stradale
u potresima, poplavama,
požarima, epidemijama i
slično.

Slik
Don
bol
del
zac
vojn

Slika 17: **Naslovnica Statuta** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 19478, Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Statuto dell'Associazione patriottica dalmata delle Signore per soccorso a militi feriti ed ammalati* = *Ustanova domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima*, Zara: Tipografia Vitaliani & Janković, 1878.)

Slika 21: **Izvešće o radu Društva za 1901. godinu.**

(Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 19877, Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Frauen-Hilfsverein vom Rothen Kreuze fuer Dalmatien: gegruendet in Zara am 22 October 1878.: Rechenschaftsbericht fuer das Jahr 1901.*, Zara: Praemirte Buchdruckerei Vitaliani, 1902.)

Ustanova domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima zasniva svoju djelatnost na Ženevskoj konvenciji i pridružuje se udruženju domoljubnih gospojinskih zadruga zemalja zastupanih u Carevinskom vijeću u Beču.

Godine 1879. u Zadru je osnovano još jedno društvo pod imenom Domoljubna pokrajinska pripomoćna zadruga dalmatinska čiji su članovi bili samo muškarci. Zadarski nadbiskup Petar Dujam Maupas podnio je zamolbu za odobrenje osnivanja društva dalmatinskom namjesniku u Zadru 27. studenoga, a 6. prosinca 1879. odobreno je osnivanje društva koje je i registrirano pod nazivom Societa provinciale di soccorso della Croce Rossa (Pokrajinsko pripomoćno društvo Crvenog križa). Predsjednik ovoga društva bio je redovito dalmatinski namjesnik, u ovom slučaju barun Gabrijel Rodić, a potpredsjednici zadarski nadbiskup Petar Dujam Maupas i predsjednik Dalmatinskoga sabora knez Đuro Vojnović.¹²

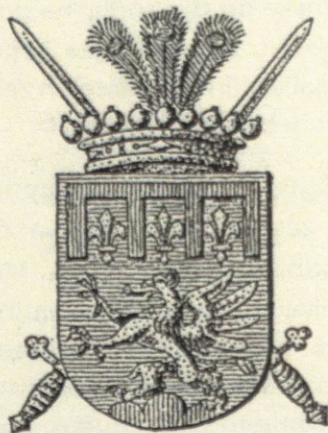
12 Maštrović, Ž., Stota obljetnica osnivanja Crvenoga križa u Hrvatskoj: 1878. – Zadar – 1978., *Medica Jadertina*, 10, (3–4), 1978., str. 152

3. Uloga bračnoga para Lantana u promicanju humanosti

Kada se govori o osnutku Crvenoga križa u Zadru, ne možemo ne spomenuti bračni par vezan za osnutak ovog društva međunarodnog značaja, a radi se o bračnom paru Lantana, o Josipu i Ameliji. Obitelj Lantana doselila se u Zadar iz Italije iz Bergama vjerojatno krajem 16. stoljeća. Josip (Giuseppe) Lantana rođen je 1839. godine u obitelji Marca Antonija i Josipe. Imao je jednoga brata i tri sestre. Priključio se Narodnoj stranci i istaknuo u burnim sukobima autonomaša i narodnjaka prilikom općinskih izbora 1870. godine. Bio je član upraviteljstva Narodne čitaonice. Izbijanjem bosanskoga i hercegovačkoga ustanka 1875. godine, formirao je Odbor za pomoć ustanicima. Istaknuo se svojim djelovanjem u odboru Matice dalmatinske koja je podržavala domoljubne osjećaje u Zadru. Bio je član Gimnastičkoga društva „Sokol“ koje je osim športske sekcije imalo i sekciju koja se bavila kulturom. Djelovao je kao član

30

Conti BORELLI
di Wrana e Zara

LANTANA
Franciscus Iadrensis
Bò Padova

Slika 22: **Grbovi obitelji Borelli i Lantana.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 322807-a/1, Renzo de'Vidovich, *Albo d'oro delle famiglie nobili, patrizie e illustri nel Regno di Dalmazia*, Vol. 1, *Albo d'oro delle famiglie nobili, patrizie e illustri presenti nel territorio del Regno di Dalmazia: aggiornato all'a.d. MMIV*, Trieste: Fondazione Rustia Traine, 2004.)

Otvoreno pismo uredniku „Narodnoga Lista“.

Primili smo od častnog gospodina Josipa ple-mića Lantane sljedeće pismo, koje rado priobću-jemo, preporučujući istodobno svim iskrenim rodo-ljubim da se ugledaju u liepi njegov primjer i ne-podupiru više društva, koja namjesto da se izključivo posvete svrhi za koju su ustanovljena, upuštaju se u neumjestne političke izkaze.

Štovani gospodine uredniče! Molim vas liepo da izvolite obielodaniti u vašem cienjenom listu uklopljene vam odreke. Već sam ih poslao dotičnim društvim, koja su brzojavkami poslanimi D.r La-penni stupila na političko polje te me uvriedila i kao rodoljuba i kao člana; prvo izjavljujuć mnenja s kojima se ja neslažem, a drugo odalečujući se političkimi izkazi od svog umjetničkog programa.

Ša odličnim štovanjem.

Josip plemić Lantana.

*Onorevole Società della „Banda Cittadina“
in Zara*

Essendo stato finora sempre rispettata una delle dispo-sizioni principal del programma di codesta spettabile società, quella cioè di non dare qualsiasi colore politico alla stessa, io mi teneva altamente onorato di coprire la carica di suo vice presidente con tanta gentilezza fino ad oggi accor-datomi. — Avendo però creduto il signor presidente di mandare pubblicamente col mezzo della stampa un in-dirizzo non conforme alla cittadina istituzione, mi trovo nella dispiacente posizione di rinunciare alla carica di vice presidente e conseguentemente prega essa, spettabile società, di cancellarmi dal numero dei soci, dacchè più non vigono nella stessa i principi d'uguaglianza, fratel-lanza e libertà di pensiero accentuati nel suo programma. Con perfetta stima ho l'onore di segnarmi.

Zara, 14 Giugno 1885.

G. de Lantana.

Spettabile „Società filarmonica“

Zara

Avendo il signor presidente d'essa spettabile so-cietà trovato di dare pubblicamente alle società stesse un indirizzo politico, e ciò col mezzo della stampa, il sot-toscritto qual suo procuratore non condividendo i prin-cipi, nell'indirizzo manifestati, con la presente rinuncia alla carica di procuratore e contemporaneamente dichiara di non poter più appartenere al novero dei suoi soci.

Zara, 24 Giugno 1885.

G. de Lantana.

izbornoga povjerenstva u udruženju „Teatro Nuovo“. Josip je sudjelovao i u osnutku zadarskoga Filharmonijskog društva 1858. godine, sve dok 1885. godine nije dao ostavku jer nije bio zadovoljan činjenicom da se u Društvu promiču autonomaške ideje. Ista se situacija dogodila i s društvom Gradske glazbe gdje je Josip bio potpredsjednik, o čemu govori članak iz *Narodnoga lista*. (Slika 23)

U Sanitarnoj komisiji bio je član od 1884. do 1885. godine, a od 1888. do 1889. godine član predsjedništva Crkvenoga vijeća katedrale sv. Anastazije (Stošije). S partnerima je 1874. godine osnovao Spužvarsko-koraljarsko društvo, s podružnicama u Puli i Hvaru, koje je osvojilo srebrnu medalju na Prvoj dalmatinskoj poljoprivredno-obrtničkoj izložbi u Skradinu 1875. godine (djelovalo do 1887. godine).¹³

Slika 23: **Otvoreno pismo uredniku Narodnoga lista.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 25, Lantana, Josip, „Otvoreno pismo uredniku Narodnoga lista,“ *Narodni list*, god. 24, br. 47, 27. lipnja 1885. str. 3.)

13 Kolić, D. i Mandušić, I., „Lan-tana,“ *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža), <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11129>

Domaće vesti.

Noćas nakon teške bolesti umrao je u Zadru Josip plemić Lantana u 59 godini svoga vieka. Čovjek još u snazi života, u ovo zadnje doba bio se nemilo prosuo s betega na srću. Pokojnik za sobom neostavlja pomladka, ali ostavlja najbolju uspomenu. Po čudi veseljak i druževan, neobično dobra srca, u svakomu je znao nzbuditi simpatije i naklonosti. Već od prvih doba živo je učestvovao našem narodnomu pokretu, te je sve do svoje smrti ostao vieran hrvatskomu načelu. U najmučnijim prigodam naših narodnih borba Josip Lantana bio je među prvim, da zagovara i da se nenstrašivo bori za našu svetu stvar. Bio je jedan od riedkih zadrarskih kolinovića, koji je u prvi mah znao shvatiti naš narodni pokret, te zanj živo i požrtvovno raditi. Hrvatska stranka u Zadru imala je u njemu vrstnu silu, jednog od prvih i glavnijih pobornika u svakoj prigodi, kad se god radilo u korist hrvatstva u gradu Zadru i njegovoj okolici. Radi svoga značaja, iskrena osvjedodoenja i plemenita srdea, bio je od svakoga cienjen i poštovan, pa i od samih protivnika. Sa tih svojih riedkih vrlina pokojnik ostavlja za sobom obilato baštinstvo sućnti u svakom plemenitom srdeu, koje dostojno zna cieniti ljude po njihovim pravim zaslugam. Pokoj vječni plemenitoj duši Josipa Lantane, a njegova blaga uspomena bila na ugled svakomu onomu, koji hoće da časno i odano služi svojoj domovini, svomu narodu!

32

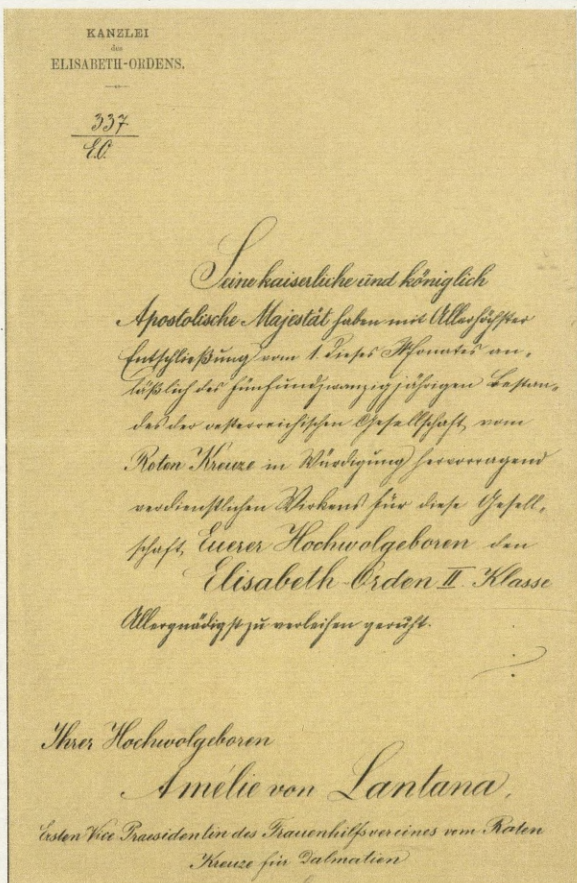
Slika 24: **Kratak nekrolog plemiću Josipu Lantani.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 25, „Domaće vesti,” *Narodni list*, god. 37, br. 34, 27. travnja 1898., str. 3.)

poznate plemićke obitelji Lantana. U tadašnjoj oštroj podjeli na talijanaše i narodnjake obitelj Lantana s Borellijima je bila na istoj strani i susjedski su odnosi bili veoma dobri. U Zadru je u svim društvenim relacijama, među plemstvom i građanstvom, bila podjela na hrvatski orijentirane, nasuprot talijanašima. Kada je u Bosni i Hercegovini 1875. počeo ustanak, trebalo se pobrinuti za ranjene. Zbog tih ratnih događanja, u Zadru je 1878. osnovano društvo Ustanova domoljubna zadruga dalmatinska od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima, a njezina prva potpredsjednica i osnivačica bila je Amelia Lantana. Društvo je donijelo

Josip Lantana preminuo je 1898. godine. Vijest o smrti prenio je *Narodni list* u obliku kratkoga nekrologa iz kojega izdvajamo rečenicu koja najviše govori o njemu: „Radi svoga značaja, iskrena osvjedodoenja i plemenita srdea, bio je od svakoga cienjen i poštovan, pa i od samih protivnika.” (Slika 24)

Amelia (Amalija, Ljubica) Lantana rodila se 1845. godine u poznatoj zadarskoj plemenitaškoj obitelji Borelli. Njezini su roditelji Frane i Antonija Borelli, također važne osobe u povijesti grada Zadra i okolice. Amelia potječe iz mnogobrojne obitelji gdje je bila odgajana u duhu pomaganja ljudima u nevolji, kao i njezina braća i sestre. Amelia se udala za naočitoga Josipa iz

Slika 25: Početak pisma upućenoga Ameliji Lantana od Odbora za dodjelu Elizabetina ordena. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Ms 1018, Amelia Lantana. Spisi iz ostavštine)

33

svoj statut i obvezalo se skrbiti o ranjenim vojnicima i njegovati ih. Također je podupiralo zdravstvene ustanove i djelatnike te skrbilo o invalidima, udovicama i siročadi. Bilo je osnovano od samoga početka u skladu s Međunarodnom organizacijom Crvenoga križa u Ženevi i prvo je društvo Crvenoga križa osnovano u Hrvatskoj. Amelia je, zahvaljujući svojim zaslugama u aktivnostima Crvenoga križa, dobila 1905. godine priznanje austrijskoga cara koji ju je odlikovao Elizabetinim ordenom 2. reda.¹⁴ Znanstvena knjižnica Zadar u *Osobnim spisima Amelie Lantana* čuva Pravilnik o Elizabetinu ordenu i medalji, te popratno pismo u kojemu joj se čestita i pohvaljuje za humanitarni rad u Crvenome križu.

14 Kolić, D., Inventar fonda obitelji Lantana, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49, 2007, str. 359.

Slika 26: **Amelia Lantana** rođena **Borelli**. Na fotografiji je prikazano poprsje grofice koja s lijeve strane na haljini nosi Elizabetin orden 2. reda kojim ju je odlikovao car Franjo Josip 1905. godine. Pri dnu se nalazi tiskani potpis autora **T. Burato**. (Narodni muzej Zadar, MZG, sig. 2570, Burato, T., Fotografija Amalije Borelli).

Slika 27: **Prikaz Elizabetina ordena 2. reda koji je dobila Amelia Lantana rođ. Borelli.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Ms 1018, Amelia Lantana. Spisi iz ostavštine. Pravilnik o Elizabetinom ordenu i medalji)

Obitelj Lantana bila je bogata i utjecajna. Posjedovali su mnoge zemlje na području Zadra i okolice. Posebno se svojom ljepotom ističe ljetnikovac u Sutomiščici na otoku Ugljanu čiji opis donosi Ida von Reinsberg-Düringsfeld u svome putopisu *Aus Dalmatien*. Ida von Reinsberg-Düringsfeld je posjetila Lantanin ljetnikovac 1852. godine i zapisala:

„Ugljan je velik otok koji zatvara zadarski kanal. Na jednom njegovom visokom brdu dominira Kaštel sv. Mihovila. Ispod njega leži Sv. Eufemija (dan. Sutomiščica, o. pr.) gdje stanuje conte Lantana, za kojega smo imali pismo gđe Cattani¹⁵. Bilo je malo vjetra, pa smo stigli tek oko 6 sati. Mali dvorac grofa Lantane nalazi se nedaleko od obale. Kratka aleja vodi do malog dvorišta okružena zidom, par stepenica vodi u predvorje, koje na suprotnoj strani ima vrata, što vode u mali

vrt. I taj je bio okružen zidovima, naokolo su visili grozdovi, doduše nezreli, a mala, bijelo okrečena kapela virila je iz bršljana. Vrt je bio prazan, isto tako i dvorište. Jedan ljubazan pas skakao je oko nas i on je bio jedino živo stvorenje, koje se moglo čuti i vidjeti. Vratili smo se u kuću, hodali po sobama dolje i gore, sve su bile otvorene, sve pune starog namještaja, starih nepoznatih slika; pune raznih prirodnih rariteta.

Slika 28: **Amelia i Antonija Borelli.** Starija žena na slici je Antonija Borelli dok je mlađa Amelia Borelli. Na dnu se nalazi tiskani potpis autora Tomassa Burata koji je dijelom oštećen. (Narodni muzej Zadar, MZG, sig. 2553, Burato, T., Portret Amaliije i Antonije Borelli)

15 Marija Seibam de Cattani (1789.–1870.) je bila prva hrvatska botaničarka i baka Ameliije Lantana.

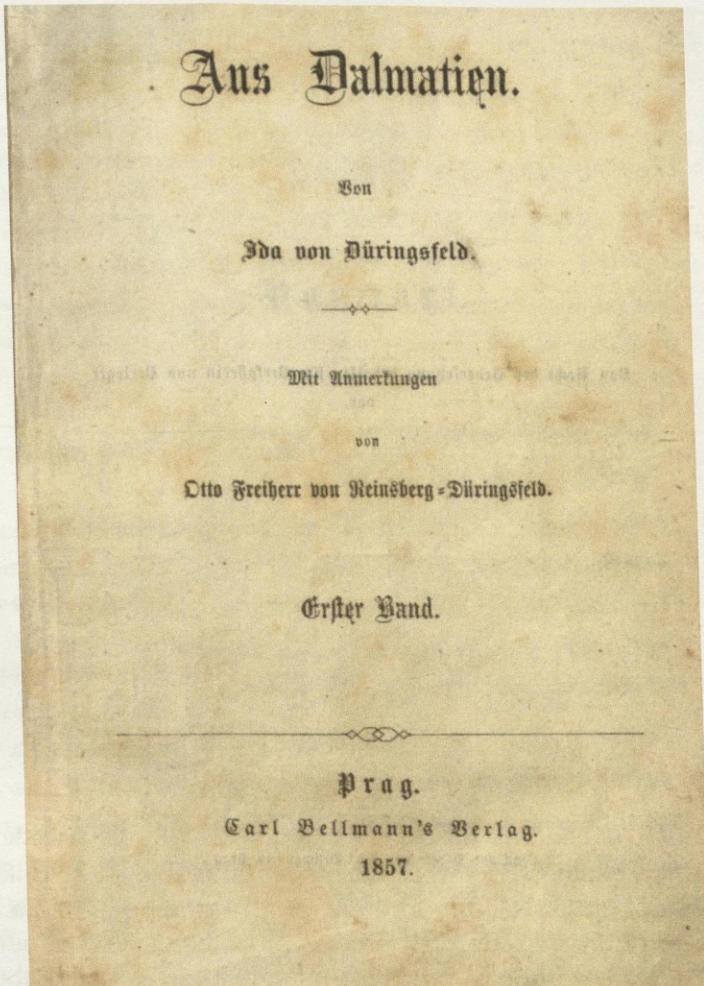

36

Slika 29: Antonio Servi: Prizor iz Tassova spjeva Oslobođeni Jeruzalem (XVI. pjevanje). Vrijeme nastanka: kraj 17. stoljeća. Slika je dospjela u Sabirni centar nakon Drugog svjetskog rata iz ljetnikovca Lantana u Sutomišćici. (Fundus Narodnog muzeja Zadar – Odjel Galerija umjetnina NMZ / GU – 29)

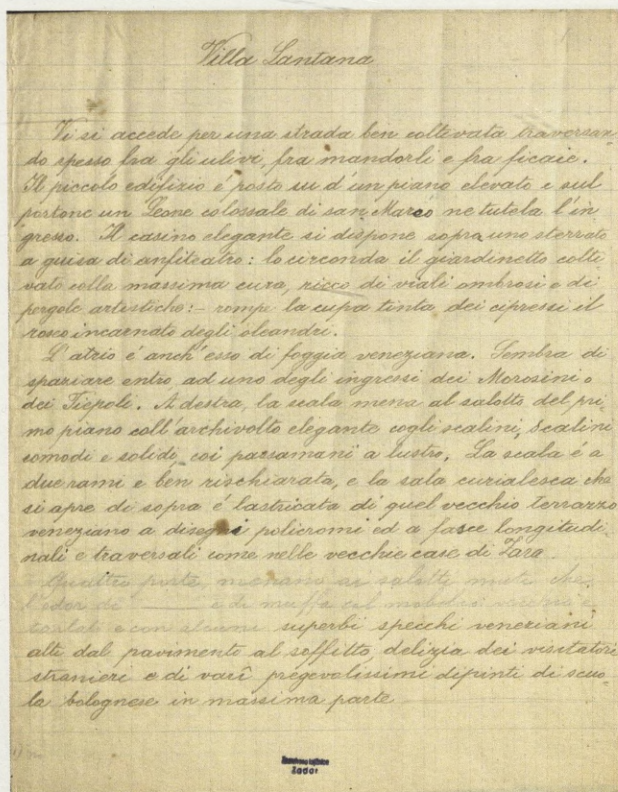
Osjećala sam se kao u začaranoj šumi. Kad je netko zadnji put grabio vodu iz bunara? Ima li još vode u njemu? Može li još zvono u kapeli zvoniti? Jesmo li mi uopće u kući Lantana? Konačno, kad sam se već ugodno smjestila u ležaljci u spavaćoj sobi, kao da sam u svojoj, čula sam iz salona: »Signor Conte!« Conte, jedan uljudan, jednostavan čovjek srednjih godina, koji je dugo godina služio kao serdar na turskoj granici, nije bio ništa manje iznenađen od dvojice gospode, što jedna dama izlazi iz tuđe spavaće sobe. Kad smo mu dali pismo gospođe Cattani, sve mu je postalo jasno i odmah je preuzeo neočekivanu ulogu dobra domaćina i pitao nas hoćemo li ovdje prenoćiti. Kad nam je ponudio kavu, ja sam odbila zamolivši ga vode s malo vina. Nasmijali su se mojem slobodno izraženom zahtjevu i uskoro smo pili domaće hladno i malo pjenušavo vino.¹⁶

16 Petricioli, I., *Stari Zadar u slici i riječi*, Zadar: Narodni muzej, 1999., str. 95–96.

Slika 30: **Opis ljetnikovca Lantana u Sutomišćici.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 28057-100-2, Dueringsfeld, Ida von, *Aus Dalmatien*, Prag: C. Bellmann, 1857. str. 18-19.)

Osim ovoga opisa ljetnikovca Lantana, u fondu rukopisa Znanstvene knjižnice Zadar nalazi se još jedan opis na talijanskome jeziku naslova *Villa Lantana; Villeggiature dalmate*. Autor je potpisan na kraju teksta imenom Mosenigo.

Slika 31: Mosenigo:
 Villa Lantana;
 Villeggiature
 dalmate.

(Znanstvena knjižnica
 Zadar, Zbirka
 rukopisa, sign. Ms
 1004)

Ostavština obitelji Lantana nakon 1945. godine i Drugoga svjetskog rata spletom raznih okolnosti dolazi u Sabirni centar u kojemu se prikupljala građa, gradivo i umjetnički predmeti iz ratom razorenoga Zadra. Veliku je ulogu u tomu imala tadašnja Narodna biblioteka (danas Znanstvena knjižnica Zadar). U zasebnim prostorijama Sabirnoga centra skupljala se i popisivala navedena građa za Knjižnicu, Arhiv i Muzej ovisno o sadržaju navedenih predmeta. Na slici 32 nalazi se Popis privatnih biblioteka koje se nalaze pohranjene u Narodnoj biblioteci u Zadru u zgradi „Genio civile“ gdje je pod rednim brojem 23. navedeno da je u Znanstvenu knjižnicu Zadar dospjelo 200 knjiga i rukopisna ostavština Amelije Lantana iz kuće u kojoj je živjela do svoje smrti¹⁷ (danas Poljana pape Aleksandra III., br. 5). (Slika 33). U Državni arhiv u Zadru dospjela je ostavština Josipa Lantane, a u Narodni muzej Zadar namještaj i umjetnine iz ljetnikovca Lantana u Sutomišćici.

17 Prema pisanju L. Borića kuća je smještena s lijeve strane ulice u nizu zgrada. Vidi: Borić, L., *Renesansna skulptura i arhitektonska plastika u Zadru*, doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2010., str. 602–603.

36

S P I S A K

Privatnih biblioteka, koje se nalaze pohranjene kod Narodne Biblioteke, Zadar u zgradi "Genio Civile".

Red. Broj i ime br. vlasika knjige.	Ulica i naziv knjižnice naziv.	Broj knjige
1. Gastoni prof. Umberto.	Bredarica /u blizini "Luxura"	1.300
2. Manziani, odvjetnik.		1.000
3. Schönfeld Dr. Enrico.	Calle Larga /u dužicu/	3.500
4. Galassi, obitelj.	Ulica Nicolo Tesse /kao Bereli/	400
5. Filippi prof. Aatto.	Ulica Pusterla	1.200
6. Straic Conte Giuseppe.	Ulica Nicolo Tesse /kao Bereli/	1.100
7. Ostoj Dr. Aldo	Ulica Tistari /kao Andrejic/	900
8. Gasetti Mario e Rosa	Ulica Zillette	400
9. Talpe Gustave, odvjetnik	Bestione San-Francisco.	1.500
10. Stipavich Dr. Floriano	Ulica Nicolo Tesse	500
11. Marcechi prof. Oskar	Ulica Nicolo Tesse /Hotel Bristol/	800
12. Pravoslavski Skol	Campione San Ilia /i u kući B.A.A.	700
13. Bega Conte Alessandro	Piazza di Sigeri	200
14. Zillette Giuseppe, odvjetnik	Bestione San-Francisco /kao Mena Ziai/	800
15. Tacchasi Eref. Hildebrando	" " "	900
16. Berisa de Giuseppe	Calle Cererra /kao Ferlii/	400
17. Lubia Dr. Giovanni	Ulica Nicolo Tesse /kao Bereli/	700
18. Salvatore Giuseppe, odvjetnik	" " "	500
19. Benvenuti de Giuseppe, odvjetnik	" " "	400
20. Celestini, prof.	Bredarica /kao Luxura/	1.700
21. Buccich ved. Ritter	Bestione San-Francisco /kao Mena Ziai/	1.100
22. Bertoldi Dr. Guido	Ulica Nicolo Tesse /kao Bereli/	5.100
23. Bastina de Aselli	Piazzetta Maria	200
24. Papafava Vladimir, odvjetnik	Ulica Sv. Mihovila	4.000
25. Matovich ing. Harkulic	Mar-je	500
26. Pragna Dr. Giuseppe	Ulica Nicolo Tesse /Hotel Bristol/	500
27. Ziao prof. Arrigo	Bestione San-Francisco /kao Bereli/	1.100
28. Difazio de Melocierre	Campione Castello /kao Bereli/	1.200
29. Sestini, Sv. Frane	Kazara "Vittorio Veneto" - mesto u porucima sestina.	15.000
30. Salla Dr. Armando	Punta Anice /u jednoj brani/	104

39

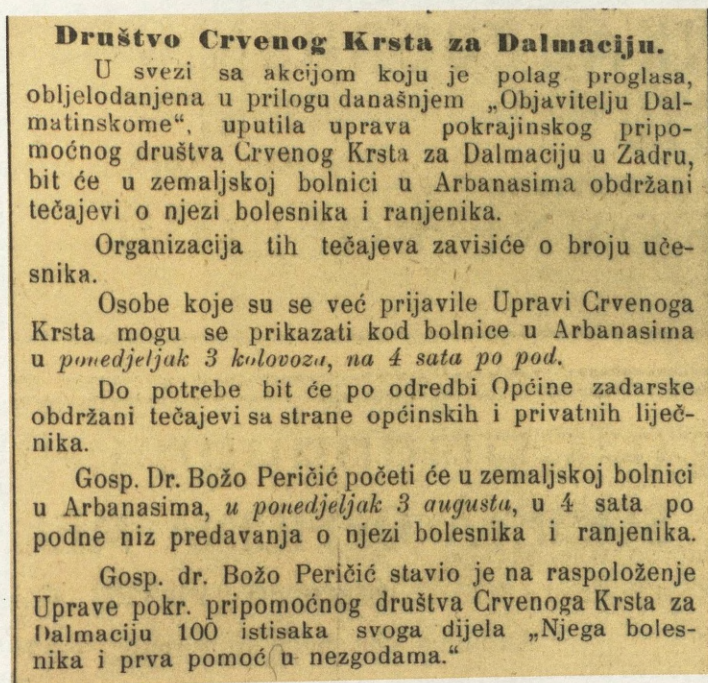
Slika 32: Popis privatnih biblioteka koje se nalaze pohranjene kod Narodne biblioteke Zadar u zgradi „Genio civile“. (Znanstvena knjižnica Zadar, Arhivska dokumentacija Narodne biblioteke Zadar za 1945. godinu.)

Slika 33: **Razglednica s motivom ulice Piazza Marina gdje se nalazi kuća obitelji Lantana.** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka razglednica)

4. Djelovanje Crvenoga križa u Zadru u vrijeme Prvoga svjetskog rata

Društvo Crvenoga krsta za Dalmaciju (Societa della Croce Rossa per la Dalmazia), odnosno Društvo Crvenoga križa za Dalmaciju, brinulo je o školovanju bolničara i bolničarki koji bi bili spremni brinuti se za ranjene i bolesne u slučaju rata. Od samoga početka Prvoga svjetskog rata Društvo je bilo prilično aktivno, o čemu svjedoči članak iz *Smotre dalmatinske* o tečajevima za njegu bolesnika i ranjenika, koje je vodio dr. Božo Peričić, kao i drugi liječnici. Dr. Peričić za tu je priliku upravi Crvenoga križa stavio na raspolaganje 100 primjeraka svoje knjige „Njega bolesnika i prva pomoć u nezgodama.“ Tečajevi su se održavali u Pokrajinskoj bolnici u Zadru, sve u organizaciji Pokrajinskoga pripomoćnog društva Crvenoga križa za Dalmaciju.

Slika 34: **Društvo Crvenoga krsta za Dalmaciju.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, Društvo Crvenog krsta za Dalmaciju = Societa della Croce Rossa per la Dalmazia, „Smotra dalmatinska“, god. 27, br. 62, 1. kolovoza 1914. str. 3.)

Slika 35: Fotografija prikazuje zajednički portret Ive Marčelića i Bože Peričića snimljen u Beču 16. svibnja 1889. godine. Radi se o poznatim liječnicima sa zadarskoga područja koji su djelovali u Pokrajinskoj bolnici u Zadru. Medicinu su studirali u Austriji. Smatra se da je fotografija nastala nakon Marčelićeve promocije, a prije Peričićeve. (Znanstvena knjižnica Zadar, Fototeka, sign. Fototeka 2015, Ivo Marčelić i Božo Peričić (zadarski liječnici) u Beču 16. svibnja 1889. godine, Karl Pretscher, Wien, 1889.)

Kada je počeo Prvi svjetski rat Pokrajinsko pripomoćno društvo Crvenoga križa za Dalmaciju poslalo je proglas koji je objavljen u *Smotri dalmatinskoj*. U njemu Društvo poziva da „svi narodi Monarhije iskažu svoja rodoljubna i humanitarna čuvstva.” Moli se pučanstvo Dalmacije koje je već poznato po svojoj osjetljivosti za potrebite da sudjeluje u pružanju pomoći. Želja je Društva da se formiraju mjesni odbori Crvenoga križa koji bi surađivali u pomaganju i organizirali akcije. Zatim se u nastavku navodi što je sve potrebno i na koji bi se način mjesni odbori trebali organizirati. (Slika 36)

Također se u novinama redovito objavljuju pozivi građanima na hrvatskome i talijanskome jeziku da dobrovoljnim prilogom i djelovanjem pomognu potrebitima.. (Slike 39 i 40)

Proglas društva Crvenog Krsta za Dalmaciju.

Rat je naviješten.

Nastupio je s toga čas da svi narodi Monarhije iskažu svoja rodoljubna i humanitarna čuvstva.

Pokrajinsko pripomoćno društvo **Crvenog Krsta** za Dalmaciju, sa sjedištem u Zadru, obraća se rodoljublju i humanitarnim osjećajima cijelog pučanstva Dalmacije, koje je u više prigoda posvjedočilo svoje plemenito i milosrdno čuvstvo, e bi i prigodom sadašnjih događaja priteklo u pomoć i naublaženje sinovima ove zemlje, te u opće hrabrim vojnicima, koji su se sa oduševljenjem odazvali pozivu svog Vladara da se okupe pod barjak za **Cara i Domovinu**.

Svak je u stanju da u ovim časovima svojim doprinosom pripomogne onima, koji su potrebni, te je svaka pa i najmanja pripomoć dragocjena.

Naš poziv ide u prvom redu za ustrojenjem mjesnih odbora, e da ovi suragjuju u akciji pripomaganja što ju je započeo Crveni Krst te da joj olakote uspjeh. Slobodno je inicijativi pojedinih odbora da sa svoje strane organizuju i razviju takovu akciju, kakova bi im se najpodesnijom prikazala.

Bilo bi poželjno da se mjesni odbori ustroje u svakom mjestu, pa i najmanjem ove pokrajine. Svi društveni slojevi mogu da u tom suragjuju. Najvećma će vrijediti inicijativa i sudjelovanje gospođa i liječnika.

Prvi će zadatak mjesnih odbora morati da bude taj, da okupe što moguće veći broj osoba, koje se mogu upotrebiti kao bolničarke odnosno kao bolničari. U tu će svrhu svaki mjesni odbor nastojati oko osnutka bolničarskih škola, a ovdje će trebati moćni rad gospode liječnika.

Mjesni će odbori uz to imati da razviju žilavu propagandu u svrhu da se nagju pomješća u kojima bi se zaklonilo ranjenike i bolesnike, obrativ se za to osobama i institucijama, koje bi bile sklone da stave do potrebe na raspolaganje takova pomješća, te dajuć si od njih ispustiti analogne pismene izjave.

Akcija mjesnih odbora protegnut će se takogjer na sakupljanje pismenih izjava od svih onih, koji bi bili skloni doprinijeti humanitarnom djelu sa predmetima za liječenje (poveze, pamuk i slično), robom za odijevanje, rubljem, živčezem, i t. d.

Preporučamo napokon mjesnim odborima sabiranje milodara u novcu u korist Crvenog Krsta, koji će biti upotrebljeni da se doskoči potrebitim troškovima za što više moguće proširenje pripomoćne akcije.

Pismene izjave nuditelja i milodare u novcu imat će se najvećom pospješnošću dostaviti „Upravi pokrajinskog pripomoćnog društva Crvenog Krsta za Dalmaciju u Zadru“.

Gojimo stalnu nadu, da pučanstvo Dalmacije neće ni ovoga puta zaostati za svojim glasom, te mu već sada u ime naših vojnika najljepše zahvaljujemo.

Slika 36: **Proglas Društva Crvenoga krsta za Dalmaciju.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Proglas Društva Crvenog krsta za Dalmaciju,“ *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 63, 5. kolovoza 1914. str. 3.)

Crveni Krst.

Ratni pomoćni ured Ministarstva unutrašnjih poslova.

Uprava pokrajinskog pripomoćnog društva Crvenog Krsta u Zadru vidiči kako se pojedina mjesta u pokrajini takme, kako će se što bolje odazvati svetoj i plemenitoj dužnosti patriotizma i humanitarnosti sabiranjem milodara, zahvaljuje već sada ovim putem općinam, mjesnim odborima kao i inim faktorima, te svim pojedinim darovateljima na njihovu svojskom zauzimanju, kojim dopriniješe da je Uprava društva do uključivo 18 augusta tek. god. primila ukupnu svotu od kr. **137.411:28.**

Upozoruju se g.g. darovatelji da, radi ograničenog prostora lista „Smotre dalmatinske“ nije moguće, da se popisi darovatelja objelodane poželjnom brzinom. Imena darovatelja objelodanjuju se postepeno i to onim redom, kojim su odnosni iznosi bili dostavljeni društvenoj upravi.

— Općinsko vijeće kninsko glasovalo je iznos od kr. 12.000 u ime pripomoći Austrijskom Crvenom Krstu.

— C. k. kotarsko Poglavarstvo u Korčuli dostavilo je upravi pokrajinskog pripomoćnog društva Crvenoga Krsta kr. 16.936:48 dosle sakupljen u onom kotaru.

— Upravitelj općine šibenske dostavio je istoj upravi kr. 2000 kao prvi obrok milodara, što ih je onamošnji mjesni odbor dosle sakupio.

— Mjesni odbor u Benkovcu dostavio je 5735 kr. dosle sakupljenih u korist Crvenoga Krsta; a mjesni odbor u Vrljici kr. 1033:60.

— Mjesni odbor u Janjini sakupio je dosle kr. 2200; mjesni odbor u Vrgorcima kr. 855.

— Gospojinski odbor u Postirama sakupio je dosle kr. 117:60 na korist Crvenoga Krsta.

— Općina u Veloj luci odredila je namijeniti 500 kr. za Crveni Krst, a 500 kr. za potrebne obitelji pozvanih vojnika.

Ustrojili su se dalnji mjesni odbori za sabiranje milodara na korist Crvenoga Krsta u: Silbi (sakupljeno dosle kr. 305:40), Molatu (sakupljeno dosle kr. 238), Stonu malom, Drnišu, Starom gradu, Kninu (dosle sakupljeno 2144 kr.), Sipanu (dosle sakupljeno kr. 1095), Kistanjama (dosle sakupljeno kr. 852), Jagodnjoj (dosle sakupljeno kr. 60), Skradinu (dosle sakupljeno kr. 933), Zaostrogu, Rabu (dosle sakupljeno kr. 1120), Gjenoviću (dosle sakupljeno kr. 296), Orahovcu (dosle sakupljeno kr. 225), Salima (dosle sakupljeno kr. 407), Igranima (dosle sakupljeno kr. 94:20) te u Metkoviću (dosle sakupljeno kr. 2323:60).

— Gosp. Duboković načelnik u Jelsi namijenio je ujedno sa braćom 200 staklenica konjaka za naše bolesne i ranjene vojnike.

— Gosp. Mato Mijatović trgovac iz Kamenara u Boki kotorskoj darovao je za potrebe Crvenog Krsta 30 metara finog bijelog platna.

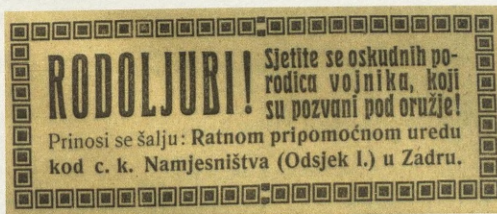
— Gospodja Ita Kneginja Borelli darovala je 30 trouglastih bijelih rubaca i 30 ručnih obvoja sa Crvenim Krstom.

— Mjesni odbor u Čepikućama dostavio je upravi pokr. pripomoć. društva Crvenog Krsta 76 komada raznog rublja za ranjene i bolesne vojnike.

Slika 37: Članak u kojemu se navodi veliki broj darovatelja među kojima je Ita kneginja Borelli koja je „darovala 30 trouglastih bijelih rubaca, i 30 ručnih obvoja sa Crvenim krstom“. Ita (Karmelita) Borelli rođ. Alačević, žena Huberta Borellija koji je bio brat Amelije Lantane, prve potpredsjednice i osnivačice društva Ustanove domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Crveni krst. Ratni pomoćni ured Ministarstva unutrašnjih poslova = Croce rossa. Ufficio ausiliario di guerra del Ministero dell'interno,“ *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 67, 19. kolovoza 1914. str. 3.)

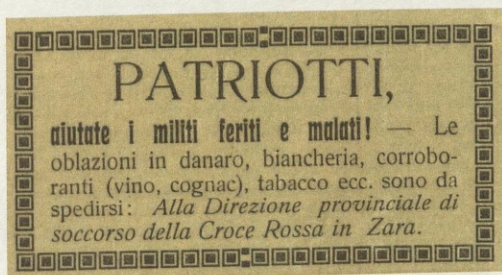

Slika 38: **A. Sergejev: Minijsura Ita (Karmelita) Borelli rođ. Alačević. Vrijeme nastanka: 19. stoljeće.** (Narodni muzej Zadar, sign. MGZ-2580, slika je dio stalnog izložbenog postava *Šest salonskih priča* u Kneževoj palači)

45

Slika 39: **Rodoljubi! Sjetite se oskudnih porodica vojnika, koji su pozvani pod oružje!** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Rodoljubi! Sjetite se oskudnih porodica vojnika, koji su pozvani pod oružje!“, *Smotra dalmatinska*, god 27, br. 72, 5. rujna 1914., str. 1.)

Slika 40: **Patriotti, aiutate i militi feriti e malati!** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Patriotti, aiutate i militi feriti e malati!“, *Smotra dalmatinska*, god 27, br. 71, 2. rujna 1914., str. 2.)

Za skupljanje prinosa u korist obitelji vojnika koji su otišli na bojišta ustrojen je Ratni pomoćni ured Ministarstva unutrašnjih posala.¹⁸

U kolovozu 1914. osnovan je Mjesni odbor Crvenoga križa u Biogradu, a za humanitarnu mu je djelatnost na raspolaganje dodijeljena dvorana mjesnoga Hrvatskoga sokola. S obzirom na to da je Prvi svjetski rat poprimao globalne razmjere, a naročito jer je sve više osoba iz Dalmacije mobilizirano i poslano na bojišnicu, brojni su liječnici nastojali svoja znanja staviti u službu humanitarnih ciljeva. Tako je, primjerice, dr. A. Baylon držao bolničarske tečajeve te se obvezao odboru Crvenoga križa da će besplatno liječiti bolesne i ranjene vojnike. Također, ustrojen je odbor za pomoć obiteljima vojnika. Na Stanovima kod Zadra (sada dio Zadra) mjesni učitelj A. Maštrović osnovao je poseban mjesni odbor za izvršavanje radnja oko ljetine, gdje je nastavnik sa školskom mladeži pomagao u poljoprivrednim poslovima onim obiteljima čiji su članovi poslani na ratište. Vijesti iz Galovca govore da je i ondje ustanovljen Odbor za austrijski Crveni križ, a u Obrovcu je formiran Odbor za skupljanje priloga za Crveni križ koji se prosljeđuju Pokrajinskome pripomoćnom društvu Crvenog križa u Zadru.¹⁹

46

U vrijeme rata imućnije su obitelji pomagale stavljanjem svojih kuća na raspolaganje za potrebe ranjenih vojnika. Tako su gospođa Marija Zillio i gospodin Venceslao Perlini dali na raspolaganje svoju vilu (14 kreveta) za potrebe Crvenoga križa, za oporavak ranjenih. U istome se članku navodi da su braća Mazzoni stavili na raspolaganje Crvenome križu svoj rad i rad svojih zaposlenika te građevinski materijal.²⁰

Isto tako, i pojedine su se institucije uključile da bi pomogle djelatnicima Crvenoga križa za lakšu organizaciju podjele potrebnih materijala. Tako je Škola za umjetnost i obrt Pasquale Bakmaz stavila na raspolaganje Crvenome križu dvoranu u školskome zavodu gdje se skupljao prinos građana za vojnike.

18 „Crveni krst. Ratni pomoćni ured Ministarstva unutrašnjih poslova = Croce rossa. Ufficio ausiliario di guerra del Ministero dell'interno,” *Smotra dalmatinska*, God. 27, br. 64, 8. kolovoza 1914., str. 3.

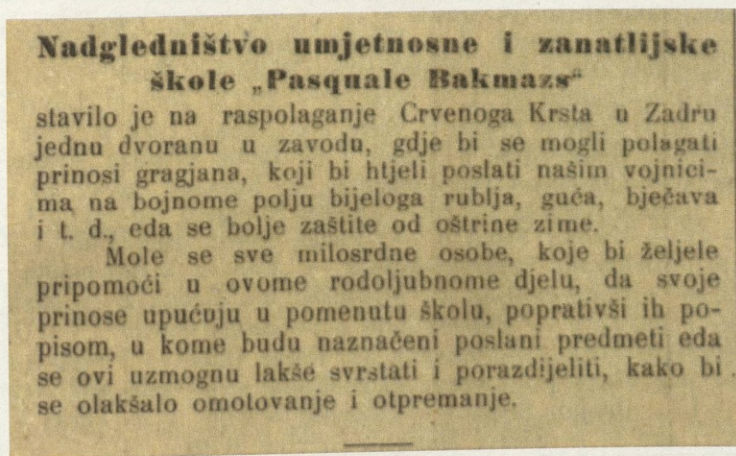
19 „Crveni krst = Croce rossa,” *Smotra dalmatinska*, God. 27, br. 71, 2. rujna 1914., str. 3.

20 „Croce Rossa,” *Smotra dalmatinska*, God. 27, br. 72, 5. rujna 1914., str. 3.

Slika 41: **Zgrada Škole za umjetnost i obrt Pasquale Bakmaz.**
(Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka razglednica, sign. G-RG 47)

47

Slika 42: **Zgrada Škole za umjetnost i obrt Pasquale Bakmaz gdje je jedna od dvorana stavljena na raspolaganje Crvenome križu u Zadru.**
(Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Il Curatorio della Scuola d'Arti e mestieri 'Pasquale Bakmazs' = Nagledništvo umjetnostne i zanatlijske škole 'Pasquale Bakmazs',“ *Smotra dalmatinska*, god 27, br. 87, 28. listopada 1914., str. 3.)

Gradski odbor Crvenoga križa u Zadru osnovao je Odbor za okrjepu vojnika, koji su prolazeći kroz Zadar imali mogućnost dobiti odjeću, hranu, novac i liječničku pomoć, a sve s ciljem kako bi se sretno vratili svojim domovima. Međutim, da bi se cijeli sustav humanitarne pomoći provodio u punome smislu riječi, bilo je nužno osigurati široku pomoć stanovništva, zbog čega su gradska tijela nerijetko apelirala na građane da svojim priložima pokažu velikodušnost.²¹

Prigodom pedesete godišnjice potpisivanja ženevskoga ugovora austrougarski je car ustanovio Počasni znak za zasluge za Crveni križ. Približavanjem dana mrtvih Ratni pripomoćni ured ministarstva unutrašnjih posala odlučio je da će zadruga proizvođača umjetnoga cvijeća i trgovci cvijećem izraditi Cvijet za ratni pripomoćni ured. Cvijet „sliči sasvim rascvjetaloj bijeloj ili žutoj ruži, a njezine čaške nose u crvenoj ili crnoj boji znak Crvenog Krsta.“ Novac prikupljen od prodaje ide trima udruženim službenim svrhama za ratno pripomaganje.²²

48

Početak rata u Beču i Budimpešti ustanovljeni su uredi Crvenoga križa za obavijesti obiteljima ranjenih i bolesnih vojnika. Ta su dva ureda imala mnoštvo upita – pisanih i brzojavnih – pa su se često događali nesporazumi i zabune. Stoga je osnovan niz ureda gdje su se obitelji mogle obratiti za upit o svojim najmilijima.²³

U rujnu 1914. otvorena je bolnica Crvenoga križa u Zadru gdje su se liječili ranjeni i bolesni vojnici koji bi se zatekli u Zadru. Bolnica je bila smještena na zadarskome Poluotoku u prostorijama bivšega samostana sv. Nikole (danas Međunarodni centar za podvodnu arheologiju) gdje je već 1804. godine bila preseljena vojna bolnica.²⁴ Članak iz *Smotre dalmatinske* govori da je kapacitet bolnice bio 100 kreveta. Ravnatelj bolnice bio je dr. Dragutin Vipauc koji je vršio dužnost protomedika (pokrajinski zdravstveni izjavitelj dalmatinski). U radu bolnice pomagali su i drugi liječnici. Osim liječnika, u brizi za bolesnike pomagale su i časne majke

21 „Crveni krst,” *Smotra dalmatinska*, god 27, br. 81, 7. listopada 1914., str. 3.

22 „Crveni krst – Počasni znak za zasluge za Crveni krst,” *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 82, 10. listopada 1914., str. 3.

23 „Uredi Crvenog krsta za obavijesti,” *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 86, 24. listopada 1914., str. 1.

24 Jelić, R., (1978). „Prvo društvo Crvenog križa u Hrvatskoj osnovano 1878. godine. U povodu 100. godišnjice,” *Zadarska revija*, 27(5–6), 1978., 548.

Bolnica Pokrajinskog društva Crvenog Krsta u Zadru.

Uprava Bolnice pokr. Društva Crvenog Krsta
javlja:

Predsjedništvo Pokr. Društva Crvenog Krsta u Zadru preuzelo je zadnjih dana septembra o. g., posredovanjem Njegove Preuzvišenosti gosp. Namjesnika, od vojene vlasti ustupljenu mu vojenu bolnicu, da je uredi za ukonačivanje, gošćenje i liječničko njegovanje ratnih ranjenika i bolesnika, koji ovuda prolaze.

U ustupljenoj bolnici bilo je samo 12 gotovih postelja, a već 7 p. m., moralo se ukonačiti 60 a 10 p. m. čak 132 što ranjena što oboljela vojnika.

Bolnica raspolaže sada sa 100 potpuno uređenih postelja.

Od početka oktobra do danas pored ovećih radnja u bolnici, kao što je uređenje postelja i pokućstva, prostorija, ambulatorija, raspremanja i čišćenja magaza i t. d., bila je djelimice uvedena električna rasvjeta i voda, koje će do nekoliko dana biti potpune.

Od 5 do 31 p. m. bila su primljena, ukonačena i ugošćena u bolnici 783 vojnika; otpuštena su pak bila 782 vojnika, pošto je jedan zbog sumnje da boluje od srdobolje ostao još u bolnici radi liječničkog motrenja.

Za navedeno vrijeme bilo je obnovljeno 479 zavoja. Bolovalo je pak svega 13 vojnika, od kojih trojica pod sumnjom srdobolje; dvojica su od ovih poslije bakteriološkog istraživanja, izvedenog u ovdješnjem c. k. higijenskom i bakteriološkom zavodu, koje je ispalo negativno, bila otpuštena, ozdravljena a treći se još nalazi u bolnici osamljen, dok se ne svrši bakteriološko istraživanje.

Uprava bolnice povjerena je zdravstvenome izvjestitelju namj. savjetniku dr. *Vipaueu*, kome je pridat kao ordinarij c. k. kotarski liječnik dr. *Petranović*.

Uz državne liječnike dr. *Letza*, dr. *Battaru*, dr. *Nikolića* i dr. *Petranovića*, kojima je nuročit zadatak da odmah pri dolasku pregledaju sve vojnike, da li nijesu oboljeli od prijenosnih ili sumnjivih bolesti, previjali su naizmjenice ranjenike gg. liječnici dr. *Bozich*, dr. *Galeani*, dr. *Marčelić*, dr. *Butar*, prof. de *Sternich*, i dr. *Tacconi*, a pomagale su im časne majke Zavoda sv. Dimitrija i djaci mjesnih srednjoškolskih Zavoda. Mjesni dobrovoljni požarnici, koji pri svakom dolasku parnoga broda dočekuju vojnike i prate ih do bolnice, prenijeli su u nju na zgodnim nosilima 10 ranjenika, a iz nje troju u pokrajinsku bolnicu.

Za one oboljele i ranjene vojnike, koji se nalaze na dopustu u Zadru ili u blizini, i za one, koji se vraćaju k svojoj vojsci, a još im je potrebna liječnička pomoć, otvoren je danimice u bolnici ambulatorij od 8 $\frac{1}{2}$ do 9 $\frac{1}{2}$ sati pr. p.

Njegova Preuzvišenost gosp. Namjesnik osim obilatog dara u cigarima, cigaretima i vinu vojnicima, zalazio je pri svakom dolasku vojnika među njih i sa mnogima se razgovarao.

Časne majke Zavoda sv. Dimitrija kao i neke plemenite gospođe i gosposice pri dolasku vojnika darivale su ih cigarima, cigaretima, razglednicama i slatkisima.

Na molbu uprave, uredništva svih lokalnih novina šalju besplatno u bolnicu novine na čitanje ranjenika i oboljelim vojnicima.

Predavanja drže izmjenično gosp. dr. *Nikolić* o prvoj pomoći nastradalima, gosp. dr. *Petranović* o praktičnoj higijeni, a gosp. savjetnik dr. *Vipaue* o suzbijanju prelažljivih bolesti. Predavanja su jako interesantna, poučna i zanimiva, a učenicima od toga velike koristi. Predavanjima prisustvuju svi spomenuti učitelji, upravitelji jednog i drugog Zavoda, pak i gospoda liječnici.

Kad se tijekom predavanja dovrši, opet ćemo se povratiti na predmet. — *Lj.*

Slika 43: Bolnica Pokrajinskoga društva Crvenoga Krsta u Zadru.

Smotra Dalmatinska.
God. 27, br. 88, 31.
listopada 1914., str. 2
(Znanstvena knjižnica
Zadar, sign. Per A 6,
„Bolnica Pokrajinskog
društva Crvenog Krsta
u Zadru,“ Smotra
dalmatinska, god. 27,
br. 88, 31. listopada 1914.,
str. 2.)

DALMATINSKE VIJESTI

Srednjoškolski učenici u humanitarnoj službi.

Hiljade i hiljade građana, vjernih svojoj dužnosti, pohrlile na prvi poziv svojega Gospodara, našeg viteškog Cesara i Kralja, na granice naše Monarhije, da za Cira i Domovinu svoj život žrtvuju. Ostaviše obitelj, ostaviše djecu, ostaviše kuću, sve što im je najmilije na svijetu, da svojim grudima zaustave i odbiju napadaje raznih neprijatelja. Za njih je nastalo teško doba, ali ne manje teško i za one, koji kod kuće ostadoše.

U ovako ozbiljnim časovima, kada svako osjeća dužnost, da prema svojim silama i svojim sposobnostima ublaži i spriječi bijedu, koja prijeti, naša učeća mladež, duboko prožeta lojalnim, otadžbeničkim i humanitarnim osjećajima, nije htjela niti mogla da ostane pasivna, te se u velikom broju odazvala pozivu svojih upravitelja, da se organizira u posebne čete i da djeluje kao pomoćna sila humanitarne Zadruga „Crvenog Križa“.

Na c. k. Gimnaziji sa hrvatskim nastavnim jezikom prijavilo se ukupno 66 što većih, što manjih učenika, gotovo svi, koji se nalaze u mjestu. Od njih se organizirale dvije čete, četa „starijih“ i četa „mlađih“. Svaka je opet četa bila podijeljena u dva odjela. Na čelu svakog odjela stoji jedan iskusniji i okretniji učenik, dok upravu svake pojedine čete preuzeše po dva profesora, i to upravu čete „mlađih“ prof. D. r. Marčetić i Bellotti, a čete „starijih“ prof. baron Ljubibratić i Alfrević.

U mjesnoj se c. k. Preparandiji od prijavljenih 33 učenika sastavila jedna četa sa dva odjela. Upravu čete preuzeše nastavnici Šoljan, Lederer i Jurić. To-liko gimnazija koliko preparandija dostaviše pokrajinskoj pripomoćnoj Zadruzi „Crvenog Križa“ na znanje i raspolaganje popis učenika, njihov raspored po četama i odjelima i imena učitelja nadziratelja.

Budući da su stariji učenici od jednog liječnika imali biti poučeni, kako će što bolje, brže i spretnije pružiti svoju pomoć pri prenašanju ranjenika, kako će imati nastojati da što uspješnije olakšaju njihovo stanje, te kako će se upoznati sa potrebitim orudjem i vidarskim spravama i kako će s njima baratati, pogojše baron Ljubibratić i Šoljan u c. k. namjesništvenog savjetnika gosp. Golfa, te ga lijepo zamoliše, da bi se htio zauzeti, eda to poučavanje čim prije započne. Gosp. savjetnik Golf obeća, da će se zauzeti, da poučavanje odmah započne i da će se u tom pogledu dogovoriti sa c. k. namjesništvom savjetnikom gosp. d. r. Vipavcem zemaljskim zdravstvenim izvištajem. Kada po tom spomenuti učitelji pogojše u gosp. savjetnika d. r. Vipauca, ovaj im odmah najljubeznije iznese svoje nazore, kako da se to poučavanje upriliči. Zauzimanjem gosp. savjetnika Golfa, savjetnika d. r. Vipauca, te požrtvornim sudjelovanjem gospode d. r. Nikolića i Petranovića, moglo se je već 24 ovog mjeseca započeti sa poučavanjem za učenike hrvatske Gimnazije i preparandije u velikoj dvorani za risanje u mjesnoj c. k. Gimnaziji.

Slika 44:

**Srednjoškolski učenici
u humanitarnoj službi.**

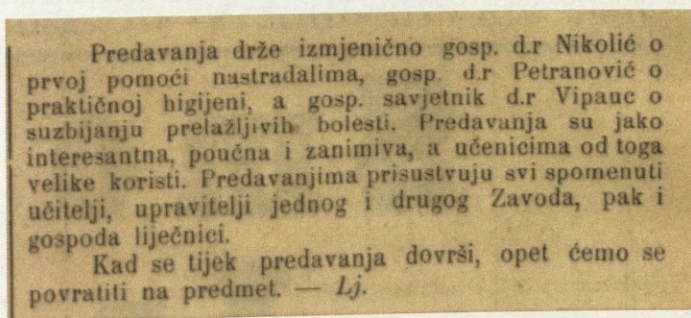
(Znanstvena knjižnica
Zadar, sign. Per A 6,
„Dalmatinske vijesti.
Srednjoškolski učenici
u humanitarnoj službi,“
Smotra dalmatinska,
god. 27, br. 71, 2. rujna
1914., str. 2.)

Zavoda sv. Dimitrija, učenici mjesnih srednjoškolskih zavoda te mjesni dobrovoljni požarnici (vatrogasci). Na zamolbu uprave bolnice, sva uredništva lokalnih novina davala su besplatno novine ranjenicima i oboljelim vojnicima. (slika) Srednjoškolski učenici kao pomoćna sila humanitarne Zadruga Crvenoga križa morali su proći edukaciju pa su za njih organizirana predavanja o prvoj pomoći nastradalima, o praktičnoj higijeni i o suzbijanju zaraznih bolesti. Osim učenika predavanja su pratili i učitelji i upravitelji srednjoškolskih zavoda. (slika)

U prosincu 1914. objavljen je Izvještaj Uprave bolnice Pokrajinskoga pripomoćnog društva Crvenog križa u novinama *Smotra dalmatinska*. Nakon opsežnoga izvješća o stanju bolesnika i o bolnici, u članku je istaknuta zahvala Namjesniku koji je, kao predsjednik Pokrajinskoga pripomoćnog društva Crvenog križa, ostao upamćen po tomu što je obilazio bolnicu i pacijente te ih uvijek darivao.

Uprava bolnice poimence zahvaljuje svim građanima koji su na bilo koji način hrabрили, pomagali i darovali pacijente. Među darovima je, prema pisanju *Smotre dalmatinske*, bilo svega: od cigareta, slatkiša, šećera, kave, čaja, raznih pića sve do karata za igru, knjiga, pa i građevinskoga materijala.²⁵

51

Slika 45: **Božićni koncert za vojnike.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 6, „Koncerat za Božićni dar našim vojnicima,” *Smotra Dalmatinska*, god. 27, br. 100, 12. prosinca 1914. str. 2.)

25 „Izvještaj Uprave bolnice Pokrajinskog pripomoćnog društva Crvenog Krsta,” *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 102, 19. prosinca 1914., str. 2.

Slika 46: **Pogled na bivši samostanski kompleks sv. Nikole gdje je od 1804. godine bila Vojna bolnica, a krajem rujna 1914. godine otvorena je Bolnica Crvenoga križa.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 15192-C/1-I, Poiret, V., Album pittoresco della Dalmazia di Vincenzo Poiret con Illustrazioni di Marco De Casotti, Vol. 1, Sv. 1, Trieste: Lit. B. Linassi, Zara: Tip. Fratelli Battara, 1840.)

Prije božićnih blagdana Crveni je križ u Zadru, u Bolnici Pokrajinskoga društva Crvenog križa, za vojnike priredio proslavu. Tom su prigodom vojnici dobili darove i upućene su im tople riječi od „gospodina Namjesništvenog potpredsjednika grofa Thuna.” Ova je proslava organizirana 23., 25. i 27. prosinca za sve vojnike koji su dolazili tih dana u Bolnicu.²⁶

Članak u *Narodnome listu* iz 1915. godine donosi detaljan opis Bolnice Crvenoga križa u Zadru. Pišu da je crkva preuređena u bolnicu vrlo vješto i uspješno. Kažu da je čistoća uzorna i da je uvedeno električno svjetlo.

²⁶ „Proslava božićnjeg drvca u Bolnici Pokrajinskog društva Crvenog Krsta u Zadru,” *Smotra dalmatinska*, god. 27, br. 104, 30. prosinca 1914., str. 3.

U bolnici je u tom trenutku bilo smješteno 60 ranjenika. Bolnica ima i maleni perivoj u kojem su posebne prostorije za ambulatorij. Prilikom obilaska bolnice sreli su groficu Thun Hohenstein, suprugu dvorskoga savjetnika grofa Frana Thuna, obučenu u medicinsku sestru Crvenoga križa koja je nježno povijala rane vojnicima.²⁷

U Zavodu sv. Dimitrija u Zadru bila je priređena dobrotvorna priredba koju su priredile učenice uz pomoć časnih sestara odgojiteljica. Na priredbu su došli visoki uzvanici, a učenice su lijepo odigrale svoje uloge. Posjetitelji su se lijepo zabavili, piše *Narodni list*, a sav prihod s priredbe doniran je u dobrotvorne svrhe Crvenoga križa.²⁸

O tomu kolika je važnost djelovanja Crvenoga križa na lokalnoj razini, možda najbolje svjedoči koncert koji je u veljači 1915. godine organiziran s ciljem da se istakne nužnost humanitarnoga djelovanja u okviru globalnoga svjetskog sukoba. Koncert je, u organizaciji Filharmonijskoga društva i dirigenta Giometta Giomettija, izveden u poznatome zadarskom kazalištu Verdi, a sav je prihod uplaćen u svrhu djelovanja Crvenoga križa u Zadru. (Slika 47)

O samom koncertu i njegovoj izvedbi izišao je detaljan članak u *Narodnome listu* 17. veljače 1915. godine. (Slika 49) 53

Godine 1915. „Pokrajinska zadruga Crvenog krsta“ otvorila je u Zadru Bolnicu za kužne bolesti. Članak u *Narodnom listu* kaže da „zdravstvena oblast namjerava podignuti na Voštarnici, gdje je nekad bila barutana, osamnu bolnicu za izolirano liječenje eventualnih kužnih bolesnika.“²⁹ Naslovna mramorna ploča sačuvana je i danas se nalazi u Općoj bolnici Zadar. (Slika 50)

Pred kraj Prvoga svjetskog rata moć Austro-Ugarske Monarhije polako slabi što se vidi iz dobrovoljnih priloga i darova pojedinaca za potrebe Crvenoga križa. U Zadru i Dalmaciji polako, ali sigurno sve više je potrebitih za pomoć jer je Prvi svjetski rat gospodarski i financijski iscrpio Monarhiju.

27 „Viesti iz grada i okolice. Bolnica Crvenog krsta u Zadru,“ *Narodni list*, god. 54, br. 3, 9. siječnja 1915., str. 2.

28 „Viesti iz grada i okolice. Dobrotvorna zabava,“ *Narodni list*, god. 54, br. 32, 21. travnja 1915., str. 3.

29 „Osamna bolnica,“ *Narodni list*, god. 54, br. 13, 13. veljače 1915., str. 3.

TEATRO GIUSEPPE VERDI - ZARA

Per cura della **Società Filarmonica**

DOMENICA 14 Febbraio 1915 a ore 8 pom.

CONCERTO

a grande orchestra

a beneficio della

CROCE ROSSA

PROGRAMMA:

- WEBER** — Euryanthe. Sinfonia. ORCHESTRA.
- BERLIOZ** — La dannazione di Faust: Atto III.
Sig. i PROF. P. NARDELLI, A. MAZZI e CORO SOCIALE.
- VERDI** — Aida: Scena del giudizio.
Sig. a G. MACHIEDO, Sig. E. D.R. ROVARO-BRIZZI e CORO SOCIALE.
- WAGNER** — Il vascello fantasma: Coro, Scena delle filatrici e Ballata.
Sig. e M. NIKOLIĆ-KAER e G. MACHIEDO, Sig. A. MAZZI e CORO SOCIALE.
- DONIZETTI** — Lucia di Lammermoor: Finale II.
Sig. ne M. MAZZOCCO e B. TRIPALO, Sig. i A. MAZZI, A. PROF. KUZMANICH, S. CANDIA, E. D.R. ROVARO-BRIZZI e CORO SOCIALE.
- DONIZETTI** — La favorita: Finale II.
Sig. a M. NIKOLIĆ-KAER, Sig. na B. TRIPALO, Sig. i A. MAZZI, P. PROF. NARDELLI, G. BILICH e CORO SOCIALE.

Maestro concertatore e direttore d'orchestra
GIOMETTO GIOMETTI.

INGRESSO: Alla platea e palchi Cor. 2. — Studenti Cor. 1.20. — Loggione Cent. 60.
Palchi Cor. 5. — Poltroncine Cor. 1.60. — Scanni Cor. 1. — Posti numerati in loggione Cent. 30. — Boxes in loggione cor. 1.20. — Tutto oltre l'ingresso.

Le Signore intervengono nelle poltroncine e scanni senza cappello.

FUNZIONERANNO I CALORIFERI.

*in occasione della festa di S. Vito la quale si celebra
de domenica 14/2/15 si celebrerà il nostro teatro
per una sera di festa. si preannuncia*

*Le quattro opere sono annunciate alla stampa ed in i programmi
della druzhina di Zara con i titoli per i quali si preannuncia
alla domenica 14/2/15 per una sera di festa. si preannuncia*

*Il teatro si continuerà a rappresentare
il giorno del S. Vito, e in ogni caso il mese
di questo in questi tre mesi, dopo la rappresentazione*

Per cura della Società Filarmonica
KONCERTNA DVORANA
BRACE BERSA - Febbraio 1915
KNEŽEVA PALAČA

25/10 - 19:30

CONCE
 a grande orchestra
 a beneficio della

• • **CROCE ROSSA**

PROGRAMMA

WEBER Euryanthe, Sinfonia, Op. 26
 BERLIOZ L'Enfance du Christ, Op. 57
 VERDI La Traviata, Op. 45
 WAGNER Il Trovatore, Op. 125
 DONIZETTI La Favorita, Op. 120
 DONIZETTI La Favorita, Op. 120

BAŠTINA HUMANOSTI

KONCERT POVODOM SVEČANOG OBILJEŽAVANJA 145. GODIŠNJICE HRVATSKOG CRVENOG KRIŽA, 70. GODIŠNJICE DOBROVOLJNOG DAVANJA KRV I 30. GODIŠNJICE PRIZNANJA NACIONALNOG DRUŠTVA HRVATSKOG

La favorita: Fin **CRVENOG KRIŽA**

Siga M. Nicolai
 Siga A. Mozart
 e Cor

Nela Šarić, sopran
Nera Gojanović, mezzosopran
Gordana Pavić, klavir

INGRESSO: Alta platea e palchi Cor. 2. - 50 Cent.
 Palchi Cor. 3. - Poltroncina Cor.
 Posti numerati in loggione Cent.
 cor. 120. - Tetti oltre l'ingresso

Le Signora intervengono nelle poltroncine e

FUNZIONERANNO I CAI

II PALAČE

Koncertni ured Zadar
 www.kuzd.hr | info@kuzd.hr | 023 62 77 62

HRVATSKI CRVENI KRIŽ
 GRAD ZADAR

KONCERTNA SEZONA

IZVAN PRETPLATE

◀ Slika 47: Plakat koncerta čiji su prihodi prikupljeni za djelovanje Crvenoga križa (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa, sign. Plakat 267, Concerto a grande orchestra: a beneficio della Croce rossa: domenica 14 febbraio 1915 a ore 8 pom, Zara: Tipografia Spiridione Artale, 1915.)

Slika 48: Plakat koncerta Baština humanosti: 25. listopada 2023., dio programa Concerto a grande orchestra iz 1915., ponovno je izveden prigodom svečanoga obilježavanja 145. godišnjice osnutka Hrvatskoga Crvenog križa. (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa)

Koncerat za Crveni Krst. U nedjelju u večer mjestno glasbeno društvo „Filarmonica“ priredilo je veliki koncerat, namijeniv sav prihod Crvenom Krstu. Ovaj je koncerat imao sjajan uspjeh. Kazalište je bilo prepunjeno, do zadnjeg mjesta. Program i izvedba bili su na obće zadovoljstvo.

Koncerat je započeo carskom himnom. Zatim

je veliki orhestar (oko 40 članova) izveo divnom vještinom Weberovu simfoniju „Euryanthe.“ Slijedio je veličanstveni zbor iz III čina „Osude Fausta“ (Berlioz) sa solo tenorom i baritonom. Gg. A. Mazzi i prof. Nardelli potvrdili su glas izvrstnih pjevača, a i brojni mješoviti zbor pjevao je sa potpunom fuzijom. Prvi je dio koncerta završio prizorom osude iz Verdije „Aida.“ G.dja G. Machiedo razpolaze vrlo ugodnim glasom i sa mnogo škole. Gosp. dr. Brizzi ima jak i topao glas. Zbor vrlo dobar.

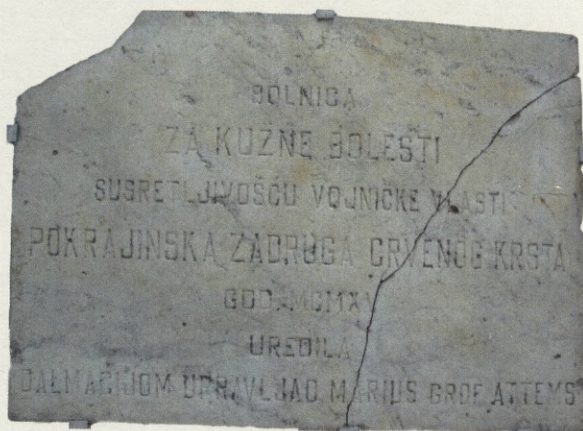
Drugi dio koncerta započeo je krasnim ženskim zborom iz Wagnerove opere „Sablastni brod“ sa solo pjevanjem g.dja M. Nikolić Kaer i G. Machiedo. G.dja Nikolić pjeva obsežnim glasom snažnog akcenta, kako odgovara duhu Wagnerove muzike. Svoju tešku zadaću izvela je briljantno, a tako i g.dja Machiedo, prađene prekrasno zborom pjevačica. Peti komad bio je cionu celog koncerta: finale drugog čina iz

Donizettieve „Lucia di Lammermoor“ sa čuvenim sekstetom. G.cca M. Mazzocco i B. Tripalo, te gg. A. Mazzi, A. prof. Kozmanić, S. Candia, dr. E. Brizzi odpjevaše divno ovaj sekstet. Osobito se je iztakla sopran gospodjica Mazzocco, koja ima jak zvučan glas najsimpatičnijeg timbra. Nad svim mješovitom zborom i orhestrom u fortissimu ona je dominirala glasom, punim čuvstva. Ovaj je finale djelovao zbilja kao da ne pjevaju diletanti već kao da slušamo operu i prave umjetnike. Efekat je bio potpun. Obćinstvo je oduševljeno pljeskalo i jedan se je dio bisirao. Zadaja je tačka bila: finale drugog čina iz „La Favorita.“ Pjevali su g.dja M. Nikolić Kaer, g.cca B. Tripalo, te gg. A. Mazzi, prof. Nardelli, J. Bilich i zbor. Cjelokupni je dojam i ove tačke, kao nobće celog koncerta, bio vanredno umjetnički. Publikacija je živo aplaudirala, a solistice bile su nagrađene prekrasnim bouquetima cvieća. Koncerat je završen carskom himnom, koju je obćinstvo slušalo stojeće.

Koncerat se je u ponedjeljak opetovao. Među prisutnim obćinstvom zamjetismo i gg. namjestnika grofa Attensa, nadbiskupa dr. Puljišića, saborskog predsjednika dr. Ivčevića i načelnika dr. Zilotta. Kraj velikog umjetničkog uspjeha — pri čemu je osobita zasluga vrstnog maestra g. Giomettia — i finacijalni nije zaostao, jer je odaziv građanstva bio obć.

56

Slika 49: Članak o koncertu izvedenome u Teatro Giuseppe Verdi. (Znanstvena knjižnica Zadar, Per A 25, „Viesti iz grada i okolice. Koncert za Crveni Krst,“ *Narodni list*, god. 54, br. 14., 17. veljače 1915., str. 2-3.)

Slika 50: Fotografija mramorne ploče Bolnica za kužne bolesti. Pokrajinska zadruga Crvenoga krsta 1915. godine otvorila je u Zadru Bolnicu za kužne bolesti. Naslovna mramorna ploča s natpisom bolnice čuva se u Općoj bolnici u Zadru. (Arhiva Opće bolnice Zadar)

5. Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od kraja Prvoga svjetskog rata do kraja Drugoga svjetskog rata

Društvo Crvenoga križa postojalo je sve do 1918. godine kada je došlo do sloma Austro-Ugarske Monarhije. Nakon Prvoga svjetskog rata organizacija Crvenoga križa u Zadru prestaje djelovati kao dio organizacije Crvenoga križa Carevine Austrije.

Od 12. studenoga 1920. godine Zadar je Rapalskim ugovorom s Istrom, Kvarnerskim otocima i Lastovom pripao Kraljevini Italiji. Dekretom br. 295 talijanska je vlada 13. ožujka 1921. godine Zadar proglasila slobodnom lukom. Na osnovi Rapalskoga ugovora iste su godine i Pokrajinsku bolnicu preuzeli Talijani. Pritisak na osoblje hrvatske nacionalnosti bio je velik pa su bolnicu napustili svi liječnici i ostalo osoblje hrvatske nacionalnosti.³⁰ Upravitelj bolnice u razdoblju od 1940. do 1943. godine bio je dr. Francesco Graziani, inače kirurg, koji je još 1924. postavljen za šefa kirurškog odjela Pokrajinske bolnice u Zadru, gdje je također vodio odsjeke za urologiju te ginekologiju i porodništvo.³¹

57

Crveni križ u Zadru uz pomoć dr. Francesca Grazianija organizira liječenja i oporavak za pacijente koristeći se primorskim podnebljem kao dobrim za zdravlje. Pacijenti koji su imali anemiju, plućne bolesti i druge zdravstvene poteškoće, dolazili su u Zadar i okolicu na oporavak. Dobrobit ovoga podneblja i njegov pozitivan utjecaj na zdravlje dr. Graziani opisuje u svojim izvješćima *Relazione sulla Colonia Marina Zaratina: studio climatoterapico della zona* i *Relazione sulla Colonia Marina*.

30 Skitarelić, N., Nezirović, R., i Skitarelić, N., Pregled povijesti zadarskog zdravstva, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 58, 2016., str. 480.

31 Jelić, R., „Graziani, Francesco,” U: *Hrvatski biografski leksikon*. Sv. 5, Gn–H, ur. Trpimir Macan, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002., str. 131.

Slika 51: **O dječjoj koloniji Crvenoga križa i klimi u Zadru.**³² (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 4699, Graziani, F., *Relazione sulla Colonia Marina Zaratina: studio climatoterapico della zona*, Zara: Tipografia commerciale zaratina, 1928.)

32 *Hrvatska medicinska bibliografija*, Dio 1. Sv. 3: 1919.–1940., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1984., str. 165.

24958 = 92 III I opusc. Graziani

CROCE ROSSA ITALIANA
COMITATO PROVINCIALE DI ZARA

37

Relazione

sulla Colonia Marina

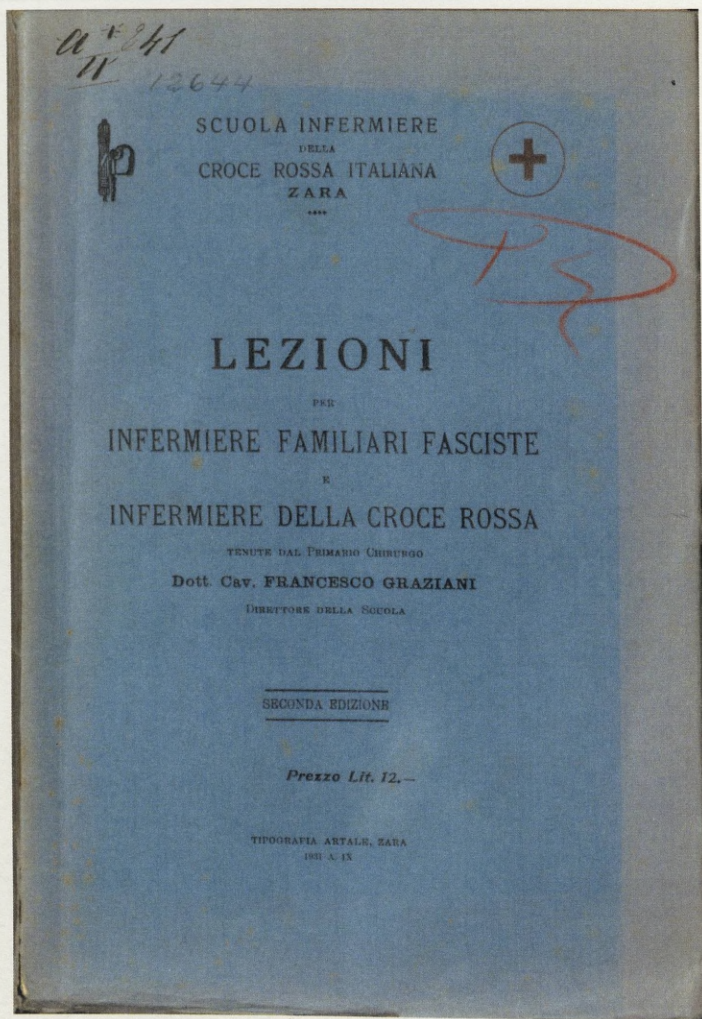
per il
Dottor FRANCESCO GRAZIANI
Presidente del Comitato
Primario Chirurgo Ospedale Provinciale.

ZARA
Tipografia Commerciale Zaratina
1929.

Slika 52: **Izvešće o radu morske kolonije Pokrajinskoga odbora Crvenog križa u Zadru.**³³ (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 4771, Graziani, F., *Relazione sulla Colonia Marina*, Zara: Tipografia commerciale zaratina, 1929.).

33 Hrvatska medicinska bibliografija, Dio 1. Sv. 3: 1919.–1940., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1984., str. 165.

Slika 53: Udžbenik anatomije, fiziologije, patologije, kirurgije i prve pomoći za bolničarke.³⁴ Crveni križ imao je zadaću osposobljavanja dobrovoljnih medicinskih sestara na tečajevima koje je vodio dr. Graziani u bolnici. Za medicinske sestre dr. Graziani sastavio je udžbenik koji im je bio pomoć u edukaciji kako bi mogle što kvalitetnije pomagati pacijentima. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.C 4777, Graziani, F., *Lezioni per infermiere familiari fasciste e infermiere della Croce rossa*, Zara: Tipografia Artale, 1931.)

34 Hrvatska medicinska bibliografija, Dio 1. Sv. 3: 1919.–1940., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1984., str. 166.

Apertura della scuola per infermiere Croce Rossa ed infermiere Fasciste

Sabato, 20 corrente, alle ore 19, in un'aula del R. Liceo-Ginnasio „G. D'Annunzio, ebbe luogo l'annunziata prolusione ai Corsi, tenuta dal Direttore dott. cav. Francesco Graziani. Erano presenti le Autorità e moltissimo pubblico specie femminile.

L'oratore, dopo aver ricordato la molteplice attività della Croce Rossa durante e nell'immediato dopo guerra, parlò delle benemeritenze dell'Istituzione nel campo assistenziale in regime fascista. Indi esaltò il lavoro svolto nel precedente corso per Infermiere Fasciste, corso che diede ottimi risultati.

I nuovi Corsi, che furono inaugurati ufficialmente da S. A. R. la Duchessa d'Aosta, Ispettrice Generale della Croce Rossa, avranno preziosi collaboratori e iniziano con serietà d'intenti e con serena comprensione dei doveri da parte delle allieve.

Il discorso, attentamente ascoltato e di frequente applaudito, venne infine coronato, da una lunghissima ovazione.

Slika 54: **Članak o tečaju organiziranome za medicinske sestre.**
(Znanstvena knjižnica Zadar, Per A 5,
„Apertura della scuola per infermiere Croce Rossa ed infermiere Fasciste,”
Il littorio Dalmatico, god. 7, br. 103, 24.
prosinca 1930., str. 3.)

U organizaciji prve pomoći sudjelovao je Crveni križ. Bilo je određeno da ime dežurnoga liječnika bude napisano na vratima ljekarne koja je dežurna u gradu kako bi bolesnici znali komu se trebaju obratiti u slučaju nužde. Za članove Crvenoga križa prva pomoć pružala se besplatno dok su ostali pacijenti plaćali medicinske usluge. Liječnici su se izmjenjivali periodično, a nekad su pomoć pružali i kod svoje kuće.³⁵

Antituberkulozni dispanzer u Zadru otvoren je 1. listopada 1926. godine. Dispanzer je radio tri dana u tjednu po jedan sat za siromašne građane. Voditelj dispanzera bio je Mauricio Mandel, općinski liječnik. Pokrajinsko antituberkulozno udruženje osnovano je u Zadru 1926. godine. Ono je radilo na aktivnostima za suzbijanje tuberkuloze, brinulo je za smještaj pacijenata u odgovarajuće bolnice i podizanje zdravstvenih ustanova za tuberkulozu. Svake je godine organiziralo „Tjedan protiv tuberkuloze” i bilo je

61

35 Jelić, R., *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, Zadar: Narodni list, 1978., str. 75.

Attività del Pronto Soccorso

Il «Pronto Soccorso» della Croce Rossa funziona ininterrottamente di giorno e di notte.

Pertanto coloro che avessero bisogno d'urgenza di un sanitario possono ricercarlo presso il «Pronto Soccorso» il quale ha messo due sanitari, uno di giorno e uno di notte, a disposizione di tutti coloro che al momento non trovassero altri medici.

La Croce Rossa svolge gratuitamente la sua opera di assistenza ai propri soci e alle persone povere che non hanno diritto ad alcuna assistenza sanitaria da parte di altri enti.

All'uopo servitevi dei telefoni, n. 27; 30; 81.

Sono pervenute al Comitato Croce Rossa le seguenti oblazioni pro «Pronto Soccorso».

Filetta Roeper Marussich L. 10 per onorare la memoria della piccola Serri Licia.

Nuovi Soci Perpetui del Comitato Croce Rossa.

Antonio Bettini (residente a Bologna).

Tutti possono farsi soci della Croce Rossa, ecco le quote stabilite:

Soci ordinari Lire 10 annue

Soci Perpetui Lire 200. una volta tanto.

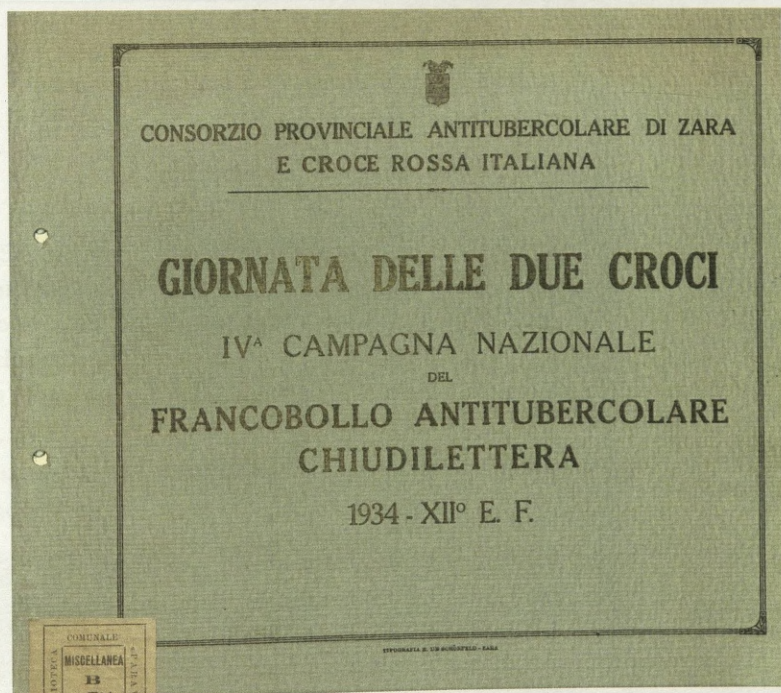
I mutilati e invalidi di guerra, gli appartenenti alla M.V.S.N. possono diventare soci con sole L. 5.

aktivno u svome radu. Voditelj ovoga udruženja bio je i voditelj antituberkuloznoga dispanzera.³⁶ Kampanje borbe protiv tuberkuloze i proslava Dana Crvenoga križa spojeni su i slavljene kao zajednička manifestacija poznata pod nazivom Dan dva križa. Tom su prigodom bile organizirane razne aktivnosti kojima se prikupljao novac za daljnje akcije u borbi protiv ove bolesti. Znanstvena knjižnica Zadar u fondu ima plakate iz 1936. kada je organizirana 6. kampanja borbe protiv tuberkuloze, na kojima se nalazi program kulturnih događanja izvedenih u Kazalištu Verdi i dvorani Filharmonijskoga društva u Zadru. (Slika 57 i 58). U fondu Znanstvene knjižnice Zadar nalaze se dva izvješća tiskana 1934. i 1935. godine koji predstavljaju objedinjene aktivnosti Kampanje borbe protiv tuberkuloze. (Slika 56)

Tjedan borbe protiv tuberkuloze održava se i u današnje vrijeme. Prema Zakonu o Hrvatskome

Slika 55: **Članak o djelovanju prve pomoći.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per A 5, „Attività del pronto soccorso. San Marco!“, god. 18, br. 64, 26. ožujka 1940., str. 3.)

36 Jelić, R., *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, Zadar: Narodni list, 1978., str. 74.

Slika 56: Izvješće tiskano prigodom Dana organiziranih povodom borbe **protiv tuberkuloze**. (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Misc.B 501, Consorzio provinciale antitubercolare di Zara e Croce Rossa Italiana, *Giornata delle due croci : IVª campagna nazionale del il francobollo antitubercolare chiudilettera*, 1934- XII E. F., Zara: Tipografia E. de Schoenfeld, 1934.)

63

Crvenom križu (NN 71/10) tradicionalno se već niz godina obilježava Tjedan borbe protiv tuberkuloze, od 14. do 21. rujna, kao zajednička akcija u radu svih društava Hrvatskoga Crvenog križa. Tim se povodom provode razne aktivnosti sa svrhom edukacije i širenja znanja o tuberkulozi te organiziraju zdravstvena predavanja ili javne tribine za odrasle, dok se za djecu u školama održavaju radionice. Sve aktivnosti organiziraju se sa zdravstvenim suradnicima iz domova zdravlja, zavoda za javno zdravstvo i drugima (nastavnici, socijalni radnici), a održavaju u školama, prostorima društava Hrvatskoga Crvenog križa, domovima zdravlja, knjižnicama ili negdje drugdje.³⁷

37 „Tjedan borbe protiv tuberkuloze,” Hrvatski Crveni križ, pristupljeno 27. rujna 2023. <https://www.hck.hr/sto-radimo/zastita-i-promicanje-zdravlja/prevencija-tuberkuloze/tjedan-borbe-protiv-tuberkuloze/5298>

O. N. D.

SOCIETA' GINNASTICA ZARA

SABATO, 11 aprile 1936 - XIV, alle ore 20 precise

AL

TEATRO GIUSEPPE VERDI

Saggio ginnastico

in occasione del sessantennario della „Società Ginnastica“

Programma:

PARTE I

- 1) Salti artistici al cavallo eseguiti da cinque ginnasti
- 2) Esercizio artistico a corpo libero eseguito da tre ginnasti
- 3)
- 4) I. squadra maschile allievi - Esercizio di due gruppi agli appoggi
ginnaste
- 5) I. " femminile allieve - " " con bacchette
- 6) II. " maschile allievi - Progressione di due gradi con bastoni.
Esercizi di scherma
- 7) II. " femminile allieve - Esercizio di due gruppi con giunchi
- 8) I. " " " - Esercizio combinato di ginnastica ritmica

PARTE II

9) Squadra atrezzisti	- Esercizi individuali di libera composizione ai grandi attrezzi (sbarra-parallele)
10) II. squadra femminile allieve	- Quadrature ginnastiche e una progressione di ginnastica ritmica (Esercizio obbligatorio del Concorso Ginnastico Nazionale Femminile di Milano)
11) Squadra atleti	- Esercizi di cultura fisica
12) " "	- Esercizi di preatletica
13) " "	- Figurazioni ginnastiche
14) " "	- Piramidi alle scale

**L'incasso è devoluto interamente a favore della
VI^a campagna antitubercolare**

P R E Z Z I:

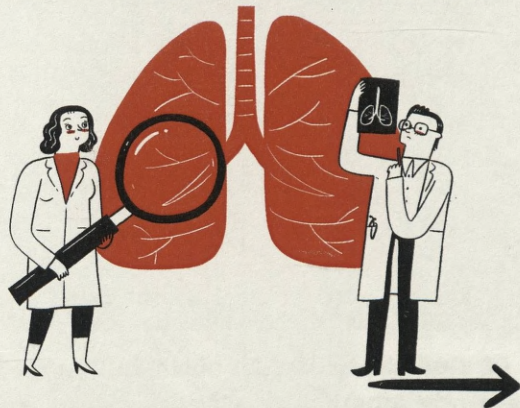
Ingresso Platea Lire 3.— (per soci della Società Ginnastica e Dopolavoristi Lire 2.—)
Posti a sedere indistintamente Lire 1.—; Loggione Lire 2.— (per soci e
Dopolavoristi Lire 1.—); Palchi di terza fila Lire 6.—

TIP, ARTALE-ZARA

Slika 57:
**Koncert
održan
u Teatro
Giuseppe
Verdi
povodom
Dana
organiziranih
povodom
borbe protiv
tuberkuloze**
(Znanstvena
knjižnica
Zadar, Zbirka
plakata i
oglasa, Oglas
br. 1936/166)

TJEDAN 14. do 21. rujna BORBE PROTIV TUBERKULOZE

Slika 58:
**Plakat Tjedna
borbe protiv
tuberkuloze od
14. do 21. rujna
2023.** (Arhiv
Hrvatskoga
Crvenog križa)

Fate che a nessuno manchi il pane

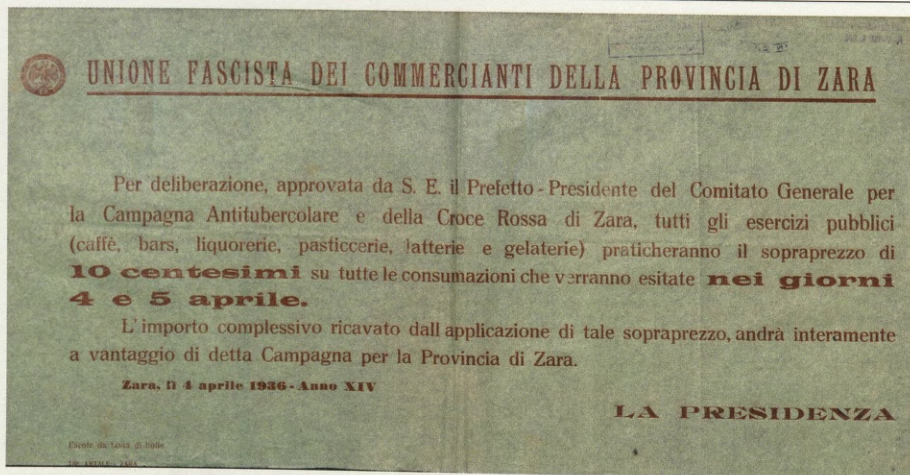
Slika 59: **Neka nikome ne nedostaje kruha** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa, Oglas br. 1936/207)

Chi da ai poveri da a Dio

Slika 60: **Tko daje siromahu, daje Bogu** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa, Oglas br. 1936/208)

GIORNATA DELLA CARITÀ

Slika 61: **Dan milosrđa** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa, Oglas br. 1936/205)

Slika 62. **Podrška zadarskih obrtnika Danima organiziranima povodom borbe protiv tuberkuloze.** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa, Oglas br. 1936/168)

66

U tadašnjim talijanskim novinama izlazili su članci o radu Crvenoga križa koji je bio vezan za rad Pokrajinske bolnice u Zadru i bio povezan s vlastima u gradu. Tadašnja vlast koristi se Crvenim križem kao sredstvom širenja svojih interesa. Italija je kapitulirala u rujnu 1943. godine. Nekoliko dana nakon toga Zadar okupira njemačka vojska koja je razoružala talijansku vojsku. Uslijedila su velika bombardiranja Zadra 1943. i 1944. godine kada je grad pretrpio veliku štetu. Većina stanovništva otišla je iz grada, a Zadar su napustile sve vlasti, zatvorene su škole i uredi, trgovine i obrtničke radnje. Zatvorena je i bolnica 1944. godine, a otvoren je stacionar na Bokanjcu koji je radio sve do ponovnog otvorenja bolnice 1945. godine.

6. Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od kraja Drugoga svjetskog rata do Domovinskoga rata

Nakon Drugoga svjetskog rata u Zadru se obnavlja rad organizacije Crvenoga križa osnivanjem prvoga Kotarskog odbora 1946. te prvoga općinskog odbora Crvenoga križa u Zadru 1947. godine. Nakon rata Zadar je bio porušen tako da je rad Crvenoga križa bio koristan i potreban. Roman Jelić u knjizi Zdravstvo u Zadru i njegovu području navodi prijepis izvješća što ga je 1947. godine podnio gradskom odboru Crvenoga križa. Prikaz se odnosi na prilike toga vremena. (Slika 65)

Slika 63: Zadar – ruševine nakon Drugoga svjetskog rata: čišćenje ruševina kod Morskih vrata
(Znanstvena knjižnica Zadar, Fototeka, sign. Fototeka 723, Ivo Jeričević, Zadar, 1946.)

67

Slika 64: Izbjeglice među ruševinama na zadarskoj rivi: Evakuirana djeca u Zadru 1945. godine, 30. ožujka 1945.
(Znanstvena knjižnica Zadar, Fototeka, sign. Fototeka 2301, A. Kos, Zadar, 1945.)

»Zadar je jedan od najporušenijih gradova u cijeloj Jugoslaviji. Osim porušenosti javnih i privatnih zgrada koja iznosi oko 80%, u još većem postotku propala je ostala imovina javna i privatna. Opljačkano je sve što je odoljelo uništenju bomba i požara.

Stanovništvo grada se je brojčano jako smanjilo, jer su mnogi odselili još u toku rata. Iza oslobođenja doselilo se nekoliko tisuća novih stanovnika većinom iz okolnih sela. Sada grad broji oko 10.000 žitelja.

Stambene prilike su vrlo slabe. Malo je zgrada koje su ostale sasvim pošteđene od razaranja. Često po dvije, a ponegdje i više obitelji, žive u istom stanu. Rijetke su zgrade ostale sa staklima na prozorima. Njihova su okna privremeno zatvorena eternitom, drvom ili kartonom. Većina krovova je oštećena i propušta vodu, crijepovi su porazbijani, a terase napukle, pa su stanari za vrijeme kiše prisiljeni tražiti suhi kutak u stanu. Ponekad je od bivšeg stana

ostao pošteđen samo dio ili čak jedna soba koja služi za stanovanje i kuhinju. Fale štednjaci, zahodi, a da o kupaoinama i ne govorimo. Mnogo je toga improvizirano po onoj »snadi se družu«.

Opskrba pitkom vodom je nedovoljna. Vodovod je donekle osposobljen, ali tekuće vode ima samo nekoliko sati po danu, a nikako noću. Mnogi su stanovi bez vodovodne mreže, jer su cijevi i ostale instalacije uništene. Takvi stanari se snabdijevaju iz par javnih česmi u gradu ili kod susjeda koji su sretni što imaju vodu.

Električna struja je također manjkava. Uspostavljena je mala gradska električna centrala koja ne može podmiriti potrebe grada. Centrala radi samo do 22 sata tako da noću svjetla nema. Mnogi stanovi nemaju struje nikako, jer je uništena ulična mreža kao i kućne instalacije.

Mnoge gradske ulice su još uvijek neprolazne, zatrpane ruševinama. Govori se da pod njima ima ljudskih lješina. Porušena je cijela obala od Jazina do Foše kao i gat na Obali maršala Tita. U luci je potopljeno nekoliko trgovačkih parobroda. Srušen je i most preko gradske luke. Grad je pun štakora koji slobodno šecu ulicama usred bijela dana. Ostaci ruševina predstavljaju opasnost za prolaznike, jer kiše i vjetrovi uzrokuju daljnja rušenja zidova kao što se nedavno dogodilo s gradskom ložom koja se srušila na ulicu. U stravično stršećim stijenama kriješte danju čavke, a noću čuču čuci koji su našli prikladna mjesta za svoj boravak. Sve je obraslo divljom travom i dračom. Ulice se ne čiste, jer to nije moguće. Na ulicu i u ruševine se baca kućno smeće.

Higijenske prilike su slabe. Uvala Jazine, na dnu gradske luke, jako zaudara, jer u njoj more stagnira, nema kolanja, a tu se izlijevaju otpaci gradske klaonice, Tvornice mreža kao i kanalizacije iz okolnih zgrada. Oko javnih česama se stvaraju lokve od prolivene vode, legla komaraca kojih je pun grad, što ometa noćni mir građana. A postoje pretenzije turističkog razvoja! Gradska tržnica je improvizirana na otvorenom Trgu pet bunara. Nema dovoljno klupa za izlaganje živežnih namirnica, pa se one razastiru po tlu. Nad njihovom prodajom nema stručnog nadzora. U gradu ne postoji nijedan javni zahod. U toj nestašici često za obavljanje nužde služe gradske ruševine, osobito seoskom stanovništvu, koje dnevno dolazi u grad iz okolice. Radi toga posvuda vlada smrad. Grad nema javnog kupatila...«

Slika 65: **Prijepis izvješća Romana Jelića Gradske odboru Crvenog križa u Zadru.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. 143970-d, Jelić, R., *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, Zadar: Narodni list, str. 119-120.)

NARODNO KAZALIŠTE U ZADRU

Subota 17 studenoga 1945 g. za građanstvo
Nedjelja 18 studenoga 1945 g. za vojsku i
školsku mladež

PREDSTAVA: PRIGODNA

Početak subota u 19 sati
nedjelja u 16 sati

DAŃ U TJEDNU „CRVENOG KRIŽA,,

Označenju „Crvenog Križa“ : Govori Upravnik Okružne bolnice Zadar Dr. Boris Štajmer
„Ranjenici poručuju“ zborna recitacija.

„BOLNIČARKA“

Igrokaz sa pjevanjem u 3 slike

OSOBE:

Liječnik boln. prihvatista
Njegov asistent
Bolničarka Lenka
I. Bolničarka prihvatista
II. Bolničarka prihvatista
Polit. Komesar
I. Ranjenik brat Lenkin
II. Ranjenik Crveno armejac
III. Ranjenica iz Istre
I. i II. Nosioc ranjenika
Bolničari, bolničarke drugih prihvatista

IZVODE:

Diletanska grupa i pjevački zbor kul-
turno prosvjetnog odbora Okružne
bolnice Zadar

Događa se u 1945 godini na brdovitom položaju pred Trstom.

Sastavi, režija scenario: VLASTITI.

Prva slika: Zora je u osvitu. Puška za konačni juriš k pobjedi i oslobodjenju planula je. Prvi ranje-
nik donešen u kojemu Lenku prepoznaje svog brata. Borba samopregaranja, i odlazak u
borbu kao zamjena, po želji nesposobnog brata.

Druga slika: Rad i samožrtvovanje pod okolnostima napada iz zraka, za spas života borcu, crvenoar-
mejcu i smrt Istranke.

Treća slika: Drugarski veseli skup po izvojevanoj pobjedi u očekivanju naredjenja za daljni rad u
uzvišenom pozivu samaritanstva.

ULAZNE CIJENE:

Loža	Din. 15	XIII - XXVII red parketa	Din. 8
I - V red parketa	Din. 15	III - VII red balkona	Din. 8
I - II red balkona	Din. 15	VIII - XII red balkona	Din. 5
VI - XII red parketa	Din. 10	Galerija	Din. 3

Ulazne cijene u nedjelju za vojsku i školsku mladež dobrovoljni prilog

Čisti prihod ide u fond „Crvenog Križa“

Predprodaja ulaznica na blagajni narodnog kazališta počnu od 16 u 10 sati

PUŠENJE U GLEDALIŠTU ZABRANJENO

Nakon početka ne pušta se više nikog u gledalište

Odbor „CRVENOG KRIŽA“

Slika 66:

**Plakat
predstave
Bolničarka
izvedene u
Narodnome
kazalištu
Zadar 1945.
godine**

(Znanstvena
knjižnica
Zadar,
Zbirka
plakata
i oglasa,
Narodno
kazalište
Zadar,
sezona
1945.-1946.)

Slika 67: **Fotografija Ante Brkana: Proslava Crvenoga križa, 1956.** (Narodni muzej Zadar, Zbirka negativa Ante Brkana, inv. br. GU AB-6524)

Osim nedaća u porušenome gradu, Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar organizira predstave u Narodnome kazalištu Zadar kako bi prikupilo sredstva za svoje daljnje djelovanje. U to je vrijeme Crveni križ Zadar preuzeo dio zadataka zdravstvene zaštite stanovnika posebno u zdravstvenome odgoju i obrazovanju. Također je organizirao i obavljao patronažnu službu u dječjim i učeničkim domovima u Zadru. Pri gradskome društvu Crvenoga križa u Zadru djelovala je zdravstvena sekcija koja je organizirala Tjedan protiv tuberkuloze, Tjedan Crvenoga križa, Tjedan čistoće i druge aktivnosti. Također, Gradsko društvo Crvenoga križa u Zadru je pridonijelo animiranju dobrovoljnih davatelja krvi u suradnji s ustanovama za transfuziju krvi.

DAVANJE TRANSFUZIJE KRVI U ZADRU

Foto Brkan

ZNAČAJ DAVANJA KRVI u programu službe transfuzije

Proširenje broja dobrovoljnih davalaca krvi, prodiranje u široke narodne slojeve putem organiziranja akcije dobrovoljnog prikupljanja krvi, predstavlja za nas jedan društveni, a čak, patriotski zadatak kome se mora pravilno prići da bi se izvršio. To prije svega znači, da samo upoznavanjem sve šireg i šireg kruga ljudi sa značajem transfuzije krvi možemo postići uspjeh u prikupljanju krvi i stvaranju depoa suhe plazme. Zato se problem transfuzije krvi, kao i obezbjeđenje dovoljnih količina krvi, ne može i ne smije ograničiti na uzak krug davalaca.

Ne smijemo stvoriti pojedince i grupe koji se čestim davanjem krvi iskorišćuju, jer se s tom pojavom udružuje trostruko zlo. Prvo, takvim iskorištavanjem njihove dobrovoljnosti potpuno uništavamo humani smisao transfuzije, drugo, takve grupe ili pojedinci predstavljaju neznatnu manjinu čitave nacije, koja ne može ni jedan mali dio svakodnevnih potreba obezbjeđiti, a, osim toga, takvim iskorištavanjem nesvjesno navodimo njihove sugrađane, članove iste zajednice, na uzdržavanje od davanja krvi, jer izazivamo kod njih lažnu predstavku da je krv obezbjeđena, a treće, stvaranje uskog kruga davalaca može te osobe pobuditi na profesionalizam — na materijalnu naknadu za danu krv.

Pomenuti zadatak, čiju je organizaciju preuzeo Crveni križ u zajednici s ustanovama za transfuziju krvi, s praktične strane je složen posao. Stručne, tehničke, a ponekad i psihološke pripreme pojedinaca, kolektiva, društvenih i masovnih organizacija u dobrovoljnom davanju krvi čine krupan problem.

Priprema prve uspjele akcije davanja krvi u Zadru izvedena je s puno truda i zalaganja. Rad je bio obiman. Preko

radnih kolektiva, organizacije SKJ i masovnih organizacija tumačio se značaj akcije dobrovoljnog davanja krvi. Uložen trud dao je rezultate, ali ipak pojedini kolektivi i organizacije nisu dovoljno shvatili pravi značaj ove humane akcije, pa se nije ni postiglo ono što se moglo i očekivalo.

Uzimanje krvi obavila je ekipa Zaveda za transfuziju krvi iz Zagreba 22. i 23. lipnja u zgradi Doma kulture. Krv je dalo 85 dobrovoljnih davalaca, a među prvima su bili drugovi: Boško Kne-

žević, Ljuban Burčul, Dane Desnica i neki rukovodioci iz poduzeća.

Kod organiziranja akcije za davanje krvi ne bi trebalo ići linijom objašnjavanja potreba, jer je svaki naš čovjek dovoljno uvjeren u ogromnu korist koju može dati ugroženom pojedincu. Trebamo više razbijati neobavještenost kod ljudi, širiti krug svjesnih davalaca krvi.

Prilikom uzimanja krvi, bili smo svjedoci ovih riječi: »Došao sam da vratim ono najdragocijenije svojoj domovini, koja me je time zadužila na sremskom frontu!« Ili riječi sjećanja starca, nosioca »Albanske spomenice«: »Život mi je spasila krv nepoznatog druga na frontu 1918. godine, pa ovo malo krvi kao dug časti vraćam zajednici.« Zar nije blizivo kada jedna djevojka davanje krvi popraća pjesmom. Ona je dijete, koje je nađeno zavijano u snježgu, izgubivši oca i majku, u bespuću po brdima Bosne 1942. godine.

Primjeri dobrovoljnih davalaca krvi sve su brojniji. Oni su čraz plemenitosti i osjećaja dužnosti pružanja pomoći drugima.

A. Nešić

Slika 68:

**Članak o
darivanju
krvi.**

(Znanstvena
knjižnica
Zadar, sign.
Per B 52,
„Značaj
davanja krvi
u programu
službe
transfuzije,“
Glas Zadra,
god 7, br.
262, 30.
lipnja 1956.,
str. 7.)

DARUJTE
KRV!
POKLONITE
OSMILJEN

 HRVATSKI CRVENI KRIŽ

Slika 69: **Plakat dobrovoljnoga darivanja krvi** (Plakat iz arhive Hrvatskoga Crvenoga križa)

U daljnjim godinama Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar nastavilo je širiti načela Crvenoga križa i prepoznato je na lokalnoj razini kao važan sudionik humanih, humanitarnih, kulturnih i sportskih događanja. Prilikom stote obljetnice osnutka Crvenoga križa u Hrvatskoj proslava je organizirana u Zadru. Ovu je obljetnicu društvo proslavilo nizom aktivnosti kao što su povećanje broja dobrovoljnih darivatelja krvi, širenje i unaprjeđenje znanja iz prve pomoći i prevencije ozljeda, pružanje njege i pomoći bolesnicima i nemoćnima u kući, povećanje broja članstva, osposobljavanje još većega broja volontera i dr. Na taj se događaj posebno osvrnuo časopis *Naš rad* (Slika 70) i novine *Narodni list* koji je izdao poseban prilog pod naslovom „Za čovjeka,“ (Slika 71) posvećen upravo označavanju te okrugle obljetnice koja se obilježila 1978. godine.

Te iste godine održana je u Zadru tematska konferencija Crvenoga križa Hrvatske o dobrovoljnom davanju krvi koja je okupila sve važne sudionike o toj temi, a sva njihova izlaganja objedinjena su u zborniku radova koji je objavljen tom prigodom. (Slika 72)

73

Slika 70: **Naslovnica časopisa *Naš rad* iz 1978.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per C-432, *Naš rad*, 1978.)

Izdavač:
OPĆINSKA ORGANIZACIJA
CEVENOG KRIZA ZADAR

Uredio:
ŠEFIK NADAREVIĆ

Suhota, 21. listopada 1978.

ZA ČOVJEKA

Stoljeće dokazivanja humanosti

Među brojnim datumima koje Zadar crvenim slovima bilježi u kalendaru svoje tisućgodinje opstojanosti, valja – ne omalovažavajući druge – istaknuti i 22. listopada: pred stotinu godina, toga dana, u Zadru je, 14 godina pošto je na što je Jean Henry Dunant u Genevi osnovao Internacionalni komitet društva Crvenog križa, osnovana ta organizacija i u Zadru – prva na hrvatskim prostorima!

Barunski supružnici par Agata i Gavro Rodić bijahu prvi rukovodioci humanitarnih organizacija koja je od samih svojih početaka trajala, a u našem se vremenu definitivno dokazala, kao nesumnjivo jedna od organizacija kojima je najmanje do razlika među ljudima.

Slavimo stoljeće humanitarnog djelovanja Crvenog križa u Zadru i Hrvatskoj. Slavimo tati jubilej u socijalističkoj, samoupravnoj, Jugoslaviji, u zemlji zbratimljenih naroda i narodnosti, u zemlji koja predvodi pokret nesvrstanih, jubilej organizacije okrenute čovjeku obilježavamo u društvu u kojem je Savez komunista u svome Programu zapisao kako je "lična sreća čovjeka krajnji cilj socijalizma".

U ovome gradu, prodavanom i rušenom, stoljećima na razmjeđu svjetova, čovjek je, ovaj naš, uvijek bio prava i jedina mjera vrijednosti. I zato nije čudo ako se u ovome gradu i organizirala prva organizacija Crvenog križa

U suvremenim uvjetima Crveni križ djeluje na drukčiji, ljudima i vremenu prisposodbeniji, način. No, treba se prisjetiti da su decenijama naši prethodnici i brinuli o siromašnima, o ranjenima, o potrebnima

Ono što je nekada bilo pomoć potrebitima, u suvremenim uvjetima pretvara se u oblik organiziranog djelovanja ljudi za čovjeka. Naša organizacija nije ekskluzivna: dokazuje se uvijek, svugdje, marom i ljubavlju i djeteta i staraca — čovjek.

I u toj istini snaga je i naše organizacije, i našeg društva u kojem smo našli najbolje od mogućih mjesta — dokazujemo se kao ljudi.

NAŠ KOMENTAR

MNOGO, A MOŽE I BOLJE

Naš socijalistički čovjek — samoupravljač — mora biti prožet humanizmom i međuljudskom solidarnošću, a te kvalitete stječu se bavljenjem aktivnostima Crvenog križa.

Po stvoreno, stvukuri svih
istihla Zadar, je jedan od naj-
mladih, ako je najmlađi
grad u Jugoslaviji. Samo u 11
maka drugog i trećeg stupnja o-
buhvaćeno je više od osam tisu-
ća mladih. To je brojka na ko-
joj se mogu graditi na najveći
programski zahvati, razmišljati se
— usmjeri li se ta armija mladi-
osti u pravcu suvremenih ži-
vovanja u nas i uopće, u pravcu
suvremenih življenja u svijetu.
Na ovom će prostoru svoj stu-
dati o samo jednom aspektu ra-
zvoja i omiljenosti — o učešću ra-
dne mladeži, o aktivnosti i o
aktivnostima Crvenog križa, u
to humanitarne društvene or-
ganizacije, koja mladima pruža
veliku mogućnost afirmacije.

Priznanje podnimala i omladine CK?

Pitanje na koje odmah može dati odgovor: slabo! U ovom radu dominira stihotip: U OS kako tako u sredinim slabo. To čemo malo pobliže obrazložiti. U osnovnim školama programom je predviđeno da svaka škola u toliku odgovarajućim trajanja i obliku izvanškolskih aktivnosti provodi i ovu – crvenokoljatsku. To je rad podnimala. Svaka škola zadužuje po jednog nastavnika za rad s podnimalom, za rad obično se odabire nastavnik koji provodi aktivnosti vezane za CK. Ako je nastavnik dobar odabran i aktivnost je dobar – podnimalac CK u takvoj školi dobro radi. U tom slučaju uče-

zloženji i izražajni. Zašto? Nastavnicima vijeća škola i školske uprave, nastavnici i nastavnice, provedbe i aktivnosti, onalaze vezane za djelatnost CK. Tako većina ovih škola u Zadru, ne provodi ovu aktivnost. I nikako ništa, jer ih na to ništa ne potiče. Oni koji je preporučuju, stiču... Ispada da je to pozitivnih primjera i u ovim sredinama. To međutim zapažljivo, jer je svega motivacija i izazov. Oni koji su se zadržali na onom i CK. Tako ljudi (profesori koji) inače profesionalno rade a onalimodno) samoinicijativno na sebe preuzimaju odgovornost. I to je ono što izaziva i aktivnosti i postizava izvrsne rezultate a mladima humanistima u više aktivnosti. Posebno oko organiziranja dobrih političkih davanja i

Ali što s onim neaktivnim sredinama u kojima je prekinut kontinuitet aktivnosti CK započet u osmogodišnjoj školi u kojoj je ikako-tako bilo, uzimajući i najlošije primjere.

U višim i visokim školama: također sve samo loši primjeri. To govorimo stoga što smo u više navrata pokušavali pokrenuti taj

(Nastavak na 2. str.)

Omladina — slabo!

U srednjim školama obuhvaćena je omladina CK. Ovdje česta toga ne štima, problemi su

ZLATNA ZNAČKA I SPOMEN-PLAKETE
REPUBLICKOG ODBORA CK HRVATSKE

Trojici aktivista zadarske organizacije Crvenog križa uručeno je posebno priznanje, Zlatna značka i Spomen-pla-keta Republičkog odbora CK Hrvatske, dodjeljene su An-deliku ATLAGICU, Ivi LONČARU — obojici iz aktivna za-darske «Elektre» i Janku PAVLISKU, iz Ugljana, svima za 50 i više puta dobrovoljno datu krv.

— Nema ništa humanije što čovjek može dati čovjeku, nego diti svoje krvi, za spas života. Vi ste to učinili više od 50 puta i time dokazali svoju humanost i svoju ljubav prema ljudima. Republički odbor CK SRH sa zadovoljstvom Vam i ovim putem u vidu zlatne značke i spomen-plakete, odati posebno priznanje i zahvalnost u iskreno želji da i nadalje nastavite tim plemenitim djelom — piše među ostalim u obrazloženju o dodjeli visokih republičkih priznanja.

Stihijski rad — dominira

Kakva je u zadarskoj sredini
u ovom času situacija u organi-

Oblično je krv u povijesti bila uvijek
i smrti. Danas u svijetu moderne znanosti
i simbolika sve više tamni, i, ona postaje
glavna tekućina koja amanzuje ljudske p
život!

Slika 71: **Naslovnica priloga Narodnom listu – Za čovjeka.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B-334, *Za čovjeka: u povodu 100. obljetnice Crvenoga križa u Zadru i SRH: prilog „Narodnog lista“*, ur. Šefik Nadarević, Zadar: Općinska organizacija Crvenoga križa Zadar, 1978.)

**TEMATSKA
KONFERENCIJA
CRVENOG KRIŽA
HRVATSKE
o dobrovoljnom davalastvu krvi
ZBORNİK
RADOVA**

ZADAR 22. LISTOPADA 1978

Slika 72:

**Naslovnica
zbornika radova**

(Znanstvena
knjižnica Zadar,
sign. Misc.B
8583, *Tematska
konferencija
Crvenoga križa
Hrvatske o
dobrovoljnom
davalastvu krvi:
zbornik radova*,
ur. Antun
Dobošević,
Zagreb: Crveni
križ Hrvatske,
1979.)

75

U Zadru se 1981. godine osniva Služba za njegu i pomoć u kući u cilju zdravstvene i socijalne zaštite starih i nemoćnih osoba. (slika) Tih godina općinska organizacija broji 22000 članova i 4000 volontera te spada među najveće društvene organizacije u Zadru. Članove Crvenoga križa osposobljava se i potiče za čuvanje i unaprjeđenje zdravlja, rješavanje socijalnih prilika i međusobno pomaganje građana u duhu humanosti i solidarnosti te ih se također priprema za izvanredna stanja kao što su potresi, poplave, požari, ratovi.

Časopis *Naš rad* iz 1986. godine većinom je posvećen radu zadarskoga Crvenog križa, a članci govore o aktivnostima u ono vrijeme kao i o prošlosti rada Crvenoga križa na ovom području. Te je godine u Zadru održano 17. republičko natjecanje u pružanju prve pomoći ekipa Crvenoga križa Hrvatske i Civilne zaštite SR Hrvatske u Zadru. Aktivnosti u okviru prve pomoći u organizaciji Crvenoga križa Zadar odvijaju se ne samo u natjecanju nego i u osposobljavanju tj. edukaciji pojedinaca na planu pružanja pomoći unesrećenome na mjestu nesreće.

76

Slika 73: **Preslik fotografije djelatnika prvoga kolektiva kućne njege i pomoći u kući osnovanoga 1. kolovoza 1981. od strane Općinskoga odbora Crvenoga križa u Zadru.** (Arhiv Gradsko društvo Crvenoga križa Zada, izvorna fotografija nastala je u Zadru 24. veljače 1985. godine)

1986.

3 CRVENI KRIŽ HRVATSKE

**+naš
rad**

Slika 74: **Naslovnica i program natjecanja u pružanju prve pomoći.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per C 432, *Naš rad* : bilten Organizacije Crvenog križa NR Hrvatske, ur. Antun Dobošević, god. 22, br. 3, 1986.)

PROGRAM XVII REPUBLIČKOG NATJECANJA U PRUŽANJU PRVE POMOČI EKIPA CRVENOG KRIŽA HRVATSKE I CIVILNE ZAŠTITE SR HRVATSKE ZADAR — LJETOVALIŠTE FSH »BORIK«

6. VI 1986. (petak)

- Najkasnije do 18 sati — dolazak u Zadar i smještaj u objektu FSH — »Borik«
 Od 18 — 19 sati — večera
 19,15 — 20 sati — sastanak sa vodama ekipa
 20,00 — 22 sata — zabava (ples na terasi objekta)
 Najkasnije do 23,30 sati — spavanje

7. VI 1986. (subota)

- 6,00 sati — ustajanje
 6,00 — 6,30 sati — umivanje i spremanje
 6,30 — 7,00 sati — doručak
 7,15 — 8,00 sati — testiranje (provjera teoretskog znanja)
 8,15 — 8,45 sati — dajfle učesnika
 9,00 sati — otvaranje natjecanja, pozdravni govori i početak natjecanja
 9,30 sati — vježba CZ i aktivista Crvenog križa u MZ »Borik« — Zadar (imitacija bombardiranja MZ, izvlačenje unesređenih, pružanje pomoći i akcija dobrovoljnog davanja krvi na terenu)
 13,00 sati — završetak natjecanja
 (u toku natjecanja izvođenje akrobacija mlažnim avionima JNA)
 13,15 sati — izvođenje padobranskih skokova u more ispred objekta
 13,30 — 14,30 sati — ručak
 15,00 — 16,00 sati — poluodgovni izlet brodom na obližnje otoke Zadra ili razgledavanje spomenika kulture grada Zadra
 19,00 — 20,00 sati — večera
 20,00 — 24,00 sati — drugarsko veče
 24,00 sati — obavezno spavanje

8. VI 1986. (nedjelja)

- 7,00 sati — ustajanje
 7,00 — 7,30 sati — umivanje i spremanje
 7,30 — 8,30 sati — doručak i podjela lunch paketa
 9,00 sati — proglašenje rezultata natjecanja i uručivanje priznanja. Nakon završenog objebljivanja rezultata natjecanja i uručivanja priznanja odlazak — povratak svojim kućama.

• Ova broj »Našeg rada« posvećen je XVII republičkom natjecanju ekipa u pružanju prve pomoći i domaćinu natjecanja, gradu i općini Zadar

• Zadarske priloge priredio je i uredio Urednički odbor formiran za ovu prigodu u sastavu: Dorotea Perović, Branko Zubović, Senik Nadarević (urednik) i Nebojša Fiala

7. Djelovanje Crvenoga križa u Zadru od Domovinskoga rata do današnjih dana

Prvi je važan nadnevak za Hrvatski Crveni križ u vrijeme Domovinskoga rata 10. listopada 1991. godine kada je donesena odluka o istupanju Crvenoga križa Hrvatske iz sastava Crvenoga križa Jugoslavije. Od tada Hrvatski Crveni križ djeluje kao samostalno nacionalno društvo Crvenoga križa Republike Hrvatske sa Središnjim uredom u Zagrebu i s društvima Crvenoga križa u općinama, gradovima i županijama.

Dva mjeseca kasnije, točnije 19. prosinca 1991. godine, Sabor Republike Hrvatske usvojio je *Zakon o Hrvatskome Crvenom križu* kojim potvrđuje Hrvatski Crveni križ kao Nacionalno društvo Crvenoga križa Republike Hrvatske, a Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske 13. kolovoza 1993. godine usvojio je *Zakon o zaštiti znaka i naziva Crvenoga križa*. Godine 2001. donesen je novi *Zakon o Hrvatskome Crvenom križu*. Hrvatski je sabor usvojio 2010. godine novi *Zakon o Hrvatskome Crvenom križu* koji je objedinio i *Zakon o zaštiti znaka i naziva Crvenoga križa* koji je i danas važeći.

78

Na temelju Zakona o Hrvatskome Crvenom križu iz 1991. godine, 29. travnja 1992. godine donesen je *Statut Hrvatskoga Crvenog križa* koji je bio na snazi sve do donošenja novoga 2011. godine. Trenutno je važeći *Statut Hrvatskoga Crvenog križa* koji je donesen 2016. godine te dopunjen 2023. godine.

Uloga Hrvatskoga Crvenog križa u Domovinskome ratu bila je nemjerljiva. Oko 600.000 korisnika primalo je humanitarnu pomoć Hrvatskoga Crvenog križa. Najveća pomoć podijeljena je 1992. godine kada ju je primilo više od 750.000 korisnika. Tijekom Domovinskoga rata podijeljeno je više od 332 milijuna kilograma hrane i više od 116 milijuna kilograma ostale robe. Za više od 250.000 prognanih osoba u 284 središta kolektivnoga smještaja osigurana je psihosocijalna podrška. Posebno treba istaknuti kako je u tome razdoblju prikupljeno više od milijun doza krvi za povećane potrebe zdravstvene službe.¹³⁸

ZADAR, AUTUMN 1991.

79

HELP CROATIA !

Slika 75: **Razaranje Zadra u Domovinskomu ratu.** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka razglednica)

Iz arhive Gradskoga društva Crvenog križa Zadar saznajemo za plan potreba i opskrbe krvlju, pružanje prve pomoći i samopomoći, kućnu negu ranjenih i oboljelih, potreba za higijensko epidemiološkom službom te redovnim obučavanjem stanovništva za samozaštitu. U vrijeme Domovinskoga rata Crveni križ u Zadru bio je spreman i organiziran u pomoći potrebitima. U njegovoj arhivi postoje podatci o tomu u raznim izvješćima i odobrenjima gdje se vodila briga o prognanicima i njihovim potrebama. Pojedinci su dobivali ovlaštenje od Općinske organizacije Crvenoga križa u Zadru za transport humanitarne pomoći, ali i da sudjeluju u konvoju za spašavanje stanovnika iz Nadina, Škabrnje i Zemunika Gornjega (Slika 76). Također, Crveni križ u Zadru vodio je brigu o humanitarnim potrebama, sastavljale su se liste tako da su donatori iz inozemstva i tuzemstva znali što je najpotrebnije stanovništvu Zadra.

CRVENI KRIŽ HRVATSKE
OPĆINSKA ORGANIZACIJA — ZADAR

Ulica pilota Ive Oštrića 4 D
Telefoni: 436-196, 434-743, 435-743, 23-633
Tekući račun: 35300-678-591

Broj: 133/91

ZADAR, 29. studeni 1991.

Ovlaštenje

kojim se ovlašćuje gospodin dja iz Zadra da u ime Crvenog križa Zadar predstavlja konvoj za spašavanje preostalih živih iz sela Nadin, Škabrnja i Zemunik Gornji u toj humanitarnoj akciji Crvenog križa i Evropske delegacije koji se nalaze u Zadru kao promatrači. Navedena humanitarna akcija izvršit će se dana 30.11.1111 01. 12. 1991. godine.

Tajnik

Crvenog križa Zadar:
Branko Lubević

Slika 76: Dokument kojim se dopušta sudjelovanje u konvoju za spašavanje. (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar, Ovlaštenje, br. 133/91)

CRVENI KRIŽ HRVATSKE
OPĆINSKA ORGANIZACIJA — ZADAR

Ulica pilota Ive Oštrića 4D
Telefoni: 436-196, 434-743, 435-743, 23-633
Tekući račun: 35300-678-591

Broj: 133/91

ZADAR, 07. studeni 1991.

Gradonačelnik Zadra
prof. Ive Livljanić
Z a d a r

U svezi našeg dogovora od 07. studenog 1991. godine dostavljamo Vam slijedeće prioritete materijalne potrebe koje bi naši donatori iz tuzemstva i inozemstva na ime humanitarnih pomoći stanovništvu općine Zadar u buduću upućivali:

1. Hrana sadrži elementarnih prehranbenih artikala,
2. Mlijeko pasterizirano,
3. Dječja hrana,
4. Pelene,
5. Pokrivači,
6. Posteljina,
7. Obleća za djecu i odrasle,
8. Sanitetski materijal (nosila i torbice prve pomoći),
9. Plastične kesice duple za uzimanje ljudske krvi,
10. Lijekovi razni prema listi Medicinskog centra Zadar.

Raspored izbjeglih obitelji i osoba u Zadru po objektima i u privatnom smještaju:

1. "Zelena Punta" Kukljica	500 osoba
2. "Punta Skala" Petrčane	700 osoba
3. "TN Zaton" Zaton	1.300 osoba
4. "Pinijska" Petrčane	600 osoba
5. Hotel "Preko" Preko	180 osoba
6. Hotel "Zagreb" Zadar	240 osoba
7. Hotel "Kolovare" Zadar	450 osoba

Slika 77: Početak dopisa Crvenoga križa Hrvatske upućen Ivi Livljaniću, tadašnjemu predsjedniku Skupštine Općine Zadar. (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar, Dopis, br. 133/91)

DONACIJA IZ SONDRIJA

Uz pomoć Crvenoga križa Italije iz talijanskoga grada Sondrija pristigla je u Hrvatski crveni križ Zadar pošiljka humanitarne pomoći ukupne težine deset tona. Sadržaj donacije čine uglavnom prehrambeni artikli, oko devet tona, dok ostatak od 1000 kg čine lijekovi i sanitetski materijal.

Ova donacija kao i prethodne rezultat je vrlo prisne suradnje Hrvatskog crvenoga križa u Zadru i Crvenoga križa Italije, a najavljena je i dugoročna suradnja.

U situaciji kada drugi gradovi primaju pomoć na kapaljku, Zadar zahvaljujući ustaljenoj suradnji s Crvenim križem Italije i talijanskim gradovima uspijeva zadržati kontinuitet u pružanju pomoći prognanim i izbjeglim osobama.

B. GALAC

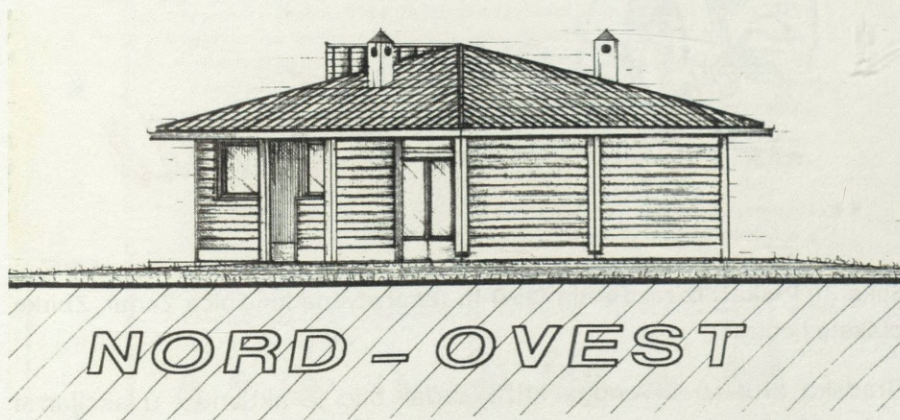
U arhivi Gradskoga društva Crvenog križa u Zadru nalaze se podatci o tomu kako je veliku humanitarnu i moralnu pomoć dobivao Zadar iz Italije u vrijeme Domovinskoga rata. Tomu svjedoče i članci iz Zadarskoga lista 1994. godine. Jedan govori o donaciji iz talijanskoga grada Sondrija iz kojega su stigli uglavnom prehrambeni artikli te lijekovi i sanitetski materijal. Zahvaljujući suradnji s talijanskim Crvenim križem Zadar u to vrijeme ima pomoć i potporu za prognane i izbjegle osobe.

Slika 78: **Vijest o pristigloj humanitarnoj pomoći iz talijanskoga grada Sondrija.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B 928, Galac, B., „Donacija iz Sondrija,” *Slobodna Dalmacija*, 5. studenoga 1994., str. 44)

Slika 79: **Fotografija prilikom dostave humanitarne pomoći iz Sondrija 1994. godine.** (Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar)

Također, 1994. godine Zadar je posjetila delegacija iz talijanskoga grada Trenta izražavajući potporu Zadru u teškim vremenima. Udruga volontera „Solidariet Vigolana“ na prijedlog Crvenoga križa Italije – Trento donirala je konstrukciju za izgradnju dječjega vrtića na Bokanjcu. U realizaciji toga projekta Udruga je surađivala s tadašnjim Crvenim križem Zadarsko-kninske županije, kako se navodi u dopisu iz Arhive Gradskoga društva Crvenoga križa Zadar.

Slika 80: Preslik iz dijela nacrtu dječjega vrtića koji je realiziran donacijom Udruge volontera „Solidariet Vigolana“. (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar)

TJEDAN CRVENOG KRIŽA 8.-15. SVIBNJA 1991.

SVJETSKA KAMPANJA ZA ZAŠTITU ŽRTAVA RATA

OSVIJETLIMO TAMU

8. SVIBNJA, NA SVJETSKI DAN CRVENOG KRIŽA, IZRAZITE VAŠU SOLIDARNOST SA ŽRTVAMA RATA. UPALITE SVJETLO, POKAŽITE DA VAM JE STALO.

+

POMOZIMO!

Tjedan Crvenog križa
8. - 15. svibnja

HRVATSKI CRVENI KRIŽ

Slika 81: **Plakati iz razdoblja 1990-ih** (Znanstvena knjižnica Zadar, Zbirka plakata i oglasa)

84 | Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar bilo je aktivno i u akcijama traženja nestalih osoba pa je tako u veljači 1994. poslana obavijest svima koji traže svoje najbliže nestale u tijeku Domovinskoga rata da obnove traženje navedenih osoba u Akciji Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskoga Crvenog križa. (slika)

„U uspostavljenoj mreži Službe traženja Hrvatskog Crvenog križa i Međunarodnog Crvenog križa, Gradsko društvo Crvenog križa Zadar obavlja razmjenu informacija o traženim osobama, vrši pokretanje traženja osoba, te izdaje potvrde o prijelazu osoba s okupiranog područja iz vremena Domovinskog rata u svrhu reguliranja određenih prava građana kao žrtava rata.“³⁹

„Na dan 31. prosinca 2022. godine u Nacionalnom uredu Službe traženja bilo je u radu: 1.940 zahtjeva za osobe nestale tijekom Domovinskog rata (1.580 zahtjeva za traženje i 360 zahtjeva za traženje posmrtnih ostataka), 182 zahtjeva za traženje osoba nestalih tijekom oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, 8 zahtjeva za traženje osoba nestalih u sukobu na Kosovu, 286 zahtjeva za traženje osoba nestalih tijekom Drugog svjetskog rata, 447 zahtjeva za traženje osoba nestalih u

³⁹ Iz Izvješća Gradskog društva Crvenog križa Zadar za 2022. godinu.

HRVATSKI CRVENI KRIŽ OPĆINSKA ORGANIZACIJA ZADAR

Branimirova
obala 4D
57000 ZADAR

Telefoni: (057) 436-196
434-743
435-743
22-576
23-633

Telefax: (057) 436-196
Žiro račun: 35300-678-591

Broj: 21/94 a

Zadar, 14. 02. 94.

O B A V J E S T

Hrvatski Crveni križ Zadar obavještava sve osobe i obitelji koji imaju potrebu traženja svojih najbližih koji su tijekom domovinskog rata prisilno odvedeni, zatočeni i nestali na teritoriju Republike Hrvatske da mogu i trebaju obnoviti traženje navedenih osoba u Akciji Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskog Crvenog križa koja traje od 14. do 28. veljače ove godine. Akciju provodi Hrvatski Crveni križ, odnosno sve njegova društva u Hrvatskoj.

U Zadru za bivšu općinu Zadar Akcija se provodi u prostorijama Mjesne zajednice Poluotok u Zadru i za bivšu općinu Obrovac u prostorijama Hrvatskog Crvenog križa Obrovac u uredu za obranu. U Biogradu na moru Akcija se provodi u prostorijama Hrvatskog Crvenog križa Biograd na moru za općinu Biograd na moru i bivšu općinu Benkovac.

Slika 82: **Dopis službe traženja Hrvatskoga Crvenog križa Općinske organizacije Zadar.** (Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar, Dopis, br. 21/94a)

Slika 83: **Preslik naslovnice brošure Služba traženja Hrvatskoga Crvenog križa.** (Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar)

različitim životnim okolnostima, 6 zahtjeva za traženje za 11 osoba razdvojenih uslijed migracija te 4 zahtjeva za traženje osoba nestalih kao posljedica Ukrajinske krize.“

Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar tražilo je od Hrvatskoga Crvenog križa 1994. godine da zatraži od Međunarodne federacije Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca da se aktivnost Službe za kućnu njegu i pomoć u nastavi unaprijedi jer se već 14 godina uspješno odvija u gradu Zadru i široj okolini. (Slika 84)⁴⁰

Program upoznavanja s opasnošću od mina provodi se prema Zakonu o Hrvatskome Crvenom križu od 1996. na području svih županija, odnosno gradskih i općinskih društava Crvenoga križa koji se nalaze u blizini minski sumnjivih površina. Cilj je upoznavanja s opasnošću od mina spriječiti ozljede i smrtnost stanovništva, sa svrhom edukacije i širenja znanja o pravilnome i sigurnom ponašanju. Naučiti živjeti s opasnošću od mina i eksplozivnih ostataka iz rata jedan je od prioriteta u smanjivanju posljedica koje mogu nastati zbog opasnosti od mina.

86 | Hrvatski Crveni križ obilježio je 1998. godine 120. obljetnicu osnutka u Zadru. Tom je prigodom otkrivena spomen-ploča koja se odnosi na proslavu 120. obljetnice osnutka; ploča je stavljena na zgradu u kojoj se i danas odvijaju aktivnosti Gradskoga društva Crvenog križa Zadar (u današnjoj Ulici don Ive Prodana).

Hrvatski Crveni križ dobio je povelju Republike Hrvatske za promicanje humanih, društvenih i moralnih vrijednosti, osobito tijekom Domovinskoga rata u Hrvatskoj, u prigodi 120. obljetnice utemeljenja.

HRVATSKI CRVENI KRIŽ GRADSKO DRUŠTVO ZADAR

Obala kneza
Branimira 4D
57000 ZADAR

Telefoni: (057) 22-576
434-743
437-726
23-633
436-196

Telefax: (057) 437-726
Žiro račun: 35300-678-591

Broj: 181/94

Zadar, 22. studeni 1994.

Predstojnik Hrvatskog Crvenog križa
gosp. dr. Nenad Javornik
Z a g r e b

Molimo Vas da se ako je to moguće izborite kod Medjunarodne federacije Crvenog križa i Crvenog polumjeseca temeljem provođenja socijalnog programa da se u taj program unese i djelovanje Službe za kućnu njegu i pomoć u kući ovog Gradskog društva.

Posebno iz razloga što ova aktivnost zadarskog Crvenog križa u gradu Zadru i njegovoj široj okolini uspješno se odvija već punih 14 godina.

Služba broji 6 stalno zaposlenih njegovateljica koje su tijekom domovinskog rata predstavljale temelj ili kičmu u zbrinjavanju i njegovanju starih i nemoćnih prognanih osoba kojih je bilo oko 200. Taj rad se nastavio u nešto povoljnijim uvjetima tako da se sada u njegovanju i pomoći pretežno starih i nemoćnih osoba izričito prognanika nalazi oko 100 osoba. Iz razloga što momentalno ne postoji u našoj državi sustav kojim bi se mogla financirati ova toliko značajna i korisna humanitarna aktivnost, molimo Vas da učinite sve kako bi ova aktivnost našeg Gradskog društva bila financirana od strane Medjunarodne federacije CK i CP jer je ona cijela u kontekstu aktivnosti socijalnog programa kojeg Hrvatski Crveni križ i Federacija zajednički provode.

Mjesečna potreba za pokriće svih troškova Službe iznosi

Slika 84: Početak dopisa Hrvatskoga Crvenog križa, gradskoga društva Zadar upućen Nenadu Javorniku, predstojniku Hrvatskoga Crvenog križa. (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar, Dopis, br. 181/94)

120 godina u službi humanosti

+ HRVATSKI CRVENI KRIŽ
TJEDAN BORBE PROTIV TUBERKULOZE
od 14. do 21. rujna 1998.

Slika 85: **Preslik**
plakata **Tjedna**
borbe protiv
tuberkuloze iz
1998. godine.

(Znanstvena
knjižnica Zadar,
Zbirka plakata i
oglasa)

ZADAR

Slika 86: **Preslik**
promidžbenoga
materijala
u svrhu
dobrovoljnoga
darivanja krvi iz
1990-ih godina.

(Gradsko društvo
Crvenog križa
Zadar)

Darujte krv. Obratite se svom lokalnom društvu Crvenog križa. Hvala.

Slika 87: **Preslik dijela naslovnice iz Narodnoga lista.** (Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B 52, „120 godina u Zadru gaji se duh humanosti. Nova vremena, novi naraštaji, a djela uvijek ostaju,” *Narodni list*, br. 8284, 30. listopada 1998., str. 1.)

Predsjednik HCK Jadranko Crnić govori na središnjoj svečanosti u Zadru

Snimio: V. IVANOV

U ZADRU SVEČANO OBLJEŽENA 120. OBLJETNICA HRVATSKOGA CRVENOG KRIŽA

Posebna zahvalnost Ruži Pospiš-Baldani

■ U nazočnosti brojnih uglednih gostiju i uzvanika predsjednik Hrvatskoga crvenog križa Jadranko Crnić osobno je zahvalio na nesebičnom angažmanu ratnoj predsjednici Ruži Pospiš-Baldani, dr. Nenadu Javorniku i dr. Slobodanu Langu

ZADAR — Nakon što je predsjednik Gradskog vijeća Zadra prof. Davor Aras priredio u četvrtak prijam u Gradskoj vijećnici uz dogradonačelnike Josipa Cozu i Radovana Dunatova u čast 120. obljetnice obilježavanja zadarskoga Gradskog društva Crvenog križa kao najstarijeg, ujedno i Hrvatskoga crvenog križa, i tom prigodom ugostio predsjednika Hrvatskoga crvenog križa Jadranka Crnića, saborskog zastupnicu i predsjednicu saborskog Odbora za rad, zdravlstvo i socijalnu skrb Veru Stanić, predsjednika dr. Nenada Javornika, te predstavnike županijskog i gradskog Društva Crvenog križa — otkrivena je i spomen-ploča prve udruge Crvenog križa u Zadru. Uz prigodno slovo ploču su otkrili Jadranko Crnić i predsjednik Gradskog društva Crvenog križa dr. Stjepan Barbarić.

Središnja svečanost obilježavanja 120. obljetnice Hrvatskoga crvenog križa održana je potom u Hrvatskoj kazališ-

noj kući u nazočnosti brojnih uglednih gostiju i uzvanika.

U ime HCK nazočne je pozdravio njegov predsjednik Jadranko Crnić osobno zahvalivši na radu i pomoći ratnoj predsjednici HCK Ruži Pospiš-Baldani, dr. Nenadu Javorniku, predstojniku HCK, i dr. Slobodanu Langu, savjetniku Predsjednika za humanitarna pitanja.

Upravo dr. Slobodan Lang kao izaslanik Predsjednika RH, pod čijim se pokroviteljstvom i održavalo obilježavanje ove značajne obljetnice HCK, u svom je govoru prenio pozdrave i izraze zahvalnosti dr. Franje Tuđmana.

— Želio bi zahvaliti za svakoga ranjenog, zarobljenog, nestalog, za sve one kojima je život ovisio o Crvenom križu. Za svaku obitelj koja se povezala i svaki grob kada se čovjeku dalo pravo da se pred njim pokloni. Nalazimo se na kraju jednog stoljeća koje je bilo stoljeće smrti, odsutnosti vjere, a Crveni križ je imao snage pomoći svima bez obzira na vjeru i nacionalnu pripadnost,

jer je on izraz vjere, čovječnosti, domoljublja — kazao je među ostalim dr. Slobodan Lang.

Na središnjoj svečanosti u Zadru govorili su još dr. Stjepan Barbarić, predsjednik zadarskoga Gradskog društva Crvenog križa, dogradonačelnik Zadra Radovan Dunatov, župan zadarski Šime Prtenjača te Dražen Budiša u svojstvu izaslanika Hrvatskoga državnog sabora, koji je kazao kako će Sabor donijeti i Zakon o Crvenom križu, u kojem će se nastojati unaprijediti i pružati svekoliku potporu radu te humanitarne organizacije.

Na kraju svečanosti najvećim priznanjem — Poveljom RH koju dodjeljuje predsjednik RH dr. Franjo Tuđman, a koju je uručio dr. Slobodan Lang, odlikovan je Hrvatski crveni križ, a Povelju su primili Jadranko Crnić i dr. Nenad Javornik. Potom je Jadranko Crnić u ime HCK dodijelio medalju zahvalnosti dr. Franji Tuđmanu za nesebičnu pomoć i podršku HCK-u.

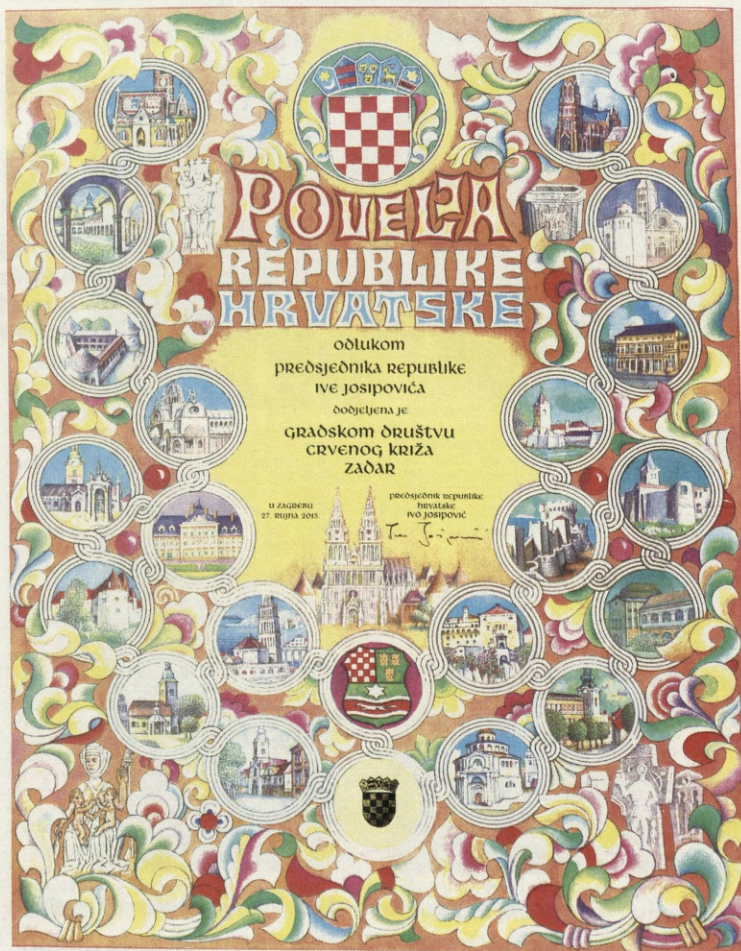
M. GUGIĆ

Slika 88:
Obilježavanje 120. obljetnice Hrvatskoga Crvenog križa.
(Znanstvena knjižnica Zadar, sign. Per B 928, Gugić, M., „Posebna zahvalnost Ruži Pospiš-Baldani,“ Slobodna Dalmacija, 30. listopada 1998., str. 2.)

Slika 89: Preslici triju fotografija proslave 120. obljetnice osnutka Hrvatskoga Crvenog križa u Zadru. (Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar)

Predsjednik Republike Hrvatske na temelju članka 98. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine«, broj 85/10 – pročišćeni tekst) i članka 2., 3. i 24. Zakona o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske (»Narodne novine«, broj 20/95, 57/06 i 141/06), a na prijedlog Državnog povjereništva za odlikovanja i priznanja, donio je Odluku o dodjeli priznanja *Povelja Republike Hrvatske* Gradskom društvu Crvenog križa Zadar 2013. godine, za iznimno i uspješno ostvarivanje humanitarnih ciljeva i zadaća na području zaštite i unapređenja zdravlja, socijalne skrbi, zdravstvenog i humanitarnog odgoja, izuzetnog doprinosa i zasluga u poštovanju međunarodnog humanitarnog prava i zaštiti ljudskih prava u Republici Hrvatskoj i u svijetu, a u prigodi 135. godišnjice osnivanja i kontinuiranog djelovanja.

Slika 90:
Preslik Povelje Republike Hrvatske darovane 2013. godine Gradskome društvu Crvenoga križa Zadar.
 (Gradsko društvo Crvenog križa Zadar)

Mimohodom "Svjetlo za humanost" 2018. godine središtem Zadra, od Narodnoga trga do Pozdrava suncu, zadarski je Crveni križ obilježio 140. godišnjicu svoga djelovanja. Tom se prigodom Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar prisjetilo svoje osnivačice Amelije Lantane rođ. Borelli. Osim mimohoda organizirane su još i druge aktivnosti ovoga Društva koje su obogatile proslavu.

Hrvatski je Sabor na temelju članka 81. Ustava Republike Hrvatske i članka 160. Poslovnika Hrvatskoga sabora, u prigodi 140. obljetnice utemeljenja i 65. obljetnice dobrovoljnoga davanja krvi u organizaciji Hrvatskoga Crvenog križa, odlučio dodijeliti Povelju Hrvatskome Crvenom križu kojom se odaje priznanje za izniman prinos u promicanju i ostvarivanju humanitarnih ciljeva i zadaća na području zaštite i unaprjeđenja zdravlja, socijalne skrbi, zdravstvenoga i humanitarnoga odgoja te u zalaganju za poštovanje međunarodnoga humanitarnoga prava i zaštitu ljudskih prava.⁴¹

Posebno želimo istaknuti rad mladih u Crvenome križu. Za mlade je dobro da su uključeni u rad Crvenoga križa jer ondje razvijaju osjećaje humanosti, tolerancije, suosjećanja i razumijevanja. Iako je podmladak Hrvatskoga Crvenog križa osnovan 1922. godine, mladi su djelovali neprekidno, osim u vrijeme Drugoga svjetskog rata i Domovinskoga rata. Danas su mladi uključeni u razne aktivnosti i programe Crvenoga križa i čine više od 70 posto ukupnoga broja volontera.

Klubovi mladih nastoje korisno organizirati vrijeme svojim članovima i educirati ih za provođenje aktivnosti Hrvatskoga Crvenog križa. Također, sudjeluju i na natjecanjima mladih Hrvatskoga Crvenog križa koja su im dodatni poticaj da budu još bolji i oplemene sebe kao i one kojima pomažu.

Europska migracijska kriza, koja je dosegla svoj vrhunac 2015. godine, tražila je od Crvenoga križa da aktivno sudjeluje u pomoći migrantima na što se Crveni križ spremno odazvao. Od 2020. do danas Crveni je križ aktivno sudjelovao u pomoći ljudima koje je zadesila pandemija Covid-19 bolesti i potresi, koji su zaredali prvo u Zagrebu i okolici, a nakon toga

U Zadru je održan svečani večernji mimohod «Svjetlo za humanost».

Volonteri i djelatnici Crvenog križa

Na godišnjicu razliti 3.000 osoba u petroli u skladnosti Crvenog križa pružaju pomoć.

Zadar je kolijevka Hrvatskog Crvenog križa

Gradsko društvo Crvenog križa Zadar započelo je obilježavanje Tjedna Crvenog križa ovoga utorka, na Međunarodni dan Crvenog križa, primanjem kod zadarskog gradonačelnika Branka Đukića, a nastavljeno je svečanim večernjim mimohodom «Svjetlo za humanost» od Narodnog trga preko Kalalarge do Pozdrava Suncu, kaže ravnatelj Galac

Hana RADULIĆ
Sveučilište Juri SITNIČA

ZADAR – Proslava Crvenog križa u Hrvatskoj počela se 12. listopada 1878. godine kada zadarska «Osnovna društvena zajednica» daljinske od Gopovca na potporu carinjen i bolnišni vojniciima prva dolazi suglasnost tadašnjih vlasti za svoje humanitarno djelovanje. Nakon Zadra, prve dobrotvorne udruge je kojih

se razno. Hrvatski Crveni križ osnovan je u Zagrebu 1. Dubrovniku, te ova tri grada čine bazu iz koje se dalje na području Hrvatske razvijala ova humanitarna organizacija.

Ove se godine tako obilježava jubilej 140. obljetnice Hrvatskog Crvenog križa, a što sve planira zadarsko Gradsko društvo Crvenog križa poudariti, ovi veliki godišnjice, kao i Tjedna Crvenog križa, koji su u cijeloj Hrvatskoj obilježavaju od 11. do 15. svibnja, upadno samo

razmatraju Gradsko društvo Crvenog križa Zadar Bora Galica.

Draženo natjecanje, pokazna vježba

Gradsko društvo Crvenog križa Zadar započelo je obilježavanje Tjedna Crvenog križa ovoga utorka, na Međunarodni dan Crvenog križa, primanjem kod zadarskog gradonačelnika Branka Đukića, a nastavljeno je svečanim večernjim mimohodom, kaže ravnatelj Galac, te navodi kako su

u mimohodu pod nazivom «Svjetlo za humanost», koji je prošao od Narodnog trga preko Kalalarge do Pozdrava Suncu sudjelovali volonteri i djelatnici Crvenog križa, kao i članovi Društva mladih Crvenog križa, ali i ostali građani koji su se pridružili ovog manifestacija kojim se željela skrenuti pozornost na veliku obitelji i potaknuti Tjedna Crvenog križa, te na brojne aktivnosti koje obilježavaju humanitarnu organizaciju u svjetlu Osnovnog Tjedna Hrvatskog Crvenog križa.

Bora Galac, ravnatelj Gradskog društva Crvenog križa Zadar

maže ljudima u nevolji i pomoći, te pružiti načela humanosti na raznim područjima, a svečanim mimohodom u njegovu zidu je darivanje krvi. Upravo dobrotvorno darivanje krvi kao najvažniji segment rada Crvenog križa, ove godine sredi također veliku 65. obljetnicu, sjećanje na dan kada je 1952. godine u službi Zadarski organizacija prve skicirani darivanja krvi u organizaciji Crvenog križa.

Solidarnost, samostalnost, humanost i besplatnost

Gradsko društvo Crvenog križa Zadar akcije darivanja krvi organizira u suradnji s voditeljima aktivnosti i Odborima za transfuziju Općine i bolnice Zadar i na području razni osveti oko 4.500 osoba. Uključna brojna prikupljena krvi podijele na Odborima za transfuziju je oko 1.500 dana, i-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044-1045-1046-1047-1048-1049-1050-1051-1052-1053-1054-1055-1056-1057-1058-1059-1060-1061-1062-1063-1064-1065-1066-1067-1068-1069-1070-1071-1072-1073-1074-1075-1076-1077-1078-1079-1080-1081-1082-1083-1084-1085-1086-1087-1088-1089-1090-1091-1092-1093-1094-1095-1096-1097-1098-1099-1100-1101-1102-1103-1104-1105-1106-1107-1108-1109-1110-1111-1112-1113-1114-1115-1116-1117-1118-1119-1120-1121-1122-1123-1124-1125-1126-1127-1128-1129-1130-1131-1132-1133-1134-1135-1136-1137-1138-1139-1140-1141-1142-1143-1144-1145-1146-1147-1148-1149-1150-1151-1152-1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163-1164-1165-1166-1167-1168-1169-1170-1171-1172-1173-1174-1175-1176-1177-1178-1179-1180-1181-1182-1183-1184-1185-1186-1187-1188-1189-1190-1191-1192-1193-1194-1195-1196-1197-1198-1199-1200-1201-1202-1203-1204-1205-1206-1207-1208-1209-1210-1211-1212-1213-1214-1215-1216-1217-1218-1219-1220-1221-1222-1223-1224-1225-1226-1227-1228-1229-1230-1231-1232-1233-1234-1235-1236-1237-1238-1239-1240-1241-1242-1243-1244-1245-1246-1247-1248-1249-1250-1251-1252-1253-1254-1255-1256-1257-1258-1259-1260-1261-1262-1263-1264-1265-1266-1267-1268-1269-1270-1271-1272-1273-1274-1275-1276-1277-1278-1279-1280-1281-1282-1283-1284-1285-1286-1287-1288-1289-1290-1291-1292-1293-1294-1295-1296-1297-1298-1299-1300-1301-1302-1303-1304-1305-1306-1307-1308-1309-1310-1311-1312-1313-1314-1315-1316-1317-1318-1319-1320-1321-1322-1323-1324-1325-1326-1327-1328-1329-1330-1331-1332-1333-1334-1335-1336-1337-1338-1339-1340-1341-1342-1343-1344-1345-1346-1347-1348-1349-1350-1351-1352-1353-1354-1355-1356-1357-1358-1359-1360-1361-1362-1363-1364-1365-1366-1367-1368-1369-1370-1371-1372-1373-1374-1375-1376-1377-1378-1379-1380-1381-1382-1383-1384-1385-1386-1387-1388-1389-1390-1391-1392-1393-1394-1395-1396-1397-1398-1399-1400-1401-1402-1403-1404-1405-1406-1407-1408-1409-1410-1411-1412-1413-1414-1415-1416-1417-1418-1419-1420-1421-1422-1423-1424-1425-1426-1427-1428-1429-1430-1431-1432-1433-1434-1435-1436-1437-1438-1439-1440-1441-1442-1443-1444-1445-1446-1447-1448-1449-1450-1451-1452-1453-1454-1455-1456-1457-1458-1459-1460-1461-1462-1463-1464-1465-1466-1467-1468-1469-1470-1471-1472-1473-1474-1475-1476-1477-1478-1479-1480-1481-1482-1483-1484-1485-1486-1487-1488-1489-1490-1491-1492-1493-1494-1495-1496-1497-1498-1499-1500-1501-1502-1503-1504-1505-1506-1507-1508-1509-1510-1511-1512-1513-1514-1515-1516-1517-1518-1519-1520-1521-1522-1523-1524-1525-1526-1527-1528-1529-1530-1531-1532-1533-1534-1535-1536-1537-1538-1539-1540-1541-1542-1543-1544-1545-1546-1547-1548-1549-1550-1551-1552-1553-1554-1555-1556-1557-1558-1559-1560-1561-1562-1563-1564-1565-1566-1567-1568-1569-1570-1571-1572-1573-1574-1575-1576-1577-1578-1579-1580-1581-1582-1583-1584-1585-1586-1587-1588-1589-1590-1591-1592-1593-1594-1595-1596-1597-1598-1599-1600-1601-1602-1603-1604-1605-1606-1607-1608-1609-1610-1611-1612-1613-1614-1615-1616-1617-1618-1619-1620-1621-1622-1623-1624-1625-1626-1627-1628-1629-1630-1631-1632-1633-1634-1635-1636-1637-1638-1639-1640-1641-1642-1643-1644-1645-1646-1647-1648-1649-1650-1651-1652-1653-1654-1655-1656-1657-1658-1659-1660-1661-1662-1663-1664-1665-1666-1667-1668-1669-1670-1671-1672-1673-1674-1675-1676-1677-1678-1679-1680-1681-1682-1683-1684-1685-1686-1687-1688-1689-1690-1691-1692-1693-1694-1695-1696-1697-1698-1699-1700-1701-1702-1703-1704-1705-1706-1707-1708-1709-1710-1711-1712-1713-1714-1715-1716-1717-1718-1719-1720-1721-1722-1723-1724-1725-1726-1727-1728-1729-1730-1731-1732-1733-1734-1735-1736-1737-1738-1739-1740-1741-1742-1743-1744-1745-1746-1747-1748-1749-1750-1751-1752-1753-1754-1755-1756-1757-1758-1759-1760-1761-1762-1763-1764-1765-1766-1767-1768-1769-1770-1771-1772-1773-1774-1775-1776-1777-1778-1779-1780-1781-1782-1783-1784-1785-1786-1787-1788-1789-1790-1791-1792-1793-1794-1795-1796-1797-1798-1799-1800-1801-1802-1803-1804-1805-1806-1807-1808-1809-1810-1811-1812-1813-1814-1815-1816-1817-1818-1819-1820-1821-1822-1823-1824-1825-1826-1827-1828-1829-1830-1831-1832-1833-1834-1835-1836-1837-1838-1839-1840-1841-1842-1843-1844-1845-1846-1847-1848-1849-1850-1851-1852-1853-1854-1855-1856-1857-1858-1859-1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920-1921-1922-1923-1924-1925-1926-1927-1928-1929-1930-1931-1932-1933-1934-1935-1936-1937-1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-23

osnovnih namirnica te higijenskih potrepština.

U koordinaciji s Gradom Zadrom, Društvo Crvenoga križa Zadarske županije aktiviralo je mobilni broj za pružanje psihosocijalne potpore osobama u samoizolaciji. Na isti broj Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar pruža usluge dostave namirnica i lijekova na području grada Zadra, a preostali dio Zadarske županije pokrivaju lokalna društva Crvenoga križa Biograd, Benkovac, Obrovac, Gračac i Pag.

U sklopu svoga redovnog rada Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar otvorilo je u rujnu 2021. novu aktivnost – besplatno psihološko savjetovanje. Obiteljsko savjetovalište Crvenoga križa besplatno je psihološko savjetovalište namijenjeno osobama koje se u različitim fazama svoga života susreću s nekim problemom. U Obiteljskome savjetovalištu Crvenoga križa odvija se i program NEP (Needle exchange program) s obzirom na to da Zadar sa svojom okolicom zauzima sam vrh na ljestvici gradova koji u odnosu na broj stanovnika imaju velik broj intravenoznih ovisnika. Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar provodi već dvadeset godina za redom u kontinuitetu ovaj program. Cilj je programa spriječiti ili barem smanjiti mogućnost širenja hepatitisa B i C i AIDS-a. Program se pokazao uspješnim jer je broj korisnika i broj posjeta te količina preuzetoga pribora u porastu u odnosu na prve dvije godine provođenja ovoga programa.

95

U ožujku 2022. godine predstavnici Društva Crvenoga križa Zadarske županije i Gradskoga društva Crvenog križa Zadar uručili su Odjelu za transfuzijsku medicinu Opće bolnice Zadar hvalevrijednu donaciju – šest transportnih kovčega za hlađenje i transport pune krvi, kao i kolica za prijevoz tih hladnjaka. Riječ je o hladnjacima koji održavaju standardnu temperaturu te im ne smetaju vanjski uvjeti – niti toplina, niti hladnoća, što olakšava rad u daljnjoj obradi.

Prema posljednjim podacima Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar broji 10 djelatnika, 96 volontera i 562 člana. U zadnjih pet godina broj aktivnih dobrovoljnih darivatelja krvi iznosi 6600. Upravo 2023. godine Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar slavi 145. godina svoga djelovanja kao i Hrvatski Crveni križ. Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar još jednom se pokazalo kao domaćin nacionalne proslave 145. godišnjice Hrvatskoga Crvenog križa nakon 1998. kad se obilježavala 120. obljetnica

postojanja ove humanitarne udruge.

Tijekom svih ovih godina razvidno je kako djelatnost Crvenoga križa ne prestaje i zapravo je još osnaženija podrškom svojih donatora, članova, volontera koji neumorno sudjeluju i prate djelovanje ove međunarodne organizacije na nacionalnoj i lokalnoj razini djelovanjem Hrvatskoga Crvenog križa i Gradskoga društva Crvenoga križa Zadar.

EXHIBITION HALLS/
IZLOŽBENE DVORANE
RECTOR'S PALACE/
KNEŽEVA PALAČA

25/10 - 8/11

BAŠTINA
HUMANOSTI
U ZADRU:

145 GODINA HRVATSKOG CRVENOG KRIŽA

IZLOŽBA

EXHIBITION

STATI
dell'associazione
politica

USTAN

domoljubne zadruge dalmatinske
potporu raznim i bol

ORGANIZATOR

NNZ

SPONSOR

Sažetak

BAŠTINA HUMANOSTI U ZADRU: 145. GODINA HRVATSKOGA CRVENOG KRIŽA

„Ako osjećaš bol, živ si. Ako osjećaš bol drugih, ljudsko si biće.“ L. N. Tolstoj

Povodom 145. godišnjice osnutka Hrvatskoga Crvenog križa, 70 godina od kada Hrvatski Crveni križ sa svojim društvima Crvenoga križa promovira, organizira i provodi akcije prikupljanja potrebnih doza krvi, 30 godina od priznanja Hrvatskoga Crvenog križa kao samostalnoga nacionalnog društva u sklopu Međunarodnog pokreta Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca, 159. obljetnice potpisivanja Ženevske konvencije i 195. obljetnice rođenja Henryja Dunanta, te u sklopu manifestacije Dani europske baštine 2023., Znanstvena knjižnica Zadar, uz izložbu *Baština humanosti u Zadru: 145 godina Hrvatskog Crvenog križa*, priređuje i ovaj katalog.

Ovaj katalog izložbe dio je programa obilježavanja Dana europske baštine 2023. godine (pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija RH), a ovogodišnja je tema živa baština. Humanost, odnosno ljudskost ili čovječnost, nalazi se u svima nama i utkana je kao živa baština u vrijednostima, uvjerenjima i načinima življenja koje nasljeđujemo od prošlih naraštaja, a kojima se koristimo za razumijevanje sadašnjosti te donošenje odluka za budućnost. Znanstvena knjižnica Zadar u svome bogatom fondu čuva prvi statut navedene udruge uz mnoštvo drugih knjiga, periodike, razglednica, fotografija, plakata, a u trezoru Znanstvene knjižnice Zadar u Zbirci rukopisa čuvaju se spisi iz ostavštine Amelije Lantane. Narodni muzej Zadar upotpunio je izložbu iz svoga bogatog fundusa umjetninama, namještajem i fotografijama, a dio građe posuđen je iz arhive od strane Hrvatskoga Crvenog križa i Gradskoga društva Crvenog križa Zadar.

U Zadru je 1878. godine osnovana prva dobrovoljna udruga u Hrvatskoj koja je svoje djelovanje provodila u skladu s humanim načelima i odlukama prihvaćenima na međunarodnoj konferenciji održanoj 1863. godine u Ženevi na kojoj je osnovan i Međunarodni odbor za pomoć ranjenim vojnicima (od 1876. godine nosi naziv Međunarodni odbor Crvenoga križa). Te davne 1878. godine 22. listopada zadarska „Ustanova domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i

bolesnim vojnicima“ prva je dobila suglasnost i odobrenje tadašnjega Namjesništva Carevine u Zadru, tada glavnome gradu pokrajine Dalmacije u velikoj Austro-Ugarskoj Monarhiji za Statut društva kojim je regulirano humanitarno djelovanje. Hrvatski Crveni križ najveća je humanitarna organizacija u Republici Hrvatskoj te 22. listopada 2023. godine obilježava 145. obljetnicu upravo na dan kad je u Zadru osnovana „Ustanova domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima“.

Povod je ovo i podsjetnik, ali i prijedlog, da u današnje doba povezujemo prošlost sa sadašnjosti i da se prisjetimo Zadrance Amelije (Ljubice) Lantane rođene Borelli koja je bila osnivačica i potpredsjednica „Ustanove domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima“ koja je skrblila i o ranjenicima, udovicama i ratnoj siročadi kad je 1875. godine izbio hećegovački ustanak. Za svoj je humanitarni rad 1905. godine dobila odlikovanje tadašnjega cara Franje Josipa I., odnosno Elizabetin orden 2. reda.

98 | Udruga je brinula o školovanju bolničarki i bolničara koji bi bili spremni skrbiti za ranjene i bolesne u slučaju rata. Bili su veoma aktivni tijekom Prvoga svjetskog rata. Društvo Crvenoga križa postojalo je sve do 1918. kada je došlo do sloma Austro-Ugarske Monarhije. Nakon Prvoga svjetskog rata organizacija Crvenoga križa u Zadru prestaje djelovati kao dio organizacije Crvenoga križa Carevine Austrije.

Nakon Drugoga svjetskog rata u Zadru se obnavlja rad organizacije Crvenoga križa osnivanjem prvoga Kotarskog odbora 1946. te prvoga Općinskog odbora Crvenoga križa u Zadru 1947. godine pod okriljem republičkoga društva Crvenoga križa unutar Crvenoga križa Jugoslavije. Općinski odbor Crvenoga križa u Zadru 1966. započinje s osnivanjem jedne od najznačajnijih aktivnosti, dobrovoljnim darivanjem krvi. Hrvatski Crveni križ proslavio je u Zadru 1978. godine 100. obljetnicu osnutka prvoga društva Crvenoga križa u Hrvatskoj. U Zadru 1981. godine počinje djelovati Služba za njegu i pomoć u kući u cilju zdravstvene i socijalne zaštite starih i nemoćnih osoba.

Uloga Hrvatskoga Crvenog križa u Domovinskom ratu (1991. –1995.) bila je nemjerljiva. Oko 600.000 korisnika primalo je humanitarnu pomoć Hrvatskoga Crvenog križa. Najveća pomoć podijeljena je 1992. godine kada ju je primilo više od 750.000 korisnika. Za vrijeme rata i nakon njega sve do danas aktivno djeluje Nacionalni ured Službe traženja Hrvatskoga Crvenog križa (za traženje osoba nestalih tijekom

Domovinskoga rata). Zahvaljujući suradnji s talijanskim Crvenim križem, Zadar u to vrijeme ima pomoć i potporu za prognane i izbjegle osobe.

Hrvatski Crveni križ obilježio je 1998. godine 120. obljetnicu osnutka u Zadru. Tom je prigodom otkrivena spomen-ploča koja je postavljena na zgradu u kojoj je smješteno Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar.

Europska migracijska kriza, koja je svoj vrhunac dosegla 2015. godine, tražila je od Crvenoga križa da aktivno sudjeluje u pomoći migrantima na što se Crveni križ spremno odazvao. Mimohodom „Svjetlo za humanost“ 2018. godine središtem Zadra, od Narodnoga trga do Pozdrava suncu, zadarski je Crveni križ obilježio 140. godišnjicu svoga djelovanja. Od 2020. do danas Crveni je križ aktivno sudjelovao u pomoći ljudima koje je zadesila pandemija Covid-19 bolesti i potresi koji su zaredali prvo u Zagrebu i okolici, a nakon toga i u Petrinji gdje je zadarski Crveni križ krenuo u pomoć unesrećenome stanovništvu.

Tijekom svih ovih godina pokazuje se kako djelatnost Crvenoga križa ne prestaje i zapravo je sve osnaženija podrškom svojih donatora, članova, volontera koji neumorno sudjeluju i prate djelovanje ove međunarodne organizacije na nacionalnoj i lokalnoj razini kroz djelovanje Hrvatskoga Crvenog križa i Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar.

Nadamo se da ova izložba i katalog, kao dio nacionalnoga programa svečanoga obilježavanja 145. godišnjice Hrvatskoga Crvenog križa koji je pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora, može biti dobar način prenošenja budućim naraštajima u svijetu koji se brzo mijenja, što sve jedna humana gesta može pokrenuti, a to je osnivanje Ustanove domoljubne zadruge dalmatinske od Gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima u Zadru, prve preteče Crvenoga križa osnovanoga u Republici Hrvatskoj.

Summary

HUMANITARIAN HERITAGE IN ZADAR: 145 YEARS OF THE CROATIAN RED CROSS

"If you feel pain, you're alive. If you feel other people's pain, you're a human being." - Leo Tolstoy

On the occasion of 145th anniversary of the foundation of the Croatian Red Cross, 70th anniversary of the voluntary blood donation promoted and organized by the Red Cross branches and 30th anniversary of the recognition of the Croatian Red Cross as the independent National Society of the International Red Cross and Red Crescent Movement, 159th anniversary of signing of the First Geneva Convention and 195th anniversary of the birth of Henry Dunant, and within the European Heritage Days 2023, the Research Library of Zadar along with the exhibition titled *"Humanitarian Heritage in Zadar: 145 years of the Croatian Red Cross"* prepared this catalogue.

100 | This exhibition catalogue is a part of the programme of celebrating European Heritage Days 2023 (the programme is coordinated by the Ministry of Culture and Media), and this year's theme is "living heritage". Humanity is a part of all of us and it is interwoven as a living heritage in our values, beliefs and lifestyles that we have inherited from former generations, and that we apply to understand the presence and decision-making for future. In its rich library collection, Research Library of Zadar has the first Statutes of the Red Cross stored along with many other books, periodicals, postcards, photographs, and posters; while the Collection of Manuscripts stored in the vault of the Research Library of Zadar contains documents belonging to the legacy of Amelia Lantana. The National Museum Zadar contributed to the exhibition with the exhibits from its rich collection of artwork, furniture and photographs, while some exhibits have been borrowed from the archives of the Croatian Red Cross and the City Red Cross branch of Zadar.

First relief society in Croatia that implemented its activities in line with the humanitarian principles and decisions adopted at the international conference held in Geneva in 1863, where the International Committee for Relief to the Wounded had been founded (in 1876 it changed the name to International Committee of the Red Cross), was founded

in Zadar. On 22 October 1878 the "Women's Patriotic Dalmatian Association for Relief to Wounded and Sick Soldiers" from Zadar was the first association whose Statute, defining their humanitarian activities, was approved by the authorities – the Imperial governance in Zadar, which was at that time the capital of the Region of Dalmatia in the large Austro-Hungarian Monarchy. Croatian Red Cross is the biggest humanitarian organization in the Republic of Croatia that is celebrating its 145th anniversary on 22 October 2023, exactly on the day when the "Women's Patriotic Dalmatian Association for Relief to Wounded and Sick Soldiers" was founded in Zadar.

This is a good occasion to remind as well as to propose to connect the past with the presence and remember a Zadar citizen Amelia (Ljubica) Lantana born Borelli who was the founder and the vice president of the "Women's Patriotic Dalmatian Association for Relief to Wounded and Sick Soldiers" that was providing care to the wounded, widows, and war orphans of Herzegovina uprising in 1875. In 1905 she received recognition of the Imperial Austrian Order of Elizabeth, II Degree for her humanitarian work that was awarded to her by emperor Franz Joseph I.

The Association took care of educating of female and male nurses who were prepared to take care of the wounded and sick in situations of war. The Association has been very active during the World War I and existed until the dissolution of the Austro-Hungarian Monarchy in 1918. After the World War I, Red Cross in Zadar stopped working as the part of the Red Cross of the Empire of Austria.

After the World War II, the Red Cross in Zadar resumed its activities within the National Committee of the Red Cross of Croatia that was a part of the Red Cross of Yugoslavia; in 1946 the first District Committee was founded, while in 1947 first Municipal Committee of the Red Cross was founded in Zadar. In 1966 the Municipal Committee introduced one of the most important activities, voluntary blood donation. In 1978 Croatian Red Cross celebrated in Zadar the 100th anniversary of the foundation of the first Red Cross Society in Croatia. In 1981, Department for Home Care and Assistance was established in Zadar with the aim of health and social protection of the elderly and dependent persons.

The immense role of the Croatian Red Cross in Homeland War (from 1991 to 1995) was immeasurable. Around 600 thousand beneficiaries received humanitarian relief provided by the Croatian Red Cross. In 1992 more than 750 thousand beneficiaries received humanitarian aid.

During and after the war, the National Office of the Tracing Service of the Croatian Red Cross has been actively working (on cases of persons who went missing during the Homeland War). During that time, thanks to the cooperation with the Italian Red Cross, Zadar had support with providing help to the displaced persons and refugees.

In 1998, Croatian Red Cross marked its 120th anniversary in Zadar. On that occasion, commemorative plaque was placed on the building of the City Red Cross branch of Zadar.

European migration crisis that peaked in 2015 demanded active involvement of the Red Cross in helping the migrants and the Red Cross responded readily. In 2018 Red Cross in Zadar marked its 140th anniversary with the torchlight march titled "Light for Humanity" through the centre of Zadar, from Narodni trg to the Greeting to the Sun monument. From 2020 until today, Red Cross has been actively participating in providing assistance to the people who have been affected by COVID-19 pandemic as well as those affected by earthquakes in Zagreb and Petrinja, and the Red Cross in Zadar actively contributed to helping the affected population.

102 | During all these years, it has been reconfirmed that the services provided by the Red Cross never end and they have been additionally strengthened with the support of donors, members, and volunteers who work tirelessly to support and contribute to the work of this international organization on the national and local level by engaging in the activities of the Croatian Red Cross and the City Red Cross branch of Zadar.

We hope that this exhibition and the catalogue, that are a part of the national programme of the celebration of the 145th anniversary of the Croatian Red Cross taking place under the patronage of the Croatian Parliament, may be a good manner of conveying to the future generations in today's fast changing world what can be initiated by the power of a human gesture, such as was the establishment of the "Women's Patriotic Dalmatian Association for Relief to Wounded and Sick Soldiers", the first predecessor of the Red Cross in Croatia

Riassunto

PATRIMONIO DELL'UMANITÀ A ZARA: 145 ANNI DELLA CROCE ROSSA CROATA

„Se senti dolore, sei vivo. Se senti il dolore altrui, sei un essere umano.“

L. N. Tolstoj

La Biblioteca scientifica di Zara organizza questo catalogo in occasione del 145° anniversario della fondazione della Croce Rossa Croata, in occasione dei 70 anni dalla promozione, organizzazione e realizzazione delle campagne della Croce Rossa Croata in collaborazione con le altre associazioni Croce Rossa per la raccolta delle dosi di sangue necessarie, in occasione del trentesimo anniversario del riconoscimento della Croce Rossa Croata come associazione nazionale indipendente nell'ambito del Movimento Internazionale della Croce Rossa e della Mezzaluna Rossa, in occasione del 159° anniversario della firma della Convenzione di Ginevra e del 195° anniversario della nascita di Henry Dunant, nonché nell'ambito della manifestazione delle Giornate Europee del Patrimonio 2023 che è parte integrante della mostra Il patrimonio dell'umanità a Zara: 145 anni della Croce Rossa Croata.

Questo catalogo della mostra è parte del programma della Giornata europea del patrimonio 2023 (sponsorizzato dal Ministero della Cultura e dai media della Repubblica di Croazia) e l'argomento di quest'anno è il patrimonio vivente. L'umanità che è presente in tutti noi è intessuta come patrimonio vivente nei nostri valori, nelle credenze e nei modi di vivere che ereditiamo dalle generazioni passate e che usiamo per comprendere il presente e prendere decisioni per il futuro. La Biblioteca scientifica di Zara conserva nella sua abbondante collezione il primo statuto della suddetta associazione insieme a molti altri libri, periodici, cartoline, fotografie e manifesti. Nel deposito della Biblioteca scientifica di Zara e nella Collezione dei manoscritti sono conservati gli scritti del lascito di Amelia Lantana. Il Museo nazionale di Zara ha completato la mostra con opere d'arte, mobili e fotografie della sua vasta collezione, mentre parte del materiale è stato preso in prestito dall'archivio della Croce Rossa Croata e dall'associazione della Croce Rossa del comune di Zara.

Nel 1878 a Zara fu fondata la prima associazione di volontariato in Croazia, che svolgeva la sua attività secondo i principi umani e le decisioni accettate nella conferenza internazionale tenutasi a Ginevra nel 1863, ove fu fondato il Comitato internazionale per l'aiuto ai soldati feriti (dal 1876 verrà indicato con il nome di Comitato Internazionale della Croce Rossa). Già nel 1878, il 22 ottobre, l'"Associazione patriottica dei dalmati di Nostra Signora per il sostegno dei soldati feriti e malati" a Zara fu la prima a ricevere il consenso e l'approvazione dell'allora Governatorato dell'Imperatrice a Zara, all'epoca capitale della provincia di Dalmazia nella grande Monarchia Austro-Ungarica, per lo Statuto della Società che regola l'azione umanitaria. La Croce Rossa Croata è la più grande organizzazione umanitaria della Repubblica di Croazia e il 22 ottobre 2023 festeggia il suo 145° anniversario, lo stesso giorno della fondazione a Zara dell'Associazione patriottica dei dalmati di Nostra Signora per il sostegno dei soldati feriti e malati".

104

Questo ricordo in forma di proposta è un collegamento tra il passato e il presente per ricordare Zadranka Amelia (Ljubica) Borelli in Lantana, fondatrice e vicepresidente dell'Associazione patriottica dei dalmati di Nostra Signora per il sostegno dei soldati feriti e malati che si prese cura dei feriti, delle vedove e degli orfani di guerra al momento dello scoppio della rivolta dell'Erzegovina nel 1875. Nel 1905, per il grande contributo umanitario, fu insignita come dama di seconda classe nell'ordine imperiale austriaco di Elisabetta e fu decorata proprio dall'imperatore Francesco Giuseppe I.

L'associazione si occupava della formazione di infermieri pronti a prendersi cura dei feriti e dei malati in caso di guerra, molto attivi durante la Prima Guerra Mondiale. L'Associazione della Croce Rossa resitì fino al 1918, anno del crollo della monarchia austro-ungarica. Dopo la prima guerra mondiale l'Associazione Croce Rossa a Zara cessa di operare come parte dell'organizzazione della Croce Rossa dell'Impero austriaco.

Dopo la seconda guerra mondiale, il lavoro dell'organizzazione della Croce Rossa a Zara fu rinnovato con la creazione del primo Comitato distrettuale nel 1946 e del primo Comitato Comunale della Croce Rossa a Zara nel 1947 sponsorizzato dall'Associazione repubblicana della Croce Rossa all'interno della Croce Rossa della Jugoslavia. Nel 1966 il Comitato municipale della Croce Rossa a Zara iniziò ad istituire una delle attività più importanti, la donazione volontaria del sangue.

La Croce Rossa Croata ha celebrato a Zara nel 1978 il centenario della fondazione della prima società della Croce Rossa in Croazia. Nel 1981 a Zara iniziava ad operare il Servizio per la cura e l'aiuto a domicilio con l'obiettivo della protezione sanitaria e sociale degli anziani e degli infermi.

Il ruolo della Croce Rossa Croata nella Guerra di indipendenza (1991-1995) è stato di cruciale importanza. Più o meno 600.000 beneficiari hanno ricevuto aiuti umanitari dalla Croce Rossa Croata. L'aiuto più consistente è stato distribuito nel 1992 a più di 750.000 beneficiari. Durante e dopo la guerra e fino ad oggi ricordiamo l'attività dell'Ufficio nazionale del Servizio di ricerca della Croce Rossa Croata (per la ricerca delle persone scomparse durante la Guerra di indipendenza). Zara a quel tempo riceveva aiuto e sostegno agli esuli e ai rifugiati grazie alla collaborazione con la Croce Rossa Italiana.

Nel 1998 la Croce Rossa Croata ha festeggiato il 120° anniversario della sua fondazione a Zara. In quell'occasione è stata scoperta la targa commemorativa che è stata collocata sull'edificio dove oggi ha sede la Società cittadina della Croce Rossa di Zara.

Nel 2015, con il picco della crisi migratoria europea, la Croce Rossa ha acconsentito di partecipare attivamente per aiutare i migranti. Con la parata "Luce per l'umanità" del 2018 nel centro di Zara, dalla Piazza del Popolo al Saluto al Sole, la Croce Rossa zaratina ha celebrato il 140° anniversario della sua attività. Dal 2020 ad oggi, la Croce Rossa ha partecipato attivamente aiutando persone colpite dalla pandemia di Covid-19 e dai terremoti avvenuti prima a Zagabria e dintorni, e poi a Petrinja, dove la Croce Rossa zaratina si è recata per aiutare le persone più colpite.

In tutti questi anni l'attività della Croce Rossa non si è fermata mai ed è sempre più rafforzata dal sostegno dei suoi donatori, membri, volontari che instancabilmente partecipano e monitorano le attività di questa organizzazione internazionale non solo a livello nazionale e internazionale, ma anche a livello locale attraverso le attività della Croce Rossa Croata e della Croce Rossa del comune di Zara.

Ci auguriamo che questa mostra e questo catalogo, nell'ambito del programma nazionale per celebrare il 145° anniversario della Croce Rossa Croata sponsorizzato dal Parlamento croato, possano essere il metodo adatto per trasmettere alle generazioni future in mondo più rapido cambiamento quanto sia umano. Questo gesto può mettere

in moto: è la fondazione dell'Associazione Patriottica dei Dalmati di Nostra Signora per il sostegno dei soldati feriti e malati a Zara, la prima antesignana della Croce Rossa nella Repubblica di Croazia.

Nella speranza che questa mostra e questo catalogo, nell'ambito del programma nazionale per celebrare il 145° anniversario della Croce Rossa Croata sponsorizzato dal Parlamento croato, possano essere il metodo ideale per trasmettere alle generazioni future in questo mondo in rapida trasformazione quanto sia umano ciò che un semplice gesto di aiuto può far scaturire, come ad esempio la fondazione dell'Associazione patriottica dei dalmati di Nostra Signora per il sostegno dei soldati feriti e malati a Zara, la prima antesignana della Croce Rossa nella Repubblica di Croazia.

POPIS IZVORA I LITERATURE

IZVORI

Znanstvena knjižnica Zadar

- Zbirka razglednica
- Zbirka rukopisa
- Zbirka plakata i oglasa
- Fototeka
- Arhivska dokumentacija Narodne biblioteke Zadar za 1945. godinu.

Narodni muzej Zadar

- Odjel Muzej grada Zadra NMZ / MGZ - Zbirka Borelli
- Odjel Galerija umjetnina NMZ / GU - Zbirka starog slikarstva
- Odjel Galerija umjetnina NMZ / GU - Zbirka negativa Ante Brkana

Gradsko društvo Crvenoga križa Zadar

Hrvatski Crveni križ

Österreichische Nationalbibliothek

107

Opća bolnica Zadar

SERIJSKE PUBLIKACIJE:

Glas Zadra

Il littorio Dalmatico

Katolička Dalmacija

Narodne novine

Narodni list

Naš rad

San Marco!

Slobodna Dalmacija

Smotra dalmatinska

Zadarski list

MREŽNI IZVORI

Narodne novine

Hrvatski Crveni križ

OBJAVLJENI IZVORI

Burato T., *Albo della ducale citta di Zara*, Zara: Tipografia Vitaliani & Janković succ. Battara, 1875.

Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Patriotischer Frauen-Hilfsverein fuer das Koenigreich Dalmatien: gegruendet in Zara am 22 Oktober 1878.: Rechenschaftsbericht fuer das Jahr 1887.*, Zara : Prem. Buch- und Steindruckerei Vitaliani, 1888.

Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Frauen-Hilfsverein vom Rothen Kreuze fuer Dalmatien: gegruendet in Zara am 22 October 1878.: Rechenschaftsbericht fuer das Jahr 1901.*, Zara: Praemirte Buchdruckerei Vitaliani, 1902.

108

Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Osobito izvješće Domoljubne gospojinske pripomoćne zadruga dalmatinske (Crvenog krsta)* = Relazione speciale dell'Associazione patriottica dalmata di signore per soccorsi (Croce rossa), Zara: Premiata Tip. Vitaliani & Janković, 1884.

Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Statuto dell'Associazione patriottica dalmata delle Signore per soccorso a militi feriti ed ammalati.* = Ustanova domoljubne zadruga dalmatinske od Gospodja, na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima, Zara: Tipografia Vitaliani & Janković, 1878.

Domoljubna zadruga dalmatinska od gospodja na potporu ranjenim i bolesnim vojnicima (Zadar), *Ustanova Pokrajinske Pripomoćne Zadruga Crvenoga Krsta za Dalmaciju*, U Zadru: Tiskarnica S. Artale, 1894.

Istruzione Pel salvamento degli affogati, annegati, dei ghiacciati, degl'impiccati, e strozzati, avvelenati, dei colpiti dal fulmine, e neonati apparentemente morti. = *Nauk Za sahranu zadavljenih, utopljenih, sledenih, obiscenih, odussenih, otrovanih, udriveni od groma, i prem rodjeni koi davaju priliku da jessu mertvi*, Zadar: Dai Torchj di Antonio

Luigi Battara Stampatore Governiale, 1816.

Istruzione per le persone che non professano l'arte medica, contenente gli aiuti da darsi in casi di morte apparente e d'improvviso pericolo di vita : diramata col decreto luogotenenziale del 5 maggio 1858 n. 6674-867 = Naputak za osobe koje nisu liekari, koi saderži pomoć koja se dati ima u slučajevima prividne smerti i u nagloj pogibeli života : razposlan sa namiestničkim razpisom od 5 Svibnja 1858 Br. 6614-867, Zara: Tipografia del Governo, 1858.

Nauk za oxiviti zadusene, utopljene, smerznute, obisene, ili zadavljene, otrovane, udarene od strile i stopro rodjene sumnjvo mertv[e] = Istruzione pel salvamento degli affogati, annegati, ghiacciati, degli impiccati o strozzati, avvelenati, dei colpiti dal fulmine e neonati apparentemente morti, U Zadru: kod Bratje Battara, 1836.

Poiret, V., *Album pittoresco della Dalmazia di Vincenzo Poiret con Illustrazioni di Marco De Casotti*, Vol. 1., Sv. 1., Trieste: Lit. B. Linassi; Zara: Tip. Fratelli Battara, 1840.

LITERATURA

Austin, M.; Crawford, R.; Klaassen, B. *Priručnik za prvu pomoć*. 10. revidirano. izd., 1. hrv. izd. Zagreb: , Hrvatski Crveni križ, 2017.

Borić, L., *Renesansna skulptura i arhitektonska plastika u Zadru, disertacija*,. Zadar:, Sveučilište u Zadru, 2010.

Brown, P., *Florence Nightingale*. Zagreb:, 3P&T., 1995.

Consorzio provinciale antitubercolare di Zara e Croce Rossa Italiana., *Giornata delle due croci : IVa campagna nazionale del il francobollo antitubercolare chiudilettera, 1934- XII E. F.*, Zara : Tipografia E. de Schoenfeld, 1934.

Consorzio provinciale antitubercolare di Zara e Croce Rossa Italiana., *Giornata delle due croci : V campagna nazionale del il francobollo antitubercolare chiudilettera, 1935 - XIII E. F.*, Zara : Tipografia E. de Schoenfeld, 1935.

D ringsfeld, Ida von, *Aus Dalmatien*, Prag: C. Bellmann, 1857.

De'Vidovich, R., *Albo d'oro delle famiglie nobili, patrizie e illustri nel Regno di Dalmazia*, Vol. 1, *Albo d'oro delle famiglie nobili, patrizie e illustri presenti nel territorio del Regno di Dalmazia: aggiornato all'a.d. MMIV*,

Trieste: Fondazione Rustia Traine, 2004.

Garimberti, C., *Diario storico del viaggio di S.M.I. e R. Ap. Francesco Giuseppe I. Imperatore d'Austria, Re d'Ungheria, a Trieste, Gorizia, Venezia, in Istria, in Dalmazia ed a Fiume nei mesi di aprile e maggio del 1875*, Zara: Tip. edit. Vitaliani & Janković, 1877.

Graziani, F., *Lezioni per infermiere familiari fasciste e infermiere della Croce rossa*,. Zara : Tipografia Artale, 1931.

Graziani, F., *Relazione sulla Colonia Marina Zaratina : studio climatoterapico della zona*,. Zara : Tipografia commerciale zaratina, 1928.

Graziani, F., *Relazione sulla Colonia Marina*,. Zara: Tipografia commerciale zaratina, 1929.

Hrvatska medicinska bibliografija, Dio 1. Sv. 3: 1919.-1940., sastavili Mirko Dražen Grmek i Vladimir Dugački, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1984.

Hrvatska medicinska bibliografija, Dio 1., Sv. 1: 1470.-1875., sastavili Mirko Dražen Grmek, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za medicinske znanosti, 1955.

Hrvatski biografski leksikon. Sv. 5: Gn-H., ur. Trpimir Macan, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002.

Hrvatski biografski leksikon. Sv. 8: Kr-Li., ur. Trpimir Macan, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.

Jelić, R., „Prvo društvo Crvenog križa u Hrvatskoj osnovano 1878. godine. U povodu 100. godišnjice“, *Zadarska revija*, 27, 5-6, 1978, 543-549.

Jelić, R., *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*,. Zadar., Narodni list, 1978.

Kolić, D., „Inventar fonda obitelji Lantana“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*,. 49, 2007, 355-437.

Maštrović, Ž., Osnivanje prvog društva Crvenog križa u Hrvatskoj (Zadar 1878.) s osvrtom na humanitarne akcije u Dalmaciji 1866. i 1875. godine, *Radovi Zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 29-30, 1983.,: 207-228.

Maštrović, Ž., Stota obljetnica osnivanja Crvenog križa u Hrvatskoj: 1878. - Zadar - 1978., *Medica Jadertina*, 10, (3-4), 1978.,: 135-158.

Peričić, B., *Njega bolesnika i prva pomoć u nezgodama : sa 50 slika*,. Split., Narodna Tiskara (Novo Doba), 1936.

Peričić, Š., Odjek bosansko-hercegovačkog ustanka (1875-1878) u zadarskom „Narodnom listu“, *Posebna izdanja knjiga, knjiga 30, Odjeljenje društvenih nauka knjiga 4*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1977., 393-399.

Petermann, R. E., *Fuehrer durch Dalmatien*, Wien: A. Hoelder, 1899.

Petricioli, Ivo., *Stari Zadar u slici i riječi*. Zadar:, Narodni muzej, Forum, 1999.

Skitarelić, N., Nežirović, R., i Skitarelić, N., Pregled povijesti zadarskog zdravstva, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 58, 2016., 469-496.

Stojčević, S., *Materijali za povijest Crvenog križa*, Zagreb: Republički odbor Crvenog križa SR Hrvatske, 1971.

Stota obljetnica Pokrajinske bolnice u Zadru: 1887-1987., ur. Josip Dujella, Stjepan Barbarić, Viktor Štetić, Zadar:, Medicinski centar Zadar, 1987.

Tematska konferencija Crvenog križa Hrvatske o dobrovoljnom davalastvu krvi: zbornik radova, ur. Antun Dobošević, Zagreb: Crveni križ Hrvatske, 1979.

Za čovjeka: u povodu 100. obljetnice Crvenog križa u Zadru i SRH: prilog „Narodnog lista“, ur. Šefik Nadarević, Zadar: Općinska organizacija Crvenog križa Zadar, 1978.

Znanstvena knjižnica Zadar., *Stoljeće zadarskog zdravstva u knjigama Znanstvene knjižnice.*, Zadar:, Znanstvena knjižnica Zadar, 2010.

Sponzori:

AGRAMLIFE

KONEKTOR D.O.O.

Degarra

D Marin

DALMACIJA

Dražina

VINA

KRALJEVSKI VINOGRADI

Zrilić

NEKRETNINE

